

NUORET TYÖN JA KOULUTUKSEN ULKOPUOLELLA – SYRJÄYTYNEITÄKÖ?

Sanna Vähä-Vahe

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalipolitiikan pro gradu – tutkielma

2014

TAMPEREEN YLIOPISTO
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

SANNA VÄHÄ-VAHE: Nuoret työn ja koulutuksen ulkopuolella – syrjäytyneitäkö?

Pro gradu – tutkielma, 74 s., 12 liites.

Sosiaalipolitiikka

Kevät 2014

Ohjaaja: Satu Kalliola

Nuorten syrjäytyminen on saanut osakseen runsaasti huomiota Suomessa viimeisen parin vuoden aikana. Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen on nostettu muun muassa yhdeksi Jyrki Kataisen hallituksen kärkihankkeeksi. Syrjäytyminen on käsitteenä ongelmallinen, mutta paljon käytetty. Julkisuudessa näyttääkin tällä hetkellä olevan vahvasti käynnissä keskustelu, jossa työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret määritellään syrjäytyneiksi.

Tässä pro gradu työssä tarkastellaan lähemmin syrjäytymisen käsitettä sekä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia 17–29-vuotiaita nuoria. Tutkimuksessa avataan myös Suomen nuorisopolitiikkaa ja syrjäytymisen ehkäisyksi jo tehtyjä politiikkatoimenpiteitä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, ovatko työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret laajemmin syrjäytyneitä myös sosiaalisesti, terveydellisesti, taloudellisesti ja oikeudellisesti. Tutkimuksessa tarkastellaan myös, löytyykö työn ja koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen syitä jo nuorten peruskouluiän tapahtumista ja heidän kokemuksistaan omasta lapsuudenperheestään. Tutkimuksessa on käytetty vuoden 2012 nuorisobarometriä. Aineistoa on analysoitu ristiintaulukoimalla ja Chi-square testin avulla.

Tutkimustulosten mukaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret ovat jossain määrin myös sosiaalisesti, terveydellisesti ja taloudellisesti yhteiskunnan ulkopuolella verrattaessa heitä työssä tai opiskelemissa oleviin nuoriin. Oikeudellista ulkopuolisuutta mitattaessa suuria eroja ei ilmennyt tässä tutkimuksessa. Eroja löytyy myös näiden nuorten lapsuutta tarkasteltaessa. Merkittäviä eroja ilmeni vanhempien koulutuksessa, perheen tulotasossa ja lapsuudenkodin toiminnassa. Tutkimuksesta nousee selkeästi esiin lapsuuden ajan liikuntaharrastuksen positiivinen merkitys.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että nuorten syrjäytyminen on todellinen huolenaihe yhteiskunnassamme. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn tulisi panostaa entistä enemmän tulevina vuosina ja erityisesti ylisukupolvisen syrjäytymiskiirteen katkaisuun tulisi panostaa entistä enemmän.

Avainsanat: nuoret, syrjäytyminen, ulkopuolisuus

UNIVERSITY OF TAMPERE
School of Social Sciences and Humanities

SANNA VÄHÄ-VAHE: Youth not in employment, education or training - secluded?
Master`s Thesis, 74 pages., 12 appendix pages
Social Policy
Spring 2014
Supervisor: Satu Kalliola

Youth social exclusion has gained a lot of attention in Finland in recent years. Preventing social exclusion among young people forms one of the focus areas in the current Government Programme. The term social exclusion is commonly used, yet it poses a problem. Public conversation classifies young people without work or education as socially excluded.

This study examines the term social exclusion and youth without work or education more closely. Finland`s Youth policy and the implemented measures to prevent youth social exclusion will also be acknowledged. The purpose of this study is to clarify the social, health, economical and political status of the socially excluded young people in Finland. It aims to find out the living conditions and subjective experiences about their family during the years of comprehensive education. The data used in this study were received from the Youth Barometer of the year 2012. Cross tabulations and Chi-square test were used to analyze the data.

Analyses revealed that socially excluded young people are somewhat excluded also in social, health and economical aspects of life compared to young people who work or study. Political exclusion, however, did not induce any differences in this study. Differences can be found in the childhood living conditions and subjective experiences. Significant differences were found in parents` education, income and activity level, highlighting the positive effects of physically active hobbies in childhood.

The findings indicate that social exclusion among young people is a genuine concern today. More effort should be put in the prevention of youth social exclusion in the following years. Especially social exclusion across generations should be invested more.

Keywords: youth, social exclusion

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimuksen tausta.....	1
1.2 Syrjäytymisajattelun historiaa	2
1.3 Nuorisotakuu Jyrki Kataisen hallituksen yhtenä kärkihankkeena.....	3
1.4 Tutkimuksen tavoitteet	4
2 NUORUUS.....	6
2.1 Nuoruus elämänvaiheena.....	6
2.2 Nuoruuden haasteet	8
3 SYRJÄYTYMINEN.....	10
3.1 Syrjäytymiskäsitteen historiaa.....	10
3.2 Syrjäytymisen määritelmiä.....	11
3.3 Syrjäytymisen erilaiset ulottuvuudet	15
3.4 Syrjäytyneet nuoret – keitä he ovat?.....	19
3.5 Syrjäytymisen laajuus.....	22
4 NUORISOPOLITIikka JA SYRJÄYTYMINEN.....	25
4.1 Suomen nuorisopolitiikka.....	25
4.2 Syrjäytymisen ehkäisyksi tehdyt politiikkatoimenpiteet.....	28
4.2.1 Poliittiset toimenpiteet koskien koulutusta.....	30
4.2.2 Poliittiset toimenpiteet koskien nuorisotyöttömyyttä.....	32
5 TUTKIMUSTEHTÄVÄN TÄSMENTÄMINEN JA TOTEUTTAMINEN	34
5.1 Taustateorian käyttäminen työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tutkimuksessa	34
5.2 Tutkimusaineisto	36
5.3 Analyysimenetelmä	38

5.4 Tutkimuskysymysten operationalisoiminen	38
6 TYÖN JA KOULUTUKSEN ULKOPUOLELLA OLEVAT NUORET	44
6.1 Ulkopuoliset nuoret	44
6.2 Sosiaalinen ulkopuolisuus	45
6.3 Taloudellinen ulkopuolisuus.....	49
6.4 Oikeudellinen ulkopuolisuus	50
6.5 Terveydellinen ulkopuolisuus.....	51
6.6 Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten lapsuus	54
6.7 Tulosten vertailu tehtyihin politiikkatoimenpiteisiin	59
6.8 Tulosten luotettavuus ja yleistettävyys.....	63
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	65
7.1 Syrjäytymisen käsite.....	65
7.2 Syrjäytymisongelmaan tarttuminen.....	66
7.3 Jatkotutkimus ajatuksia.....	67
LÄHTEET	69
LIITTEET.....	75
Liite 1. Nuorisobarometrin 2012 kysymyslomake	75

TAULUKKO- JA KUVIOLUETTELO

Taulukot

Taulukko 1. Syrjäytymisen ulottuvuudet.....	14
Taulukko 2. Työn ja koulutuksen ulkopuolelle olevat 15–29 -vuotiaat nuoret vuonna 2010.....	23
Taulukko 3. Koululaisille ja toisen asteen opiskelijoille kohdistetut poliittiset toimenpiteet syrjäytymisen ehkäisemiseksi vuosina 1990–2011.....	31

Taulukko 4. Nuorille työttömille kohdistetut poliittiset toimenpiteet syrjäytymisen ehkäisemiseksi vuosina 1990–2011.....	32
Taulukko 5. Nuorisobarometriin 2012 vastanneiden nuorten ylin tähän mennessä suorittama tutkinto.....	42
Taulukko 6. Nuorten kokemus perheeseen kuulumisesta.....	45
Taulukko 7. Nuorten kokemus ystäväpiiriin kuulumisesta.....	47
Taulukko 8. Nuorten kokemus suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisesta.....	48
Taulukko 9. Nuorten tyytyväisyys ihmissuhteisiin kouluarvosana-asteikolla 4-10.....	48
Taulukko 10. Nuorten tyytyväisyys omaan taloudelliseen tilanteeseen tällä hetkellä kouluarvosana-asteikolla 4-10.....	49
Taulukko 11. Nuorten tyytyväisyys omaan terveydentilaan/ fyysiseen kuntoon/ nykyiseen tilanteeseen kaiken kaikkiaan kouluarvosana-asteikolla.....	53
Taulukko 12. Tutkittavien nuorten nykyinen perhemuoto.....	55
Taulukko 13. Tutkittavien nuorten äitien koulutustaso.....	57
Taulukko 14. Tutkittavien nuorten isien koulutustaso.....	57

Kuviot

Kuvio 1. Tutkittavien nuorten sukupuolijakauma.....	44
Kuvio 2. Tutkittavien nuorten ikäjakauma.....	45
Kuvio 3. Nuorten kokemus siitä, missä määrin he yrittävät itse vaikuttaa hyvinvointiinsa terveellisen ruokavalion avulla.....	52
Kuvio 4. Nuorten oma kokemus siitä, missä määrin he yrittävä itse vaikuttaa hyvinvointiinsa säännöllisellä nukkumisrytmillä.....	52
Kuvio 5. Nuorten kokemus heidän lapsuudenperheensä toimeentulosta.....	54

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

”Suomalaisen yhteiskunnan keskellä on syvä ristiriita. Suomi ikääntyy ja tarvitsee nuoria tekijöitä. Samaan aikaan yli 30 000 suomalaista nuorta on kokonaan yhteiskunnan ulkopuolella. Ongelmaa on yritetty hoitaa, viranomaiset tahollaan, vapaaehtoiset yhteisöissään, mutta silti syrjäytyminen jatkuu. Syrjäytyminen on mittava ongelma, mutta ei ratkaisematon mysteeri.” (Tasavallan presidentti Sauli Niinistön virkaanastujaispuhe 1.3.2012)

Nuorisotyöttömyysluvut ovat korkeita ja nuorten syrjäytymisvaara on myös Euroopan tasolla erityisen akuutti ongelma (Employment, Social Affairs and Inclusion 2011). Kaikkialla Euroopassa 2000-luvun talouskriisi lisäsi nuorten työttömyyttä enemmän kuin muiden ikäryhmien työttömyyttä, kirjoittaa yliaktuaari Liisa Larja Hyvinvointikatsaus-lehdessä 1/2013. Suomalaiset nuoret ovat selvinneet kriisistä paremmin kuin monien muiden maiden nuoret. Nuorten työttömyysaste pysyi aina vuoteen 2010 asti Suomessa hieman EU:n keskiarvon yläpuolella. Vuonna 2012 työttömyysaste laski Suomessa alle 20 prosenttiin, mutta oli EU-maissa keskimäärin 23 prosenttia. Vuonna 2012 espanjalaisten nuorten työttömyysaste oli jo yli 50 prosenttia. Nuorisotyöttömyydestä puhutaan paljon huolestuneeseen sävyyn, ja usein nuorten työttömyys ja syrjäytyminen samaistetaan. Työttömyysaste on kuitenkin varsin huono tapa kuvata nuorten elinoloja ja syrjäytymistä. (Tilastokeskus 2013.) Tilastokeskuksen tutkija Pekka Myrskylä julkaisi vuonna 2012 raportin, jonka mukaan Suomessa oli noin 40 000 työn ja koulutuksen ulkopuolista 15–29-vuotiasta nuorta vuonna 2010. Raportti käynnisti syrjäytymisestä vilkkaan keskustelun.

Nuorten syrjäytyminen onkin saanut osakseen runsaasti huomiota Suomessa viimeisen parin vuoden aikana, sillä istuvan hallituksen yksi merkittävin haaste on estää syrjäytymisen lisääntyminen. Myös tasavallan presidentti Sauli Niinistö on ottanut asiaan useasti kantaa ja puhunut nuoren syrjäytymisestä jo muun muassa edellä

esitettyssä virkaanastujaispuheessaan. Kun puhutaan syrjäytyneistä nuorista, viitataan yleensä niihin Pekka Myrskylän esittämiin noin 50 000 suomalaiseen nuoreen, jotka ovat suorittaneet peruskoulun, mutta ovat tällä hetkellä ilman toisen asteen opiskelupaikkaa tai työelämän ulkopuolella. Koska huoli lapsista ja nuorista on yhteinen, syrjäytymisestä on tullut termi, jolla kuvataan tätä huolta. Termi on kuitenkin hankala.

1.2 Syrjäytymisajattelun historiaa

Samanaikaisesti, kun monella suomalaisella menee aiempaa paremmin, keskustelu nuorten syrjäytymisestä kiihtyy. Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi on viimeisen vuosikymmenen aikana ollut jatkuvasti vireillä erilaisia projekteja, hankkeita ja muita toimenpiteitä. Nuorten syrjäytyminen ilmiönä ei siis ole asiana uusi.

Varsinainen nuorisoon kohdistuva työllistämispolitiikka nousi esille 1930-luvulla laman ja suurtyöttömyyden aikana. Työttömyyden pelättiin aiheuttavan yksilöille moraalinen alenemista ja siveetöntä käytöstä. 1940-luvulla esiin nousivat kysymykset työvoiman puutteellisesta ammattitaidosta ja sodista palaavien nuorten keskeyttämistä opinnoista. Keskusteluun kohosivat erityisesti ammatinvalinnanohjaus-, työnvälitys-, ja ammattikoulutuskysymykset. Kuitenkin vielä 1950- ja 1960-luvulla nuoria koskeva työllisyyspolitiikka oli varsin passiivista. Vasta 1970-luvulla kehitettiin nuorisoa koskevia toimenpiteitä muun muassa uudistamalla ammatillisia koulutusjärjestelmiä. 1970-luvun lopulla nuorisotyöttömyyden nopea kasvu johti vilkkaaseen keskusteluun. Erilaiset asiantuntijat esittivät syitä ja seurauksia nuorten työttömyyteen, joiden nähtiin olevan pitkävaikutteisia ja negatiivisia. (Nyyssölä & Pajala 1999, 28.) Lamakauden korkeat työttömyysluvut aiheuttivat 1970-luvulla sen, että työttömyysongelman ratkomisessa näkökulma siirtyi työttömyyden syistä sen vaikutusten selvittämiseen. (Tuohinen & Vuorinen 1987, 169–171.)

Heikkilän (2000) mukaan syrjäytymisen käsite yleistyi Suomessa 1980-luvun puolivälissä ruotsalaisen työttömyystutkimuksen kautta. Tällöin syrjäytyminen määriteltiin prosessiksi, jossa yksilöä yhteiskuntaan liittävät sidokset löystyivät.

Syrjäytymiskäsite vakiintui nopeasti niin median kuin kansalaistenkin käyttöön. 1980-luvun ensiaallon jälkeen seuraava syrjäytymistutkimuksen nousu tapahtui vasta 1990-luvun puolivälin jälkeen. 1990-luvun alkupuolella laman aikana keskityttiin enemmän konkreettisiin ongelmiin, kuten työttömyyteen. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 129–130.) Yhä 2010-luvulla syrjäytyminen tuntuu olevan ajankohtainen tutkimusaihe. Euroopan Unionin tasolla syrjäytymisongelman lievittäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen on nostettu näkyvästi Eurooppa 2020-strategian keskiöön. Keskeisinä tavoitteina strategiassa ovat koulunkäynnin keskeyttäneiden nuorten osuuden pienentäminen, korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden määrän kasvattaminen, köyhyyden vähentäminen sekä köyhyys- ja syrjäytymisriskin piirissä olevien määrän vähentäminen. (KOM 2010, 11.)

1.3 Nuorisotakuu Jyrki Kataisen hallituksen yhtenä kärkihankkeena

Nuorten yhteiskuntatakuu ja koulutustakuu olivat Matti Vanhasen ensimmäisen hallituksen (2003–2007) ohjelmaan liittyviä toimenpiteitä. Tämän työllisyysohjelman tavoitteena on ollut nuorten ammatillisen osaamisen ja työelämävalmiuksien kehittäminen, nuorten koulutukseen ja työmarkkinoille sijoittumisen edistäminen, nuorten työttömyyden pitkittymisen ehkäiseminen sekä nuorten syrjäytymiseen liittyvien tekijöiden tunnistaminen ja varhainen puuttuminen. (Pitkänen, Aho, Koponen, Kylmäkoski, Nieminen & Virjo 2007, 1-2.)

Nuorten yhteiskuntatakuuta tutkineet Pitkänen ym. (2007) toteavat yhteenvedossaan uudistuksen olleen kaiken kaikkiaan positiivinen malli, joka on tehostanut nuorten palveluja. Nuoret ovat kuitenkin itse kritisoineet pinnallista ja etäistä palveluotetta työ- ja elinkeinotoimistoissa, toimenpidevalikoiman harjoittelupainotteisuutta sekä järjestelmässä olevia ehtoja, jotka voivat estää nuoren pääsyn hänen hyödyllisiksi kokemiinsa toimenpiteisiin. Työnhakusuunnitelmien laatimisen yleisyys ja nopeus ovat myös jääneet työhallinnon tavoitteista, ja joka toiseen suunnitelmaan ei seurannan mukaan sisältynyt takuun mukaista lupaus työllistymistä tukevasta toimenpiteestä.

Nuorten työhakijoiden työttömyyden pitkittymistä on pyritty siis ehkäisemään TE-toimistoissa nuorten yhteiskuntatakuun puitteissa vuodesta 2005 alkaen, osana Matti Vanhasen ensimmäisen hallituksen työllistämishjelmaa. Hallitus on vaihtunut jo useaan kertaan, mutta takuu on yhä voimassa. Toimintamallia ollaankin nyt terästävässä, sillä sen vaikutusten on koettu jääneen vähäisiksi, mitä tulee keskimääräistä enemmän tukea tarvitseviin nuoriin, moniongelmaisiiin nuoriin tai nuoriin, joilla on maahanmuuttaja- tai erilainen etninen tausta (TEM raportti 8/2012).

Nyt voimassa olevan pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan on kirjattu nuorten yhteiskuntatakuun toteuttaminen nuorten työllisyyden edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Nuorten yhteiskuntatakuuta on kutsuttu nykyisen hallituksen keskeisimmäksi nuorisosatsaukseksi ja se kuuluukin hallitusohjelman kärkihankkeena erityisen panostuksen ja seurannan piiriin. Hallitus on varannut 60 miljoonan euron vuotuisen määrärahan yhteiskuntatakuun toimeenpanoon. (TEM raportti 8/2012.) Nuorten yhteiskuntatakuun uusi terästympi malli käynnistyi vuoden 2013 alussa ja sen tunnetuksi tekeminen on aloitettu erilaisten kiertueiden avulla jo 2012. Nuorten yhteiskuntatakuu -nimi on myös muutettu nuorisotakuuksi ja nuorisotakuulle on avattu omat nettisivut osoitteessa www.nuorisotakuu.fi. (Nuorisotakuu 2013.)

Suomen uusi nuorisotakuu on huomioitu laajasti myös muissa Euroopan maissa. EU-komissio haluaa nyt Suomen malliin toteutettavan nuorisotakuun jokaiseen jäsenmaahan. Komissio on patistanut jäsenmaitaan panostamaan nuorison työllistymiseen ja opiskelumahdollisuuksiin. (Helsingin sanomat 2.12.2012.)

1.4 Tutkimuksen tavoitteet

Syrjäytyminen on siis hyvin yleinen käsite, jonka avulla nuorten sosiaalisia ongelmia on viime aikoina runsaasti käsitelty. Syrjäytyminen kuitenkin määritellään usein ulkoapäin, jolloin jokin instituutio tai toimija määrittelee tietyn ihmisryhmän syrjäytyneeksi tai riskiryhmäksi. Yleensä kyseessä on ongelmaryhmien määrittely mahdollisia korjaavia toimenpiteitä ajatellen. (Kuure 2001, 39.) Julkisuudessa näyttääkin tällä hetkellä olevan

vahvasti käynnissä keskustelu, jossa työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret määritellään syrjäytyneiksi. Karkeasti yleistäen voidaan todeta, että poliittispainotteisissa raporteissa ja muistioissa päädytään usein melko yksinkertaisiin rajanvetoihin syrjäytymisen määrittelyssä muutaman avainominaisuuden perusteella. Työ- ja elinkeinoministeriö sekä Pekka Myrskylä (2011) muun muassa määrittelevät syrjäytyneiksi sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset 15–29 -vuotiaat nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Mutta kun puhumme syrjäytyneistä, ulkopuolisista tai työttömistä nuorista, niin keistä puhumme? Syrjäytymisestä puhuttaessa on kyse normatiivisuudesta ja määrittelyvallasta. Kuka määrittelee ja ketä syrjäytyneiksi? Leimataanko esimerkiksi Tilastokeskuksen mukaisella määritelmällä suomalaiset nuoret liian kevein perustein syrjäytyneiksi?

Mielestäni syrjäytymisestä puhutaan paljon myös siksi, että julkinen sosiaali- ja terveydenhuolto tuntuu haluavan sitä. Sosiaali- ja terveyspalveluita luokitellaan, jotta niitä voidaan tarjota eniten tarvitseville, jotta vähäisistä varoista riittäisi mahdollisimman paljon jaettavaa. Tämä on ymmärrettävää, mutta uskon, että harva ihminen pitää itseään syrjäytyneenä, sillä syrjäytyminen käsitteenä on hyvin vahva. Voitaisiinko palveluita suunniteltaessa ottaa myönteisempi lähestymistapa ja näin suunnata palveluja niitä eniten tarvitseville?

Tässä pro gradu työssä tarkastelen lähemmin syrjäytymisen käsitettä sekä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria. Tutkimuksessa avataan myös Suomen nuorisopolitiikkaa ja syrjäytymisen ehkäisyksi jo tehtyjä politiikkatoimenpiteitä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, ovatko työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret laajemmin syrjäytyneitä. Tutkimuksessa pyrin myös tarkastelemaan, löytyykö työn ja koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen syitä jo nuorten peruskouluiän tapahtumista ja heidän kokemuksistaan omasta lapsuudenperheestään.

2 NUORUUS

2.1 Nuoruus elämänvaiheena

Nuoruus on elämänvaihe, jota muistellaan onnellisena aikana ja suurena seikkailuna, vaikeina kriiseinä tai aikana, jolloin ollaan ujoimmillaan. Nuoruus on pitkä ajanjakso, joka jaetaan usein varhais- (11–14 ikävuotta), keski- (15–18 ikävuotta) ja myöhäisnuoruuteen (19–25 ikävuotta). (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 13–18.) Siihen, että nuoruutta pidetään melko pitkänä ajanjaksona, vaikuttaa vahvasti kaikille pakollinen ja pitkä koulutus. Pitkää nuoruutta voidaan pitää myös siirtymänä lapsuudesta aikuisuuteen. Tänä aikana yksilö kehittyy fyysisesti aikuiseksi, oppii keskeiset yhteisössä ja yhteiskunnassa tarvittavat taidot ja valmiudet sekä itsenäistyy omista vanhemmistaan. Nuoruuteen kuuluu myös myöhempien aikuisuuden roolien etsintää ja valintaa sekä näiden tapahtumien kautta muodostuvan minäkäsityksen ja itsetuntemuksen kehittymistä. (Nurmi 1995, 256; Nurmi 1998, 3.)

Nuoren elämä muuttuu fyysisesti ja psyykkisesti ja myös hänen sosiaaliset suhteensa muuttuvat merkittävästi. Nuori joutuu selviytymään erilaisista haasteista eli kehitystehtävistä, joista osa on biologisia, osa normatiivisia eli yhteiskunnan vaatimia ja osa psyykkisiä. (Vilkko-Riihelä 1999, 244–245). Jari-Erik Nurmen (1995) mukaan nuoruusvaiheen muutokset koostuvat toisaalta biologisesta kehityksestä ja toisaalta lukuisista roolimutoksista. Puberteetti ja siihen liittyvä ajattelumuotojen kehittyminen muuttavat lapsen suhteen ympäristöön ja itseensä. Nuoruusvaiheessa lapsi kokee merkittäviä roolimutoksia irtautumalla lapsuudenperheestä. Lapsi myös valmentautuu aikuiselämän rooleihin tekemällä valintoja muun muassa koulutuksesta, elämäntavasta ja ihmissuhteista. Tämän ajanjakson aikana nuori myös arvioi omaa suoritustaan ja kehittymistään. Tämä arviointi vaikuttaa hänen hyvinvointiinsa ja mielenterveyteensä, sillä arvioinnin kautta nuori muodostaa minäkuvansa. Minäkuva taas vaikuttaa siihen, miten hän ohjaa elämäänsä, millaisia valintoja ja sitoumuksia hän elämässään tekee. Voidaan sanoa, että nuoruudessa ihminen käy läpi enemmän muutoksia lyhyen ajan aikana kuin missään muussa elämänsä vaiheessa. (Nurmi 1995, 265–266.)

Nuoret siirtyvät aikuisuuteen kukin omia polkujaan, mutta kuitenkin joitain yhtymäkohtia nuorten kulkemissa poluissa on Helven (2002) mukaan nähtävissä. Voidaan sanoa, että aikuisuuteen siirtyminen merkitsee siirtymistä työelämään, vanhemmaksi ja aktiiviseksi tai passiiviseksi kansalaiseksi. Nuorten elämänpoluilla kohti aikuisuutta on yllättävän suuria vaihteluja jo Euroopan sisällä. Pohjois-Euroopassa ja Skandinaviassa nuorten on todettu muuttavan pois kotoa varsin pian opiskelu- tai työpaikan saatuaan. Sen sijaan Etelä-Euroopassa onkin viime vuosikymmeninä entistä selvempänä elämänvaiheena korostunut niin sanottu myöhäisnuoruus. Tämä ajanjakso on pidentynyt nopeasti, kun lapsuudenkoti jätetään aikaisempaa varhaisemmin ja vastaavasti oman perheen perustamista lykätään. (Helve 2002, 74–86.) Wyn (2011, 36) muistuttaa, että tämän päivän lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden rajat ovat entistä liukuvammat. Hänen mukaansa sellaiset näkökulmat, jotka yksinkertaistavat lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden sisältöä ja pystyttävät niiden väliin korkeita raja-aitoja, ovat todellisuutta vääristäviä. Ne jättävät huomiotta kulloinkin vallitsevien yhteiskunnallisten ja kulttuuristen ilmiöiden vaikutukset näihin elämänvaiheisiin.

Kun puhutaan perheen merkityksestä nuoren elämässä, ei voida ohittaa sitä tosiasiaa, että perheen tuki voi antaa nuorelle mahdollisuuden useiden vuosien käyttämisen opiskeluun sekä oman polkunsä löytämiseen. Vaikka pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa koulutus onkin periaatteessa ilmaista, koituu kouluttautumista kuitenkin työelämässä toimimiseen verrattuna suuria ansionmenetyksiä. Puhumattakaan maista, joissa jo itse koulutus jää yksilön maksettavaksi. Perheen merkityksen korostaminen nostaakin esiin epätasa-arvon sellaisten nuorten välillä, joiden perheillä on mahdollisuus tukea heitä ja sellaisten, joiden perheiltä tämä mahdollisuus puuttuu. (Wyn 2011, 37.) Kulttuuri määrittelee hyvin paljon sitä, miten kauan muiden mielestä nuoren on hyväksyttävä viettää nuoruutta. Myös eriaikoina eletty nuoruus on erilainen. Nuoret tulevat puberteettiin entistä varhemmin ja toisaalta pidentyneet ammattiin opiskeluajat sekä median myötä luotu kuva nuoruuden kaikkivoipaisuudesta aiheuttavat sen, että nuoruus elämänvaiheena myös päättyy myöhemmin. (Aaltonen ym. 2003, 13.) Tommi Hoikkalan ja Petri Pajun (2008) mukaan 2000-luvun nuoret ja koululaiset ovat olennaisesti kulutuskulttuurissa eläviä nuoria. Kulutuskulttuuri nostaa elämyksellisyyden, nautinnon ja mielihyvän, jopa hedonismia, keskeisiksi nuorten

elämän orientaatiopisteiksi. Ilman elämänhallintaa ja kykyä toimia itse määrittelemiensä sääntöjen mukaan, nuori imeytyy riippuvuuksien hyökyihin. Tämä itsehallinnan kulttuuri tuottaa toisaalta myös ylisuoriutujia. Yhteiskunnalliset ja eettiset valinnat yksilöityvät, nuorten on otettava ja kannettava vastuu yhteiskunnan arvovalintoihin, ongelmiin ja riskeihin, vaikka he eivät aina niin haluaisikaan. Nuoret joutuvat reagoimaan ja politikoimaan omilla valinnoillaan kansalaisina, kuluttajina, opiskelijoina ja ammattilaisina.

2.2 Nuoruuden haasteet

Perinteisesti nuorille on tarjolla kaksi pääväylää pakollisen oppivelvollisuuden suorittamisen jälkeen: lisäkouluttautuminen opintoja jatkamalla tai siirtyminen työelämään. Yhteiskunnan nuorille asettamat kehityshaasteet ovat yhä monimutkaisempia. Oman niin sanotun paikan löytäminen ja työelämään kiinnittyminen ovat edelleen keskeisimpiä haasteita. (Aaltonen ym. 2003, 16–17.) Tuohisen (1994) tutkimuksessa tulee esille, että yhteiskunnan muutosprosessit ovat nopeutuneet niin, että oman paikan löytämisen sijaan tulisivat puhua oman tien löytämisestä.

Helena Helven (2002) mukaan nuorten elämänhallintaan vaikuttavat koulutus ja työllistyminen. Suomalaiseen perinteeseen kuuluu ahkeruuden sekä työnteon arvostaminen. Vanhan suomalaisen työetiikan mukaan vain ne ovat arvokkaita, jotka ovat mukana työelämässä. Työn on myös katsottu aikuistavan nuoria. Työelämän vaikutusten voidaan sanoa olevan psykologisia, kuten itsetunto ja sosiaalisia sekä yhteiskunnallisia, joilla tarkoitetaan yhteiskuntaan kiinnittymistä. Hoikkala ja Paju (2008) taas toteavat, että kun jokaisella nuorella on tutkinto, niin sanotuilla tähtinuorilla on oltava muun muassa omaan profiiliin sopiva kattaus harrastuksia, oppilaskuntajäsenyyksiä ja lyhytkoulutuksia. Haluttuihin asemiin tutkinto on vain ensimmäinen askel. Lisäksi on löydettävä sopiva vaihto-opiskelijavuosi ja työnantajaa miellyttävä profiili psykologisesta testistä sekä tiimityö- ja vuorovaikutustaitoja. Työelämän vaatimukset ovat siis tänä päivänä melko kovat.

Toisaalta taas laman aiheuttama työttömyys on ollut vaikuttamassa nuorten itsenäistymiseen ja aikuistumiseen. Lamavuosina koulutettujen nuorten työttömyysriski on osoittautunut matalammaksi kuin kouluttamattomien. Koulutuksen rooli työn tekemisen edellytyksenä on kasvattanut merkitystään työvoiman koulutustason noustessa. 1990-luvun aikana työelämässä tapahtuneet muutokset koskettivat kaikkein eniten juuri työmarkkinoille siirtyneitä nuoria. Enemmistö alle 20-vuotiaista nuorista joutui tekemään tuolloin työtä määräaikaisella työsopimuksella. Myös 20–24-vuotiaiden ikäluokassa määräaikaisuus oli selvästi keskimääräistä yleisempää. (Nuora 2000, 4-7.) Nuoret, joilla ei ole riittävästi ammattikoulutusta, kohtaavat suuria vaikeuksia yrittäessään päästä työmarkkinoille. Huonoin tilanne on nuorilla, joiden tarpeet eivät liity pelkästään työelämävalmiuksien parantamiseen. Syrjäytymisvaarassa olevilla nuorilla opintoihin ja työelämään siirtymiseen liittyvät ongelmat voivat olla hyvin moninaisia. (Välimäki 2007, 23.)

Helve (2002) näkee osa- ja määräaikaisten työsuhteiden aiheuttavan psykologista epävarmuutta. Kun työsuhteen jatkuvuudesta ei voi olla varma, eivät nuoret uskalla myöskään tehdä pidempiaikaisia tulevaisuudensuunnitelmia. Työttömyyttä pidetään myös psykologisesti nuorille haavoittavampana kokemuksena kuin aikuisille. Työttömyydellä saattaa olla leimaava vaikutus koko nuoren myöhempään elämään. Jos nuori ei kasva säännöllisen työelämän vaatimukseen ja jos hän on kokenut pettymyksiä yrittäessään löytää työtä, tällöin on todennäköistä, että hän vetäytyy työmarkkinoilta ja lopettaa työn etsinnän. (Banks & Ullah 1985; ref. Helve 2002, 62.) On suuri todennäköisyys, että nämä nuoret eivät tule hakeutumaan työmarkkinoille työllisyystilanteen parannuttuakaan, koska heiltä puuttuu motivaatio ja halu työnhakuun (Helve 2002, 62).

Myös muutokset tuotantorakenteessa ja jopa kokonaisten ammattien katoaminen vaativat suurta joustavuutta nuorelta hänen liittyessään yhteiskuntaan. Itsenäistynyt nuori joutuu usein sukkuloimaan opiskelun, työnteon ja työttömyyden välillä. Työuran aloittaminen tapahtuu usein erilaisissa lyhytkestoisissa pätkätyöissä. Nämä pätkätyöt saattavat vaatia myös jatkuvaa muuttamista työn perässä eri paikkakunnille tai jopa eri maihin. Näin nuoren elämästä saattaa tulla pysyvästi kovin tilapäistä. Yhteiskunta vaatii

siis nuorilta paljon joustavuutta, jatkuvaa kouluttautumista sekä kykyä hyödyntää pitkätkin työttömyysajat siten, että niistä muodostuu voimavaroja. (Aaltonen ym. 2003, 16–17.)

Nuoren pääsy hänen tarvitsemiinsa julkisiin palveluihin on turvattu melko hyvin oppivelvollisuusiän päättymiseen saakka, mutta tilanne kuitenkin muuttuu merkittävästi oppivelvollisuuden päätyttyä. Nuoren on tässä vaiheessa oma-aloitteisesti ilmoittauduttava asiakkaaksi ja ajettava aktiivisesti omia asioitaan. Jos nuori ei tähän kykene, hän saattaa jäädä helposti vaille palveluja. Esimerkiksi näiden koulutus- ja työllistymispalvelujen ulkopuolelle ajautuminen taas saattaa lisätä syrjäytymisriskiä. Mitä varhaisemmin nuorten ongelmiin tai palvelujen ulkopuolelle ajautumiseen päästään puuttumaan, sitä pienemmillä vahingoilla ja kustannuksilla voidaan selvitä. Nuorten kannalta syrjäytymisalttiimpia vaiheita ovat niin kutsutut nivelvaiheet: siirtymä peruskoulusta toisen asteen kouluun ja toiselta asteelta työelämään. (OPM 2009, 11–12.) Onnistumiseen tässä elämän nivelvaiheessa vaikuttavat monet tekijät: henkilökohtaiset ominaisuudet ja luonteenpiirteet, sukupuoli, kotitausta, perhesuhteet, omaksutut roolimallit, taloudellinen asema sekä kulttuuriset tekijät (Silvennoinen 2002, 10).

3 SYRJÄYTYMINEN

3.1 Syrjäytymiskäsitteen historiaa

Syrjäytymisen käsite ei ole yksiselitteinen. Käsitteellä saattaa olla erittäin leimaava merkitys ryhmään, johon se kohdistuu. Tutkimuksissa puhutaan syrjäytymisen lisäksi huono-osaisuudesta, marginalisoitumisesta ja toiseudesta. Myös köyhyys liittyy olennaisesti syrjäytymiseen. (Helne & Karisto 1992, 519–520.) Juho Saaren (2005) mukaan köyhyys olikin pitkään Euroopan Unionin keskeinen käsite alueella, jota on myöhemmin alettu kutsua sosiaalisen syrjäytymisen vastaiseksi toiminnaksi. Tämän muutoksen takana ovat poliittiset ja teoreettiset toisilleen rinnakkaiset ja yhteen kietoutuvat tekijät. Poliittisesti syrjäytymisen käsite kytkeytyy Unionin oikeusperustan

muutoksiin. Syrjäytymisen käsitteen käyttöön siirtyminen sinetöi Maastrichtin sopimuksen liitetty sosiaalipoliittinen pöytäkirja (1993) ja sen revisio Amsterdamin sopimuksessa (1999), jossa Unionille annettiin toimivalta syrjäytymisen vastaisissa toimenpiteissä. Teoreettisesti syrjäytymisen käsite tavoittaa tutkimuksen kohteena olevan moniulotteisen ilmiön köyhyyden käsitettä paremmin, tällöin tuloilla mitattava köyhyys on yksi moniulotteisen huono-osaisuusilmiön ulottuvuus. (Saari 2005, 128–130.)

Suomalaiseen sosiaalipoliittiseen keskusteluun syrjäytymisen käsite omaksuttiin ruotsalaisesta työmarkkinatutkimuksesta jo 1970-luvulla (Helne & Karisto 1992, 519–520). Varsinaisesti poliittinen keskustelu ja tutkimus syrjäytymisestä kuitenkin konkretisoituivat Suomessa vasta 1990-luvun taloudellisen laman oloissa. Tuolloin korkea työttömyys, hyvinvointivaltioriippuvuuden lisääntyminen ja leipäjonot tekivät syrjäytymisestä hetkessä merkittävän asian. Tuosta ajankohdasta lähtien syrjäytyminen on ollut keskeinen huomion kohde sekä sosiaalitutkimuksessa että hallinnon toimenpideohjelmassa ja arkipäivän keskusteluissa. Lähtökohdat aktivoivasta sosiaalipolitiikasta ovat liittyneet 1990-luvun suomalaisessa keskustelussa ensisijaisesti syrjäytymisen torjumiseen koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolelle jääneiden sekä jättäytyneiden nuorten kohdalla. (Heikkilä 2000, 168; Suutari 2002, 11–12.) Valtiotieteen tohtori Tuula Helne toteaaakin väitöskirjassaan *Syrjäytymisen yhteiskunta* (2002), että jo itse puhe syrjäytyneistä syrjäyttää. Huomio tulisikin kiinnittää siihen yhteiskuntaan, joka tuottaa puhetta syrjäytymisestä. Syrjäytyminen on ennen muuta yhteiskunnallisiin muutosprosesseihin liittyvä käsite. Tästä syystä onkin ymmärrettävää myös se, miksi syrjäytymiskeskustelu käynnistyi uudelleen 1990-luvun alun taloudellisen laman jälkeisessä Suomessa ja miksi se on jälleen 2010-luvulla ajankohtainen.

3.2 Syrjäytymisen määritelmiä

Syrjäytymisen määrittely ei ole kovinkaan helppoa ja käsite onkin saanut paljon kritiikkiä osakseen epämääräisyytensä ja laaja-alaisuutensa vuoksi. On todettu, että syrjäytymisen käsitteestä on vaikea saada otetta ja sitä voidaan tulkita monin eri tavoin.

Syrjäytynyt -sanaa voidaan pitää hyvinkin leimaavana. (Helne 2002, 8-9.) Syrjäytymisestä puhuminen edellyttää vastakohtaa, sitä mistä jokin on syrjäytynyt. Syrjäytymisestä puhuminen on äärimmäisen helppoa ja taas toisaalta äärimmäisen vaikeaa. Helposti ajatellaan, että on alue, johon jotkut kuuluvat ja jonka ulkopuolelle toiset jäävät. Tätä aluetta kutsutaan usein miten yhteiskunnaksi. (Helne, Hänninen & Karjalainen 2004, 7.)

Syrjäytymisen tarkastelussa on tärkeää huomioida, mikä suhde syrjäytyneillä on muuhun yhteiskuntaan ja yhtä tärkeää on kohdistaa huomio siihen, mikä suhde yhteiskunnalla on syrjäytyneisiin (Helne 2002, 8-9.) Kyösti Raunion (2006) mukaan syrjäytymisen määrittäminen joustavasti saattaa aiheuttaa syrjäytymisen ymmärtämistä yksipuolisesti. Syrjäytymisestä yksilön ja yhteiskunnan siteiden heikkoutena puhutaan ensisijaisesti yhteiskunnan kannalta. Tärkeää olisikin huomioida, mistä syrjäydytään ja mihin tulee olla osallinen. Syrjäytymistä tarkasteltaessa on hyvä huomioida se, millainen suhde yhteiskunnalla on syrjäytyneisiin. Syrjäytyminen on annettu nimeksi joukolle ihmisiä, jotka eivät välttämättä millään tavoin kuulu yhteen. Työttömiä, asunnottomia, rikollisia, päihdeongelmaisia, kroonikkopotilaita, toimeentulotuen saajia, alhaisen koulutuksen saaneita, mielenterveysongelmaisia, maahanmuuttajia tai ylivelkaantuneita ihmisiä saatetaan kutsua syrjäytyneiksi. Syrjäytyminen onkin suhteellista, eikä välttämättä viittaa niihin ihmisiin, joihin ilmaisun ajatellaan kohdistuvan. (Helne 2002, 74–75.)

Järvinen ja Jahnukainen (2001, 127–129) jakavat syrjäytymisestä käydyin keskustelun kolmelle tasolle: yhteiskunnan-, sosiaalisten ryhmien- sekä yksilön tasolle. Yksilötasolla syrjäytymistä tarkasteltaessa syrjäytymistä määrittävät tekijät ovat yksittäisen ihmisen kohdalla ilmenevät sosiaaliset ongelmat ja niiden kasautuminen. Nyky-yhteiskunnassa palkkatyö ja perhe sekä opiskelu ja erilaiset kulutuksen muodot ovat nousseet ihmisten välisen yhteisyyden tärkeimmiksi instituutioiksi ja siten myös tärkeimmiksi siteiksi yksilön ja yhteiskunnan välillä. Järvisen ja Jahnukaisen mukaan suurimmassa syrjäytymisvaarassa voidaankin katsoa olevan niiden yksilöiden, joilla ei ole työtä, koulutusta, perhettä, eikä rahaa kulutukseen.

Teoksessaan Hukassa - keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Pekka Myrskylä (2012) määrittelee syrjäytymisen laveaksi ilmiöksi. Tällä lavealla ilmiöllä hän tarkoittaa laajaa psyykkis-aineellista ongelmakokonaisuutta, henkistä putoamista yhteiskunnan normaalien käytäntöjen ulkopuolelle tai erilaisia päihderiippuvuuksia ja rikollisuuden muotoja. Analyysissään Myrskylä lähestyy syrjäytyneisyyttä tilastojen kautta, jolloin hän määrittelee syrjäytyneiksi sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Samaa määritelmää syrjäytymiselle Myrskylä käyttää työ- ja elinkeinoministeriön julkaisussa Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella (2011).

Kansainvälisen nuorisopolitiikan keskeiseksi käsitteeksi on muovautunut lyhenne NEET. Lyhenne sai alkunsa 1990-luvun puolivälissä Walesissa. Vuosituhannen vaihteesta alkaen käsite on matkannut ympäri maapalloa, Englannista esimerkiksi Japaniin ja Taiwaniin. (Chen 2011.) NEET on lyhenne sanoista not in employment, education or training eli vapaasti suomentaen koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret. Suomalaiseen keskusteluun NEET ajattelumalli on tullut yhteiskuntatutkimuskustelun myötä. (Kiilakoski 2012.) NEET malli jaottelee syrjäytyneet siis samoin perustein kuin Myrskylä sekä Suomen työ- ja elinkeinoministeriö. Liisa Larja tuo artikkelissaan - Nuorten elinoloja ei voi kuvata pelkän työttömyysasteen avulla (2013) esille näkökulman, johon myös oman gradu tutkimukseni haluan perustaa. Larjan mukaan näitä NEET -nuoria tai työn ja koulutuksen ulkopuolisia pidetään usein syrjäytyneinä, vaikka määritelmä ei kerro muuta kuin sen, että kyseiset nuoret eivät ole tutkimushetkellä työssä eivätkä opiskelemissa. NEET- määritelmä ei kerro, onko nuori masentunut, yksinäinen, taloudellisissa vaikeuksissa tai jotakin aivan muuta. Esimerkiksi pääsykokeisiin valmentautuva nuori tuskin kokee itseään työttömäksi saati syrjäytyneeksi, vaan ehkä pikemminkin opiskelijaksi, vaikka hän rekisteritietojen mukaan on sekä koulutuksen että työelämän ulkopuolella.

Ruotsissa ja Tanskassa ulkopuolisuutta kuvataan yleisemmin sosiaalisesta, taloudellisesta ja koulutuksellisesta tai työelämän näkökulmasta (Häggman 2012).

Jyrkämän ”Syrjäytymisen ulottuvuudet” jo vuodelta 1986 on yksi esimerkki tällaisesta jaotuksesta (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Syrjäytymisen ulottuvuudet (Jyrkämä 1986, mukailten).

Ulottuvuudet	Koulutuksellinen	Työ- markkinallinen	Sosiaalinen	Vallankäytöllinen	Normatiivinen
Alueet	Koulutus- instituutiot	Työmarkkinat ja työelämä	Perhe ja lähiyhteisöt	Yhteiskunnalliset vaikutuskanavat	Julkisuus, kansalaismielipiteet
Sisällöt	Tietojen, taitojen ja valmiuksien vähäisyys tai puuttuminen	Työn sisällyksettömyys, huonot työolot, työttömyys tai sen uhka	Siteettömyys, ystävättömyys, sivullisuus	Vallan ja vaikutus mahdollisuuksien puuttuminen	"Normaalisuuden" rikkominen
Mekanismit	Valikoiminen ja valikoituminen eri koulutusaloille ja -tasolle	Valikoituminen huonoihin työmarkkina- asemiin urautuminen työttömäksi	Avioerot, eristäminen tai eristäytyminen lähiyhteisöistä	Joutuminen vallankäytön ja kontrollin erityiskohteeksi	Leimautuminen poikkeavaksi "norminrikkokijaksi"
Syyt ja taustatekijät	Kilpailu koulutuspaikoista, "koulutus-kulttuuri", yhteisölliset resurssit	Työmarkkinoiden ja työelämän muutokset	Perheen "kriisi", lähiyhteisöjen mureneminen	Vallankäytön moni- mutkaistuminen	Yhteiskunnallisen ilmapiirin koveneminen
Seuraukset	Resurssien vähäisyys kovenevassa kilpailussa	Toimeentuloon, terveyteen ym. liittyvät ongelmat	Primaarin sosiaalisen tuen ja kontrollin heikkeneminen	Vähäiset mahdollisuudet itseä koskeviin ratkaisuihin	Itsensä leimaaminen, identiteetti-ongelmat

Jos Jyrkämän taulukkoa luetaan sarakeittain, taulukko kuvaa muun muassa sitä, mitä on koulutuksellinen tai työmarkkinallinen syrjäytyminen. Taas taulukkoa riveittäin luettaessa korostuu syrjäytymisen prosessiluonne ja erilaisten ongelmien kietoutuminen yhteen sekä kasautuminen. Taulukko on luonnollisesti todellisuutta pelkistävä, sillä syrjäytymisen syyt ja seuraukset eivät todellisuudessa erotu niin selvästi kuin taulukko antaa olettaa.

Norjassa tilastokeskus teki vuonna 2007 selvityksen Ungdomens levekår (Normann 2007.) Siinä ulkopuolisuutta tarkastellaan laajemmin kuuden erilaisen ulkopuolisuuden

kautta, joita ovat 1.sosiaalinen, 2.koulutuksellinen, 3.työelämän, 4.taloudellinen, 5.oikeudellinen ja 6.terveydellinen ulkopuolisuus. Kun näitä ulkopuolisuuksia kasautuu, tapahtuu syrjäytymistä. Toinen merkittävä tekijä on aika. Useissa tutkimuksissa todetaan, että yhdenkin ulkopuolisuuden kestäessä yli vuoden syrjäytymisen riski kasvaa huomattavasti. (Häggman 2012.) Nämä kaikki kuusi ulkopuolisuuden aluetta vaativat nuorelta oma-aloitteisuutta tai asiakkaaksi hakeutumista, jotta ulkopuolisuuden voidaan katsoa päättyneen (Myrskylä 2011, 24).

3.3 Syrjäytymisen erilaiset ulottuvuudet

Seuraavaksi pyrin tarkastelemaan syrjäytymisestä käytyä keskustelua perusteellisemmin Norjan tilastokeskuksen selvityksen Ungomens levekår (Normann 2007) syrjäytymisen ulottuvuuksiin pohjautuen. Siinä ulkopuolisuutta tarkastellaan, kuten edellä todetaan, laajemmin kuuden erilaisen ulkopuolisuuden kautta.

Koulutuksellinen syrjäytyminen

Koulutuksellista ulkopuolisuutta on, kun nuori ei pääse jatko-opintoihin tai keskeyttää opintonsa (Myrskylä 2011, 24). Koulunkäynti on hyvin keskeinen osa nuorten elämää. Koulutus onkin usein mukana nuorten syrjäytymisen syitä käsittelevissä keskusteluissa. Peruskoulun ja toisen asteen välistä siirtymävaihetta pidetään syrjäytymiselle erityisen herkkänä ikävaiheena. Syynä tähän on erilaisten elämänmuutosten kasautuminen suhteellisen lyhyelle aikavälille. (Lämsä 2009a, 2.) Koulunkäyntiin liittyviä syrjäyttäviä tekijöitä ovat olleet muun muassa heikko koulumenestys, alisuoriutuminen, alhainen koulutusmotivaatio, koulupudokkuus, koulutuksen keskeyttäminen ja koulutusvalintoihin liittyvät ongelmat (Alatupa, Kamppinen, Keltikangas-Järvinen & Savioja 2007, 117). On esimerkiksi todettu, että oppimisvaikeudet koulussa voivat aloittaa käyttäytymisongelmien, koulun ulkopuolelle jäämisen ja rikollisuuteen johtavan kierteen (Pierson 2010, 98).

Suomalaisessa yhteiskunnassa koulutukseen osallistuminen tai koulutuksen ulkopuolelle jääminen on poikkeuksellisen voimakas yhteiskunnallinen signaali. Kouluttautuminen mahdollisimman pitkälle on arvostettua, jopa itseisarvoistakin ja toisaalta koulutuksen kesken jättämistä tai vähemmän arvostettujen koulutusalojen valitsemista pidetään merkinä epäonnistumisesta. Jakautuminen koulutuksellisiin menestyjiin ja koulutuksellisiin syrjäytyjiin tapahtuu pääasiallisesti juuri oppivelvollisuuskoulun ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheessa. Tosin jakautumisen juurien on nähty olevan jäljitettävissä kauemmas, peruskoulun alkuvuosien koulumenestykseen ja samalla edelleen myös oppilaiden kotitaukoihin. Yleisesti ottaen koulutettujen vanhempien lapset menestyvät koulussa paremmin kuin kouluttamattomien vanhempien lapset, mikä näkyy edelleen myös osaamisessa ja opiskelijoiden uskossa omiin kykyihinsä. On kuitenkin huomioitava, että kunkin lähiyhteisön vaatimuksista ja tuesta sekä yksilöllä olevista kompensoivista elementeistä riippuu, kääntyykö koulutuksen kesken jättäminen syrjäytymiseksi. Vaikka yhteys esimerkiksi koulutuksen ja työllistymisen välillä on tilastollisesti olemassa, yksittäisten ihmisten kehityspolut voivat kulkea suuntaan tai toiseen. (Jahnukainen 2005, 42–43.)

Yhteiskunnassamme koululla on keskeinen vastuu siitä, että nuorista kasvaa vastuullisia ja yhteiskuntakelpoisia ihmisiä. Koulun tehtävänä on tuottaa riittävät tiedot ja taidot elämässä selviytymistä varten. Tähän kuuluu myös se, että nuorten elämänhallintaan liittyviä ongelmia yritetään havaita ennakoita ja niihin pyritään puuttumaan. Näin ollen koululla on tärkeä syrjäytymistä ehkäisevä rooli. (Alatupa ym. 2007, 117–118.) Kuulan (2000, 175) mukaan koulu taas saattaa myös syrjäyttää tukea tarvitsevia nuoria puutteellisten tukitoimien vuoksi ja toisaalta tuottaa omilla mekanismeillaan esimerkiksi leimaamisen kautta syrjäytymistä.

Työmarkkinallinen syrjäytyminen

Työelämän ulkopuolisuutta on jääminen pois työmarkkinoilta. Työttömyyden syynä voi olla ammattitaidottomuus, työkykyä rajoittavat tekijät tai työvoiman kysynnän tilanne. (Myrskylä 2011, 24.) Työnteolla ei ole ainoastaan välineellistä arvoa välttämättömän toimeentulon hankkimisessa, vaan se myös luo sosiaalista kiinteyttä ja antaa yksilöiden

elämälle sosiaalista merkitystä (Raunio 2004, 221–222). Työelämässä voi tapahtua muutoksia, jotka uhkaavat syrjäyttää pysyvästi tai ainakin pitkäaikaisesti osan väestöstä työelämän ulkopuolelle. Tämän on nähty tekevän ihmisten yhteiskuntaan kiinnittymisen ongelmalliseksi. Työelämästä on tullut lisäksi entistä useammin niin sanotusti epätyypillistä, määräaikaista tai osa-aikaista. (Raunio 2006, 76–79.)

Työnteon kautta tapahtuva yhteiskuntaan integroituminen on yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta paras lääke syrjäytymisen ehkäisyyn. Käytännössä työelämään integroituminen tarkoittaa työttömien ja erityisesti pitkäaikaistyöttömien aktivoimista työelämään. Pyrkimyksen takana on ajatus siitä, että yksilöiden tulee ottaa itse aktiivinen vastuu omasta hyvinvoinnistaan. Työkeskeisessä yhteiskunnassa muita integroitumisen väyliä tuntuu oleva melko vähän. Työelämään aktivoimista pidetään tavallisesti tavoiteltavana asiana sekä työttömän että yhteiskunnan kannalta. Hyvä elämä toteutuu työntekoon osallistumalla ja työtekkoon myötävaikuttaminen määrittää näin yksilön sosiaalista arvoa. (Raunio 2006, 83–90.) Työelämässä arvostetaan korkeaa koulutusta, sosiaalisia taitoja ja erilaisen tiedon hallintaa, jonka vuoksi osalle työelämään siirtyminen ja siellä pärjääminen on tullut yhä vaikeammaksi (Pierson 2010, 94).

Sosiaalinen syrjäytyminen

Sosiaalisella ulkopuolisuudella tarkoitetaan sosiaalisista kontakteista luopumista. Sosiaalisuuteen vaikuttavia asioita ovat oma-aloitteisuus ja vuorovaikutustaidot. (Myrskylä 2011, 24.) Koulutuksen ja työnteon korostaminen johtavat melko kapeaan näkemykseen yksilön ja yhteiskunnan siteistä. Vähitellen onkin alettu kiinnittää huomiota siihen, että myös sosiaalisten verkostojen ja lähiyhteisöjen merkitys ihmisten hyvinvoinnille tulee huomioida entistä paremmin. (Raunio 2006, 94.) Aaltosen ym. (2007) mukaan sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen ulkopuolelle jäämisen on todettu aiheuttavan nuorelle vakavaa syrjäytymisriskiä. Nuoren integroitua yhteiskuntaan erilaisilla sosiaalisilla sidoksilla on erittäin keskeinen merkitys. Nuorella on oltava riittävä sosiaalisten siteiden muodostama verkosto, johon sisältyy erilaisia yhteiskunnassa menestymiseen tarvittavia pääoman muotoja, erityisesti kulttuurista ja

sosiaalista pääomaa. Sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan verkostoon kuuluvien sosiaalisten sidosten määrää ja sosiaalisen merkityksen rakennetta. Aaltosen ym. (2007, 361) mukaan voidaan olettaa, että sosiaalisten siteiden määrän vähyys tai niiden heikko laatu aiheuttavat sen, että yksilö saattaa olla vaarassa syrjäytyä yhteiskunnasta.

Taloudellinen syrjäytyminen

Taloudellisena ulkopuolisuutena pidetään toimeentulon riittämättömyyttä (Myrskylä 2011, 24). Taloudelliset toimintamahdollisuudet kytkeytyvät nuorten kohdalla perheen mahdollisuuteen tukea nuorta sekä toisaalta nuorten mahdollisuutta osallistua työelämään. Taloudelliset resurssit kytkeytyvät edelleen selvästi palkkatyöhön. (Aaltonen ym. 2007, 361.) Pitkittynyt pienituloisuus ja pitkään jatkuvat toimeentulon vaikeudet merkitsevät lähes vääjäämättä yhteiskunnan normaaleista kulutustottumuksista luopumista ja lisäävät syrjäytymisriskiä myös muilla elämän alueilla (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003, 15).

Terveydellinen syrjäytyminen

Terveydellistä ulkopuolisuutta taas on, kun nuori ei ole minkään säännöllisen terveydenhuollon piirissä eikä oma-aloitteisesti hakeudu palveluihin (Myrskylä 2011, 24). Yksi syrjäytymisriskiin liittyvä osa-alue on terveydellisistä syistä ongelmassa olevat nuoret. Tutkimusten mukaan sairastavuus ja ongelmat itsenäisessä suoriutumisessa vaihtelevat sosioekonomisen aseman mukaan. Mielenterveyden häiriöiden osuus työkyvyttömyyden aiheuttajana on kasvanut ja mielenterveyden häiriöiden yleisyys korostuu erityisesti nuoremmassa ikäryhmässä. Alle 55-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeistä yli puolet perustuu mielenterveyden häiriöihin. Mielenterveyden ongelmien taustalla on usein myös päihde-, perhe- ja muita kasautuvia ongelmia eri elämänalueilla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2003, 19–20.) Perusteettoman leimaamisen välttämiseksi on kuitenkin muistettava, että kaikki koulunsa keskeyttäneet, työttömäksi joutuneet, psykykenlääkkeitä käyttävät tai työkyvyttömyyseläkkeen saajat eivät tietenkään ole syrjäytyneitä tai riskissä syrjäytyä. Syrjäytymisen etenemiseen vaikuttavatkin monenlaiset hyvinvointipuutteet, jotka

johtavat heikentyneeseen elämänhallintaan. (Ohtonen 2009, 12; Aaltonen ym. 2007, 361.)

Oikeudellinen syrjäytyminen

Oikeudellinen ulkopuolisuus toteutuu silloin kun nuori ei itse tiedä, mitä oikeuksia ja velvollisuuksia hänellä on ja miten apua voi saada apua (Myrskylä 2011, 24). Aaltonen ym. (2007) mukaan vaikutusmahdollisuuksista ja vallankäytöstä voi joutua suljetuksi pois useista syistä. Erityisesti nuorilla omien etujen valvomisen ja asioihin vaikuttamisen vähäisyys saattavat johtua tiedon tai motivaation puutteesta. Syrjäytyneihin liitetäänkin ajatus vähäisestä kiinnostuksesta asioihin vaikuttamiseen sekä poliittinen passiivisuus ja tietynlainen vetäytyminen päätöksenteosta. Käydyssä keskustelussa oikeudellinen syrjäytyminen nousee mielestäni kuitenkin vähiten esiin näistä kuudesta ulottuvuudesta.

3.4 Syrjäytyneet nuoret – keitä he ovat?

1990-luvun lopulla syrjäytymiskeskustelun keskeisimpiä piirteitä oli huomion kiinnittäminen nuoriin ja lapsiin. Vielä 1980-luvulla syrjäytymistä pidettiin pikemmin aikuisten kuin lasten tai nuorten ongelmana. Tällöin lasten ja nuorten syrjäytymistä tarkasteltiin lähinnä periytyvänä yli sukupolvien ulottuvana ongelmana, joka oli jäänyt tuolloin yhteiskuntapoliittisessa ja -tieteellisessä keskustelussa vähälle huomiolle. (Haarikko & Kormanen 1994; ref. Lämsä 2009b, 19.)

Nuorten syrjäytymisellä tarkoitetaan huono-osaisuudesta aiheutuvien haitallisten tilannetekijöiden kasautumista ja toisinaan myös ketjuuntumista. Syrjäytymiseen liittyy elämässä monenlaisia ongelmia, jotka eivät yksinään tai erikseen olisi välttämättä riittävän vakavia, mutta kasautuessa nämä ongelmat syrjäyttävät nuoria. (Valtionneuvoston kanslia 2013.) Erityisesti taantuman aikana nuorten työttömyys on lisääntynyt melkoisesti. Aikaisemmin yhteiskunnassa on kiinnitetty vähemmän huomiota siihen, että osa nuorista jää kaikkien yhteiskunnallisten instituutioiden ja palvelujen ulkopuolelle. Nämä nuoret eivät ole töissä tai työttömiä, mutta eivät

myöskään koulutuksessa, eläkkeellä tai varusmiehinä. He katoavat jonnekin ulkopuolelle, mistä heitä on hyvin vaikeaa tavoittaa. Tämä yhteiskunnallisten järjestelmien ja palvelujen ulkopuolella oleminen on ongelmallista, koska se saattaa viivyttää nuorten siirtymistä työelämään ja pitkittyessään se saattaa leimata nuorten koko elinikää. On vaarana, että nämä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret syrjäytyvät. Taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuuristen siteiden katketessa asteittain, nuoret jäävät tavanomaisten elinympyröiden kuten opiskelun, työn ja toimeentulon ulkopuolelle. Näin myös sosiaaliset kontaktit voivat kadota. (Myrskylä 2011, 9.)

Jotta pystyisimme mahdollisimman tehokkaasti puuttumaan nuorten syrjäytymiseen, Myrskylän (2012) mukaan on ensin selvitettävä, keitä syrjäytyneet nuoret ovat ja tunnistettava nuorten ryhmiä, joissa syrjäytymisen riski on suuri. Vuonna 2010 syrjäytyneitä 15–29 -vuotiaita nuoria oli yhteensä 51 341 eli noin 5 % kaikista tämän ikäisistä nuorista, kun syrjäytyneiksi luokitellaan sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Naisia syrjäytyneistä nuorista oli 36 % ja miehiä 64 %. Vieraskielisiä syrjäytyneistä nuorista oli lähes joka neljäs.

Vuonna 2010 työttömiä työnhakijoina näistä syrjäytyneistä oli 18 830. Nämä 51 341:stä jäljelle jäävät 32 511 työvoiman ulkopuolista nuorta eivät Myrskylän mukaan käy töissä tai opiskele. He ovat niitä nuoria, jotka eivät näy missään tilastoissa. ”Kukaan ei tarkkaan tiedä, millaisia he ovat tai mitä tekevät. He ovat syrjäytymisongelman kova ydin” toteaa Pekka Myrskylä (2012). On huolestuttavaa, että yli 30 000 nuorta katoaa järjestelmän näköpiiristä, juuri kriittisessä vaiheessa elämää. Toki tässä ydinryhmässä on monia, joihin syrjäytymisen käsite ei sovi. Tähän yli 30 000 nuoren ydinryhmään kuuluu muun muassa oppilaitoksiin pyrkiviä nuoria, valmentautuvia urheilijoita, niin sanottua pimeää työtä tekeviä, omaishoitajia, kolmannella sektorilla palkatta toimivia ja tulottomia taiteilijoita. Näiden ihmisten yhteisenä piirteenä on ainoastaan, se että heidän toiminnoistaan ei jää mitään merkintöjä verotus-, työeläke- tai opiskelijarekistereihin. (Myrskylä 2012, 2-3.)

Tähän 51 341 ei myöskään ole laskettu äitejä, jotka hoitivat kotonaan lapsia vuonna 2010 ja ovat suorittaneet vain perusasteen koulutuksen. Ikäryhmässä 15–29 heitä oli vuonna 2010 yli 8400. Myrskylä (2012) on tutkimuksessaan määritellyt syrjäytyneiksi vain sellaiset nuoret, jotka eivät ole suorittaneet peruskoulun lisäksi muuta koulutusta, mutta tämän syrjäytymistilaston ulkopuolelle jäävät myös keskiasteen tutkinnon suorittaneet työttömät ja ulkopuoliset. 15–29 -vuotiaiden ryhmässä näitä keskiasteen suorittaneita työttömiä ja ulkopuolisia nuoria oli 51 844 ja lapsia kotonaan hoitamassa oli yli 8700 keskiasteen suorittanutta naista. Näiden lukujen perusteella onkin siis hyvin selvää, että nuorten syrjäytymisen kysymys on todellinen ja vakava ongelma yhteiskunnassamme, toteaa Myrskylä. (2012, 2-3.)

Ensisijaisesti syrjäytyneiksi nuoriksi päätyy peruskoulunsa päättäneitä, huostassa olleita, opintonsa keskeyttäneitä ja maahanmuuttajia. Syrjäytyneistä lähes neljännes on maahanmuuttajataustaisia. Kun otetaan huomioon maahanmuuttajien määrän kasvaminen ja vieraskielisten nuorten riski syrjäytyä, ensisijaiset keinot syrjäytymisen torjuntaan ovat maahanmuuttajanuorten tehokkaampi kotouttaminen sekä ohjaaminen koulutukseen ja työmarkkinoille. Syrjäytyminen periytyy myös voimakkaasti. Nyt syrjäytyneinä olevien nuorten vanhemmista noin puolet on itsekin ulkopuolisia tai työttömiä. Syrjäytymisen juuret ovat usein erittäin syvällä lapsuudessa ja perheiden sisäisissä ongelmissa. Syrjäytymisen ennaltaehkäisemisen kannalta keskeistä onkin mahdollisimman varhainen puuttuminen ja ongelmallisten perheiden tukeminen, sillä huostaanotetuista moni nuori putoaa yhteiskunnan ulkopuolelle. Huostaanotetuista nuorista suurimmassa syrjäytymisvaarassa ovat teini-iässä kodin ulkopuolelle sijoitetut pojat, jotka ovat olleet monessa erilaisessa sijoituspaikassa. Yli kolme neljäsosaa heistä on vielä nuorina aikuisinakin vailla peruskoulun jälkeistä koulua. Heikko koulutus on myös niin nuorisotyöttömyyden kuin muunkin syrjäytymisen tärkein selittäjä. Onkin todettava, että yksi vaikuttavimmista rokotteista työttömyyttä vastaan on koulutus. (Myrskylä 2012, 2-16.)

Nuorten syrjäytymistä tutkittaessa on muistettava, että syrjäytyneiden joukko muuttuu koko ajan. Pysyvästi syrjäytyminen koskee vain joka kolmatta. Syrjäytyneiden nuorten joukosta nuoria siirryy opiskeluun ja työelämään ja monet ulkopuolelle jääneet

maahanmuuttajat lähtevät maasta. Syrjäytyneiden joukko pysyy kuitenkin määrällisesti vuodesta toiseen lähes samansuuruisena. Tämä tarkoittaa sitä, että poistuvien syrjäytyneiden tilalle tulee vuosittain suurin piirtein yhtä paljon uusia nuoria. (Myrskylä 2012, 15–16.)

3.5 Syrjäytymisen laajuus

Pekka Myrskylä on selvittänyt tutkimuksessaan - Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella (2011) - maakunnittain, kuinka paljon nuoria oli työttömänä ja työvoiman sekä koulutuksen ulkopuolella vuonna 2010. Ulkopuolella olemisella tarkoitetaan tässä, että nuori ei opiskele, ei ole töissä eikä kotona hoitamassa lasta. Suomessa oli perusaste- tai ylioppilaspohjalla 65 641 nuorta koulutuksen ja työelämän ulkopuolella vuonna 2010 (taulukko 2.) Näistä työttöminä oli 24 558 ja 41 083 ulkopuolella. Satakunnassa koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oli 2275, joista työttömänä 1113 ja ulkopuolella 1162. Tilastona on käytetty tilastokeskuksen tilastoa pääasiallisesta toiminnasta. (Häggman & Pusila 2012, 8.)

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien 15–29-vuotiaitten nuorten osuus koko ikäryhmästä, joilla on pelkkä perusaste tai ylioppilaskoulutus, oli vuonna 2010 6,53 %. Satakunnassa tämä prosentuaalinen osuus oli 5,96. Alhaisin luku oli Etelä-Pohjanmaalla ja korkein Uudellamaalla sekä Ahvenanmaalla. Näistä Satakunnan työttömästä 1113 nuoresta vain 251:lla oli ylioppilaskoulutus ja 862:lla oli perusasteen koulutus. Ulkopuolisista 1162 nuoresta 241:lla oli ylioppilaskoulutus ja 921:lla perusasteen koulutus. (Häggman & Pusila 2012, 6-8.)

Taulukko 2. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat 15–29-vuotiaat nuoret vuonna 2010 (pelkkä perusaste tai yo) (Tilastokeskus ref. Häggman & Pusila 2012, 8 mukailten).

Alue	Koko ikäluokka	Kaikki	Työttömät	Ulkopuolella	Osuus UP Ikäluokasta 15–29
Koko maa	1005927	65 641	24 558	41 083	6,53
Uusimaa	304 851	22 920	6351	16569	7,52
Varsinais-Suomi	86 17	5652	2173	3479	6,53
Kanta-Häme	29 445	1930	902	1028	6,55
Päijät-Häme	34 646	2762	1249	1513	7,97
Kymenlaakso	29 246	2356	1070	1286	8,06
Etelä-Karjala	22 469	1441	611	830	6,41
Satakunta	38 188	2275	1113	1162	5,96
Pirkanmaa	95 315	6035	2695	3340	6,33
Keski-Suomi	53 174	3251	1507	1744	6,11
Etelä-Pohjanmaa	34 295	1429	564	865	4,17
Pohjanmaa	34 098	1604	487	1117	4,70
Etelä-Savo	24 138	1473	607	866	6,10
Pohjois-Savo	44 430	2545	1007	1538	5,73
Pohjois-Karjala	30 063	1665	705	960	5,54
Kainuu	13 732	826	334	492	6,02
Keski-Pohjanmaa	12 818	626	214	412	4,88
Pohjois-Pohjanmaa	80 194	4433	2012	2421	5,53
Lappi	33 506	2053	882	1171	6,13
Ahvenanmaa	4702	365	75	290	7,76

Nämä edellä mainitut tiedot on kerätty vuosittain koottavasta työssäkäyntitilastosta. Myrskylän mukaan työssäkäyntitilasto pystyy antamaan varsin kattavan kuvan niistä nuorista, jotka jäävät opiskelujen ja työelämän ulkopuolelle sekä myös heidän ominaisuuksistaan ja toimeentulostaan. Ulkopuolisuutena ymmärretään usein

muidenkin toimintojen puuttumista, kuten harrastuksiin ja muihin yhteiskunnallisiin asioihin osallistumattomuutta. Tällaisesta ulkopuolisuudesta ei ole kuitenkaan kyse edellä esitellyissä luvuissa, koska sellaisesta ulkopuolisuudesta ei saada tietoja rekisteriaineistoista. Erilaisista tilastoista saadaan kuitenkin hyvin kattavasti tietoja kaikkien henkilöiden toiminnasta ns. tutkimusviikolla, joka tavallisesti on vuoden viimeinen viikko. Jokaiselle henkilölle toimintatieto muodostetaan seuraavanlaisessa prioriteettijärjestyksessä: 1. Alle 15-vuotiaat päätellään lapsiksi 2. Yli 74-vuotiaat päätellään eläkeläisiksi. 3. Työnhakijarekisterin työttömät työnhakijat päätellään työttömiksi. 4. Varusmiehet ja siviilipalvelusmiehet päätellään palveluksessa oleviksi. 5. Työsuhtetietojen mukaan päätellään palkansaajat ja yrittäjät. 6. Opiskelijarekisterin ja muiden opiskelutietojen perusteella määritellään opiskelijat. 7. Eläketietojen perusteella määritellään eri eläkeläiset. 8. Lopuksi jääneeseen residuaaliin kuuluvat muut työvoiman ja opiskelun ulkopuolella olevat. (Myrskylä 2011, 27–31.)

Työ ja elinkeinoministeriön mukaan alle 30-vuotiaita työttömiä työnhakijoita TE-toimistoissa oli joulukuussa 2011 noin 54 900. Heistä noin 17 000 on pelkän perusasteen varassa ja noin 32 000:lla on ammatillisesti suuntautunut tutkinto ja noin 5300:lla ylioppilastutkinto. Arviot työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien peruskoulun jälkeisiä tutkintoja vailla olevien nuorten määrästä vaihtelevat, mutta vuoden 2012 tutkimusten mukaan heitä on alle 30-vuotiaissa noin 40 000. (TEM raportteja 8/2012.)

Mielestäni on kuitenkin muistettava, että kaikki tilastot eivät ole aina vertailukelpoisia. Ritva Kaukosen (2007) mukaan lukujen erot saattavat olla peräisin siitä, että käytetään erilaisia käsitteitä. On puhuttu nivelvaiheiden pudokkaista, koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle olevien ja syrjäytyneiden nuorten, nuorten työttömien, toimeettomien nuorten, varhaisessa vaiheessa koulutuksen jättäneiden, tilastotietojen ulkopuolelle jääneiden nuorten tai ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden määrästä. Näistä nuorista puhuttaessa ei kuitenkaan ole aina määritelty tai määrittely on tehty hyvin eri tavalla siitä, mitä lukuja käsitteisiin on laskettu mukaan. Erot voivat johtua myös siitä, että tilastot on laadittu erilaisilla menetelmillä tai on laskettu yhteen sellaisia lukuja, jotka eivät ole yhteenlaskettavissa. On myös hyvä muistaa, että nuorten pääasiallinen

toiminta ei pysy samana vuodesta toiseen. Nuorten elämänvaiheeseen kuuluu se, että he opiskelevat ja ovat välillä työssä tai työttömänä. He ovat usein yhtä aikaa työssä ja opiskelemassa tai he saattavat vaihtaa koulutusta tai lähteä joksikin aikaa ulkomaille. (Kaunonen 2007.)

4 NUORISOPOLITIIKKA JA SYRJÄYTYMINEN

4.1 Suomen nuorisopolitiikka

”Nuorisopolitiikka on dynaamisessa vaiheessa ja yhteiskunnallinen keskustelu aiheesta on vilkasta. Hieman kyynisesti voisi sanoa, että nuorten asiat alkavat kiinnostaa vasta kun ”yllättäen” huomataan, ettei nuoria ole kovin paljon. Lapset ja nuoret nähdään tällöin etenkin tulevina työntekijöinä. Suomessa työikäisen väestömäärä alkaa supistua vuoden 2010 jälkeen suurten ikäluokkien täyttäessä yli 62 vuotta. Samaan aikaan 16–21-vuotiaiden ikäluokat pienenevät. Tämä kehitys jatkuu vuoteen 2020. Tämä muutos on tietenkin ollut nähtävissä tilastoina jo kauan. Syntyvien määrä on aika hyvin ennustettavissa nykyisten sukupolvien tietojen pohjalta. Vaikka kysymys tulevasta työvoimasta on hyvin tärkeä, on kuitenkin tarkasteltava lapsia ja nuoria myös tässä ja nyt. Nuoret ovat täällä tänään jo tässä ”olevina” eikä vain ”tulevina” aikuisina.” (Georg Henrik Wrede 2002; ref. Tarvainen, Pietilä & Kuure 2007.)

Mielestäni Wrede on todennut hyvin jo kymmenen vuotta sitten Suomen nuorisopolitiikan tulevasta suunnasta. Nuorisosta on tullut entistä selvemmin väestöpoliittinen ja työvoimapolitiittinen kysymys väestönkehityksen myötä. Nuorisopolitiikalla ei haluta vaikuttaa pelkästään nuorten ongelmakäyttäytymiseen, vapaa-aikaan ja nuorisokulttuureihin, vaan se on laajentunut sektorit ylittäväksi yhteiskuntapolitiikaksi, jonka tavoitteena on kehittää kokonaisvaltaisesti nuorten elinoloja ja yhteiskuntaan kiinnittymistä. (Tarvainen ym. 2007, 13.) Nuorisopolitiikan sisällölliset painotukset ovat vuosikymmenien aikana muuttuneet jonkin verran, mutta keskeisin muutos nähdään tapahtuneen siinä, mihin nuorisopolitiikalla ylipäänsä

tähdätään. Aikaisemmin nuorisopolitiikassa kiinnitettiin enemmän huomiota siihen, että nuorten siirtyminen aikuisuuteen sujuisi ilman suurempia ongelmia ja että nuorista tulisi aikuisina kunnan kansalaisia. Nuorisopolitiikan rooli oli tuolloin luoda edellytyksiä valmennettaessa nuorta ihmistä aikuisen rooliin ja vastuuseen. Myöhemmin nuoruus on nähty arvokkaana osana elämää, ei vain valmistautumisena aikuisuuteen. Nuorisopolitiikka ei ole enää vain johdatusta aikuisuuteen vaan edellytysten luomista turvalliseen elämään jo nuorena. (Silvennoinen 2002, 9.)

Suomen nuorisopolitiikan tavoitteena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja sosiaalista vahvistumista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja (OPM 2013). Valtakunnallista lapsi- ja nuorisopolitiikkaa toteutetaan lakisääteisesti nuorisolain 27.1.2006/72 puitteissa sekä hallituksen kehittämisohjelman mukaisesti nelivuotiskausittain, eduskuntavaalikausia noudattaen. Lapsi- ja nuorisopolitiikkaa koskevat hallituksen tahdonilmaisut konkretisoidaan politiikkaohjelmissa, joiden toteuttaminen edellyttää eduskunnan hyväksyntää. Hallituksen esityksiä ja eduskunnan hyväksyntää edeltää yleensä niiden sisällön valmistelutyö viranomaisten ja muiden asiantuntijoiden avulla. Kehittämisohjelma ja sitä vastaava politiikkaohjelma ovat lakeihin perustuvia, virallisiin päätöksiin rinnastuvia päätöksenteon ja toimenpiteiden ohjausasiakirjoja. Nuorisopolitiikan kehittämisohjelma sisältää valtakunnalliset nuorisopolitiikan tavoitteet sekä suuntaviivat läänien ja kuntien nuorisopoliittiselle ohjelmatyölle. (OPM 2013; Nuorisolaki 27.1.2006/72; Cedelöf 2010.)

Ensimmäinen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011 työstettiin vuonna 2007 (OPM 2007a). Itse ohjelma ja sen toteutus ovat pohjustavia ja suuntaa-antavia, koska ohjelma tehtiin tuolloin ensimmäistä kertaa. Samalla valmistelu antoi tärkeää oppia tulevalle ohjelmatyölle. Valtion strategisen ohjelmapolitiikan mukaisesti ja vuoden 2007 hallitusohjelman perusteella yhtenä kolmesta politiikkaohjelmasta käynnistettiin lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma 2007–2011. Sen tehtävänä oli lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toteutumisen toimeenpano ja kehitystyö valtionhallinnon ja valtakunnallisen ohjauksen tasolla. (Cederlöf 2010.)

Nyt käynnissä olevan toisen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2012–2015 mukaan tämän hetken lapsi- ja nuorisopolitiikassa huomio tulisi kiinnittää lasten ja nuorten osallisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja arjenhallintaa (OPM 2012).

Kehittämisohjelman strategiset tavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet:

Osallisuuteen liittyvä strateginen tavoite:

1. Lapset ja nuoret kasvavat aktiivisiksi ja yhteisvastuuta kantaviksi kansalaisiksi
2. Lapset ja nuoret voivat osallistua tasavertaisesti kulttuuri- ja liikunta- ja vapaa-ajantoimintaan
3. Nuoret työllistyvät ja nuorten työllisyysaste paranee

Yhdenvertaisuustavoite:

4. Yhdenvertaisuus toteutuu (liittyen rasismiin, sukupuoliseen syrjintään sekä alueelliseen tasavertaisuuteen)
5. Tyttöillä ja pojilla on tasa-arvoiset oikeudet ja mahdollisuudet

Arjenhallinnan tavoite:

6. Nuorilla on mahdollisuus asua ja elää itsenäisesti
7. Kaikilla lapsilla ja nuorilla on lähtökohdistaan riippumatta mahdollisuus saada itselleen korkeatasoinen koulutus
8. Ennaltaehkäisevillä toimilla ylläpidetään lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä

Viranomaisyhteistyötä voimistetaan niin, että lasten, nuorten ja perheiden asioita hoidetaan osaavasti ja hyvässä yhteistyössä.

(OPM 2012.)

4.2 Syrjäytymisen ehkäisyksi tehdyt politiikkatoimenpiteet

Köyhyyden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäiseminen on yksi pääministeri Jyrki Kataisen vuosien 2011–2015 hallitusohjelman kolmesta painopistealueesta. Sen toteuttamiseksi hallitus on käynnistänyt poikkihallinnollisen syrjäytymisen, köyhyyden ja terveysongelmien vastaisen toimenpideohjelman. (Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 2011; Hallitusohjelman strateginen toimeenpanosuunnitelma 2011.) Sosiaali- ja terveysministeriön koordinoiman ohjelman mukaan syrjäytymistä voidaan ehkäistä vähentämällä työttömyyttä ja köyhyyttä sekä ihmisten näköalattomuutta ja osattomuutta. Tämä edellyttää useiden hallinnonalojen ja järjestöjen toimia ja yhteistyötä. Toimenpideohjelman avulla on tarkoitus luoda pysyvä toimintamalli, jolla hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä eriarvoisuuden vähentäminen otetaan osaksi kaikkea yhteiskunnallista päätöksentekoa. Päätöksenteossa tulee aina ottaa huomioon vaikutukset ihmisten hyvinvointiin, terveyteen ja syrjäytymiseen. Toimenpideohjelmassa on seitsemän teemaa, joiden tavoitteena on:

1. Vahvistaa eri kansalaisryhmien yhdenvertaisuutta
2. Edistää terveyttä vähentämällä terveyseroja
3. Ehkäistä työstä ja työmarkkinoilta syrjäytymistä
4. Parantaa pienituloisten asemaa
5. Vähentää lasten ja nuorten syrjäytymistä
6. Uudistaa sosiaali- ja terveyspalveluja
7. Parantaa kansalaisjärjestöjen työn vaikuttavuutta

(Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.)

Valtioneuvoston kanslia on julkaissut myös raportin (2013) Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? Raportissa kuvataan lasten ja nuorten syrjäytymistä ehkäiseviä ja vähentäviä politiikkatoimia ja kootaan yhteen olemassa olevaa tutkimustietoa niiden vaikuttavuudesta. Raporttia koottaessa on huomattu, että syrjäytymistä ehkäisevien politiikkatoimien vaikuttavuudesta ei ole juurikaan olemassa tutkimustietoa, vaan lasten ja nuorten palveluita koskevien säännösten seurannassa

keskitytään useimmiten niiden toimeenpanoon ja palveluiden saatavuuteen. Tämä vaikuttavuusnäytön vähäisyys ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei toimenpide olisi vaikuttavaa.

Monissa kunnissa säästettiin 1990-luvulla lasten ja perheiden palveluista, jotka tavoittavat suuren osan perheistä ja joilla tulisi siten olla edellytyksiä tunnistaa ongelmia ja vaikuttaa niihin. Tultaessa 2000-luvulle valtiollista ohjausta on lisätty lasten, nuorten ja perheiden palvelussa. Tätä on tehty kansallisilla suosituksilla ja yhä suuremmassa määrin myös kuntia sitovilla laeilla ja asetuksilla. Ei-sitovien suositusten ohjausvaikutukset ovat kuitenkin osoittautuneet melko vähäisiksi ja taas sitovat määräykset on pyritty usein täyttämään liian vähäisillä resursseilla. Palveluja on pyritty kehittämään myös lukemattomilla hankkeilla, mutta niiden ongelmana on usein määräraikaisen rahoituksen epävarmuus, toiminnan lyhytjänteisyys ja heikko arviointi. Peruskoulun oppilashuolto ja oppilaanohjaus nähdään merkittävässä roolissa nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Onnistunut siirtymävaiheiden yli ulottuva ohjaus auttaa nuoria löytämään oman urapolun. Valtioneuvoston raportin mukaan nuorten yhteiskuntatakuu ja koulutustakuu ovat keskeisiä keinoja, joilla ongelmiin on viime aikoina pyritty tarttumaan. Toki heikoimmassa asemassa olevien nuorten kohdalla takuiden toteutumisessa on kuitenkin vielä ollut puutteita. (Valtioneuvoston kanslia 2013.)

Valtioneuvoston raportissa todetaan, että lasten ja nuorten hyvinvointiongelmat näkyvät vasta pitkä ajan kuluessa, eikä ole mahdollista ennustaa, ketkä pärjäävät ja ketkä eivät. Tästä syystä olisi olennaista kehittää niitä palveluja, jotka tavoittavat kaikki lapset ja nuoret. Tämä tarkoittaisi painopisteen siirtämistä korjaavista palveluista ennaltaehkäiseviin palveluihin. Ennaltaehkäisevistä palveluista on puhuttu pitkään, mutta toteuttaminen edellyttäisi kestävämpää resurssiohjausta ja riittäviä henkilöstövoimavaroja. Investoinnit peruspalveluihin toisivat kuitenkin pidemmällä aikavälillä suurempia säästöjä lastensuojelun ja korjaavien erityispalvelujen vähentyessä. (Valtioneuvoston kanslia 2013.)

Vuosien 1990–2011 aikana lasten ja nuorten syrjäytymistä on valtioneuvoston mukaan pyritty ehkäisemään yli parillakymmenellä erilaisella toimenpiteellä. (ks. Valtioneuvoston kanslia (2013) Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? Poliitiikkatoimien vaikuttavuuden tieto- ja arviointikatsaus. Liitetaulukko: Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi vuosina 1990–2011 suoritettujen toimenpiteiden arviointi.) Nämä toimenpiteet on kohdistettu pienille lapsille ja heidän perheilleen, kouluikäisille, toiseen asteen opiskelijoille, nuorille työttömille ja nuorille rikoksen tekijöille. Peruskoulusta toiseen asteen koulutukseen ja ammatillisen tutkinnon jälkeen työelämään siirtymistä on tuettu seuraavassa kappaleessa kuvattavilla poliittisilla toimenpiteillä.

4.2.1 Poliittiset toimenpiteet koskien koulutusta

Yli kymmenen vuoden aikana on tehty lukuisia perusopetuksen ja toisen asteen koulutukseen liittyviä lakeja, lakimuutoksia, suosituksia jne. (taulukko 3). Matti Vanhasen I hallituksen työllisyyden politiikkaohjelman tavoitteeksi asetettiin nuorten nopea siirtyminen koulutus- ja työmarkkinoille. Tavoitteen saavuttamisen toimenpiteiksi kirjattiin muun muassa opinto-ohjauksen ja ammatinvalinnan ohjauksen parantaminen sekä käytännön tutustuminen työhön. Vuonna 2013 koulutustakuu on edelleen hallituksen keskeinen hanke siirtymäongelmien ehkäisyksi. Tavoitetta on laajennettu koskemaan myös toisen asteen keskeyttämisen ehkäisyä, tutkinnon läpäisyn edistämistä ja siirtymää toiselta asteelta työelämään tai jatko-opintoihin. (Valtioneuvoston kanslia 2013, 40–43.)

Taulukko 3. Koululaisille ja toiseen asteen opiskelijoille kohdistetut poliittiset toimenpiteet syrjäytymisen ehkäisemiseksi vuosina 1990–2011 (Valtioneuvoston kanslia 2013 mukaillen).

TEHDYT TOIMENPITEET	KUVAUS TOIMENPITEESTÄ
Perusopetuslaki 628/1998	<i>Erityisopetukseen voitiin ottaa myös oppilaita, jotka opiskelivat yleisopetuksen ryhmässä, mutta joilla oli laissa määritelty syy erityisopetuksen tarpeille. Erityisoppilaalle tuli tehdä henkilökohtainen suunnitelma HOJKS, jossa huomioidaan tukipalvelut, keskitytään itseluottamuksen tukemiseen ja tuetaan jatko-opintoihin siirtymistä.</i>
Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998	<i>Erityisiä opetus- tai oppilashuoltopalveluita tarvitsevan opiskelijan opetus annetaan erityisopetuksena (HOJKS-suunnitelma). Opiskelijoilla tulee olla oikeus tulla kuulluksi tehtäessä opiskelua koskevia päätöksiä.</i>
Lukiolaki 629/1993	<i>Jokaisella oppilaitoksella tulee olla opiskelijoista muodostuva oppilaskunta. Opiskelijoilla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön.</i>
Perusopetuslain muutos 477/2003 ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004	<i>Lakiin säännökset oppilaan oikeudesta saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. Opetussuunnitelman perusteissa sitovat määräykset opetussuunnitelman laatimisesta. Oppilaan yleinen ja erityinen tuki sekä oppilashuolto linjattiin osaksi koulun opetussuunnitelmaa</i>
Perusopetuslain muutos 1136/2003	<i>Lakiin säännökset aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnasta kasvatuksen tukena. Kuntia ei velvoitettu järjestämään toimintaa, mutta sen sisältöä ja toimijoiden työjakoa selkeytettiin.</i>
Kouluterveydenhuollon opas 2002 ja laatusuositus 2004	<i>Ei-sitovat suositukset kunnille mm. palveluiden saatavuudesta, henkilöstön riittävyydestä ja koululaisten terveyden edistämisestä, tavoitteena palveluiden yhdenvertaisuuden toteutuminen.</i>
Laki ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta 479/2003	<i>Ammatilliseen koulutukseen säännökset opiskelijahuollosta hyvän oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi.</i>
Lastensuojelulaki 417/2007	<i>Kunnille sitovampi velvoite järjestää koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluita, jotka antavat oppilaille riittävän tuen koulunkäynnin edistämiseksi ja sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi.</i>
Valtioneuvoston asetus 380/2008 ja 338/2011 neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta	<i>Kouluterveydenhuollosta velvoitteet kunnille, mm. säännöllisistä laajoista terveystarkastuksista ja erityisestä tuesta. Keskeisinä tavoitteina palveluiden yhtenäinen taso, varhainen puuttuminen ongelmiin ja syrjäytymisen ehkäiseminen.</i>
Perusopetuslain muutos 642/2010 ja muutokset perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin 2010	<i>Vahvistettiin oppilaan oikeutta varhaiseen ja ennalta ehkäisevään oppimisen tehostettuun tukeen. Täydennettiin henkilötietojen käsittelyä ja salassapitoa koskevia säännöksiä moniammatillisessa oppilashuoltotyössä.</i>
Valtioneuvoston asetus ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishausta 30/2008	<i>Opetushallituksen tehtäväksi annettiin tuottaa tietoa yhteistyössä opetuksen ja koulutuksen kanssa edistääkseen opiskelupaikkaa vaille jääneiden hakeutumista koulutukseen tai työelämään.</i>

4.2.2 Poliittiset toimenpiteet koskien nuorisotyöttömyyttä

Yksi keskeisin työhallinnon toimenpide nuorten työttömyyden vähentämiseksi on laki tarveharkintaisesta työmarkkinatuesta (1542/1993), joka tuli voimaan vuonna 1994 ja sitä päivitettiin vielä uudelleen vuonna 1996 (Taulukko 4). Lain tarkoituksena oli edistää tuen saajan työmarkkinoille hakeutumisen tai palaamisen edellytyksiä. Tavoitteena oli saada nuoret suorittamaan ammatillinen koulutus. Täällä ja muilla yllä mainituilla toimenpiteillä ei kuitenkaan ole toistaiseksi pystytty estämään suurimmassa riskissä olevien nuorten syrjäytymistä. Käytännössä tämä on johtanut tilanteeseen, jossa vaikeimmassa tilanteessa olevat nuoret päätyvät työmarkkinatuen menettämisen myötä toimeentulotuen asiakkaiksi. (Valtioneuvoston kanslia 2013; Aho, Pitkänen, Vanttaja 2012.)

Taulukko 4. Nuorille työttömille kohdistetut poliittiset toimenpiteet vuosina 1990–2011 (Valtioneuvoston kanslia 2013 mukailten).

TEHDYT TOIMENPITEET	KUVAUS TOIMENPITEESTÄ
Laki työmarkkinatuesta 1542/1993	<i>17–20-vuotias ammatillista koulutusta vailla oleva nuori menettää oikeuden tukeen, jos hän ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy koulutuksesta työvoimapolitiisesta toimenpiteestä tai työstä. Koulutuspaikkoja ja toimia lisättiin.</i>
Nuorisolaki 235/1992	<i>Tavoitteena kehittää kunnan nuorisopolitiikkaa eli edellytysten luomista elinolojen parantamiseksi ja kansalaistoiminnan tukemiseksi.</i>
Kotouttamislaki 493/1999	<i>Maahanmuuttaja on oikeutettu kotouttamistukeen kolmen ensimmäisen vuoden aikana, kun hän osallistuu kotouttamissuunnitelman mukaisiin toimenpiteisiin (koulutus tai työ). Maahanmuuttaja saa yksilöllistä tukea suunnitelman laatimiseen. Laissa korostetaan omaa aktiivisuutta kotouttamiseen.</i>
Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001	<i>Toimenpide toimii asiakkaan hoidon ja kuntoutuksen apuvälineenä sekä hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäjänä.</i>
Nuorten yhteiskuntatakuu 2005	<i>Työnhakijoiden palvelutarve määritellään heti asiakassuhteen alussa. Jokaiselle alle 20-vuotiaalle tarjotaan työnhakusuunnitelman mukainen aktiivitoimenpide kolmen kuukauden kuluessa.</i>

Tämän hetken poliittisena kärkihankkeena nuorisotyöttömyyden ehkäisyssä toimii nuorten yhteiskuntatakuu eli nuorisotakuu. Takuu on ollut voimassa vuodesta 2005 lähtien ja se koskee alle 25-vuotiaita työttömiä ja sen tavoitteena on tukea nuorten siirtymistä koulutukseen ja työmarkkinoille, estää työttömyyden pitkittymistä ja tukea nuorten uraratkaisuja. Vuoden 2013 alusta voimaan tullut nuorisotakuu on laajennettu kohdistumaan myös vastavalmistuneisiin alle 30-vuotiaisiin nuoriin, joilla on ongelmia saada oman alansa töitä kiristyneessä taloustilanteessa. (Valtioneuvoston kanslia 2013, 46–47.)

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄN TÄSMENTÄMINEN JA TOTEUTTAMINEN

5.1 Taustateorian käyttäminen työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tutkimuksessa

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa lisätietoa suomalaisista työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista ja selittää tarkemmin syrjäytymisilmiötä. Suomalaisessa yhteiskunnassa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista puhutaan tällä hetkellä helposti syrjäytyneinä nuorina. Näitä NEET – nuoria, jotka ovat työn ja koulutuksen ulkopuolella, pidetään usein syrjäytyneinä, vaikka määritelmä ei kerro muuta kuin sen, että kyseiset nuoret eivät ole tutkimushetkellä työssä, eivätkä opiskelemissa, kuten Liisa Larja (2013) esittää. NEET- määritelmä ei kerro, onko nuori masentunut, yksinäinen, taloudellisissa vaikeuksissa tai jotakin aivan muuta. Tässä tutkimuksessa tarkastelen näitä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria tarkemmin laajemman syrjäytymismääritelmän avulla. Tutkimustehtävänä on selvittää, ovatko työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret laajemmin syrjäytyneitä Nuorisobarometrin 2012 valossa.

Tarkoitukseni on määritellä vuoden 2012 nuorisobarometrissa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten ryhmä, jonka vastauksia syrjäytymistä kuvaavissa kysymyksissä vertaan työssäkäyvien ja opiskelevien nuorten vastauksiin. **Ulkopuolisten nuorten** määritelmänä käytän työssäni työ- ja elinkeinoministeriön sekä Pekka Myrskylän analyysissään käyttämää tapaa, jonka mukaan syrjäytyneitä ovat sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. **Syrjäytyneisyyden** määritelmänä taas käytän Norjan mallia (Ungdomens levekår 2007), jossa kuuden ulkopuolisuuden kasautumista eli sosiaalisen, koulutuksellisen, työelämän, taloudellisen, oikeudellisen ja terveydellisen ulkopuolisuuden kasautuminen määritellään syrjäytymiseksi.

Toisena tutkimustehtäväni on tarkastella, onko näiden nuorten välillä eroja jo peruskouluiässä. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että syrjäytyminen periytyy sukupolvilta toisille. Nyt syrjäytyneinä olevien nuorten vanhemmista noin puolet on

itsekin ulkopuolisia tai työttömiä. Syrjäytymisen juuret ovat usein erittäin syvällä lapsuudessa ja perheiden sisäisissä ongelmassa. Pysin myös aineiston antamisen mahdollisuuksin tarkastelemaan, onko ulkopuolisten nuorten ja syrjäytyneiden nuorten välillä havaittavissa jonkinlaisia eroja jo peruskouluikässä sekä lapsuudenkodin taustojen yhteyksiä nuorten arkeen ja elämäntapaan.

Ennako-oletuksenani on, että Suomessa käytetään liian helposti työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista syrjäytyneitä määritelmää. Uskon, että työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret eivät ole niin laajasti syrjäytyneitä kuin tällä hetkellä meidän annetaan ymmärtää. En usko, että he ovat kovinkaan vahvasti sosiaalisesti, taloudellisesti, oikeudellisesti ja terveydellisesti syrjäytyneitä, vaan työn ja koulutuksen ulkopuolella oleminen on suurimmalle osalle nuorista vain väliaikainen tila, jonkinlainen siirtymävaihe.

Edellä esitetyissä tutkimuksissa on tullut esille, että työn ja koulutuksen ulkopuolisia 15–29-vuotiaita nuoria oli Suomessa n. 65 000 vuonna 2010 eli yli 6,5 % koko ikäryhmästä (Häggman & Pusila 2012, 6-8). Tarkastelen tutkimuksessani myös ulkopuolisten määrää nuorisobarometrin 2012 valossa.

Nuorten syrjäytyminen on viimeisten vuosien aikana ollut erittäin kuuma puheenaihe myös poliittisesti. Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen on nostettu muun muassa yhdeksi istuvan hallituksen kärkihankkeeksi. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2012–2015 mukaan tämän hetken lapsi- ja nuorisopolitiikassa huomio tulisi kiinnittää lasten ja nuorten osallisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja arjenhallintaan. Suomessa on ollut vuosina 1990–2011 lukuisia nuorten syrjäytymistä ehkäiseviä toimenpiteitä. Vertaan tutkimustuloksia myös Suomen nuorisopolitiikkaan ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi tehtyihin politiikkatoimenpiteisiin.

Tutkimuskysymykset:

- 1) Ovatko työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret ulkopuolisia myös sosiaalisesta, taloudellisesta, oikeudellisesta ja terveydellisestä näkökulmasta?
- 2) Onko työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten sekä muiden nuorten välillä merkittäviä eroja jo peruskouluiässä (huomioiden perhemuoto, vanhempien koulutus, sisarusten määrä, perheen tulotaso ja lapsuudenkodin toiminta)?
- 3) Miten tutkimuksen tulokset ja Suomessa tehdyt politiikkatoimenpiteet kohtaavat?

5.2 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoaineistona käytän Opetus- ja Kulttuuriministeriön, Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisoasiain neuvottelukunnan yhteistyössä keräämää vuoden 2012 nuorisobarometria. Nuorisoasiain neuvottelukunta on teettänyt nuorisobarometreja vuodesta 1994 alkaen. Nuorisobarometreissa kartoitetaan säännöllisesti 15–29 -vuotiaiden nuorten asenteiden ja odotusten kehittymistä. Barometreissa on sekä ajankohtaisia, vuosittain vaihtuvia kysymyksiä että toistuvia kysymyksiä, joiden avulla voidaan seurata pidemmän aikavälin asennemuutoksia. Kaikki nuorisobarometrit ovat strukturoiduilla lomakkeilla, puhelimitse kerättyjä tilastollisia poikkileikkausaineistoja. (Myllyniemi 2012.)

Vuoden 2012 Nuorisobarometrin teemana ovat sukupolvisuhteet. Tutkimus on toteutettu aikaisempiin vuosiin nähden uudella tavalla siten, että nuorten lisäksi mukaan otettiin nuorten vanhemmista koostuva otos. Tätä vanhemmista koostuvaa otosta en kuitenkaan käytä Pro gradu -tutkimukseni aineistona. Perheiden arkeen ja kasvatukseen liittyvien teemojen ohella barometri pureutuu monipuolisesti hyvinvoinnin kysymyksiin, kuten terveystottumuksiin ja elämän tyytyväisyyteen, mutta myös

vapaaehtoistoimintaan, politiikkaan, yhteisöllisyyteen ja luottamukseen. Kerätty aineisto tuo tarkasteluun myös lapsuudenkodin taustojen yhteyksiä nuorten arkeen ja elämäntapaan. Sisällöllisesti vuoden 2012 Nuorisobarometrin julkaisun kärjen kerrotaan olevan moniteräinen. Perheiden arkeen ja kasvatukseen liittyvien teemojen ohella barometri pureutuu myös nuorten elintapoihin terveyden näkökulmasta. (Myllyniemi 2012.)

Nuorisobarometrin 2012 perusjoukkona ovat 15–29-vuotiaat nuoret koko maassa Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Yhteensä barometria varten on haastateltu 1902 nuorta. Otantamenetelmänä on ositettu otanta ja kiintiöpoiminta. Vastaukset on kerätty tasapainoisesti iän, sukupuolen, äidinkielen ja asuinpaikan mukaan väestökisteritiedoista satunnaisotannalla. Nuorten haastattelut tehtiin 21.1.2012 - 18.2.2012 välisenä aikana. (Myllyniemi 2012).

Sanakirjan mukaisesti barometri on näkemyksiä ja suhtautumista kartoittava tutkimus tai ilmapuntari (Suomisanakirja 2013). Nuorisobarometri tehdään vuosittain ja siinä vastauksia verrataan myös aikaisempien vuosien tutkimuksiin. Pro gradu -tutkimuksessa en vertaa vastauksia aikaisempiin Nuorisobarometreihin. Tutkimustani ei siis voida kutsua barometriksi vaikka aineistona on nuorisobarometri.

Nuorisobarometrin 2012 aineisto löytyy yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta, josta olen tilannut sen tutkimusta varten käyttööni. Nuorisobarometrin tarkemmat viittaustiedot ovat: Nuorisobarometri 2012 [elektroninen aineisto]. FSD2729, versio 2.0 (2013-01-23). Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisoasiain neuvottelukunta (NUORA) & Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusverkosto [tuottajat], 2012. Helsinki: IROResearch [aineistonkeruu], 2012. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2013.

5.3 Analyysimenetelmä

Analyysissä vertaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria ja työssä tai opiskelemissa olevia nuoria ennalta valituissa sosiaalista-, oikeudellista-, terveydellistä- ja taloudellista ulkopuolisuutta sekä lapsuutta kartoittavissa muuttujissa. Menetelmäksi näiden erojen tutkimiseen olen valinnut ristiintaulukoinnin ja keskiarvovertailun. Ristiintaulukoinnin avulla havainnollistetaan kahden tai useamman muuttujan välistä riippuvuutta. Riippuvuus- tai riippumattomuustarkastelussa tutkitaan, onko tarkastelun kohteena olevan selitettävän muuttujan jakauma erilainen selittävän muuttujan eri luokissa. Ristiintaulukoinnille soveltuva tilastollisen merkitsevyyden testausmenetelmä on Pearsonin chi-square (χ^2 -testi). Testissä tarkastellaan sitä, kuinka paljon havaitut ja odotetut frekvenssit eroavat toisistaan. Jos erot ovat tarpeeksi suuria, voidaan todeta, että havaitut erot eivät todennäköisesti johdu ainoastaan sattumasta, vaan ne ovat löydettävissä myös perusjoukossa. Käytännössä testin tulokset tiivistyvät p-lukuun. Se kertoo virhepäätelmän todennäköisyyden silloin, kun oletetaan, että otoksessa havaitut erot löytyvät myös perusjoukosta. Kun halutaan verrata kahden ryhmän keskiarvoja vähintään välimatka-asteikollisella muuttujalla, käytetään keskiarvojen eron tilastollisen merkitsevyyden testaamiseen Studentin t-testiä. (KvantiMOTV 2004, Metsämuuronen 2000.) Analyysin olen toteuttanut SPSS- ohjelmistolla.

5.4 Tutkimuskysymysten operationalisoiminen

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten muuttujaa aloin muokata Myrskylän määritelmän kautta, jossa hänen mukaansa ulkopuolisia ovat sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Tätä ulkopuoliset -muuttujaa lähdin rakentamaan nuorisobarometrin kysymyksen- ”T16 Mikä on tämän hetkinen pääasiallinen toimintasi? Oletko...” -avulla. Kysymyksen vastausvaihtoehdot ovat: 1) Koululainen tai opiskelija 2) Palkkatyössä 3)Yrittäjä 4) Työtön tai lomautettu 5) Muu, mikä? 6) Ei vastausta. Työttömäksi tai lomautetuksi itsensä ilmoitti 115 nuorta. Tarkemman tarkastelun jälkeen huomasin, että ”muu, mikä - vastauksista” löytyy myös ulkopuoliset määritelmään sopivia vastaajia. Tässä vaiheessa ”muu, mikä? ” vastausvaihtoehdon antaneista nuorista sellaiset, jotka ovat ilmoittaneet

olevansa työvoimapolitiittisten toimenpiteiden piirissä, esim. harjoittelussa, työtön työharjoittelijana, työelämävalmennuksessa jne. siirrettiin myös ulkopuolisten ryhmään. Myös vastaajat, jotka ilmoittivat pääasialliseksi toimekseen ”välivuotta pitämässä tai luen pääsykokeisiin”, siirrettiin ulkopuoliset -ryhmään. Tällöin saatiin muodostettua ryhmä nuoria, jotka eivät ole opiskelemissa tai töissä. Vastaajat, jotka ilmoittivat pääasialliseksi toimekseen ”armeijan, äitiysloman tai kotiäitiyden” laskettiin työvoiman piirissä oleviin eli tässä muihin nuoriin kuuluviksi. Tällöin ulkopuoliset – muuttujan havaintoja on yhteensä 132. On hyvä huomata, että vastausvaihtoehdossa ”4) työtön tai lomautettu” saattaa olla myös jonkin verran nuoria, jotka ovat työelämässä, mutta haastatteluhetkellä lomautettuina. Heitä en kuitenkaan pysty erottelemaan pois ulkopuoliset -muuttujasta.

Myrskylän (2011) tutkimuksessa työn ja koulutuksen ulkopuolisiksi lasketaan 15–29-vuotiaat nuoret, joilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa. Tässä tutkimuksessa vastaajista on kuitenkin rajattu pois 15–16 -vuotiaat vastaajat, sillä Suomen perusopetuslain 21.8.1998/628 mukaan Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia alkaen siitä vuodesta, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Tällöin pääsääntöisesti alle 16-vuotiaiden tulisi olla peruskoulussa. Tässä tutkimuksessa 15–16 -vuotiaiden pois rajaaminen tekee myös ulkopuolisten ja muiden nuoret tutkimisen vertailukelpoisemmaksi. Tämän rajauksen jälkeen ulkopuolisia nuoria on yhteensä 131 ja työssä tai opiskelemissa olevia nuoria 1641.

Nuorten sosiaalista ulkopuolisuutta mittaaviksi muuttujiksi olen valinnut Nuorisobarometristä kysymykset: ”K7a Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi perheeseen?”, ”K7c Entä kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasti ystäväpiiriin?”, ”k7h Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasti suomalaisen yhteiskuntaan?” ja ” K32 Kuinka tyytyväinen olet ihmissuhteisiisi kouluarvosana – asteikolla 4-10?”. Kysymyksien K7a, K7c ja K7g vastausvaihtoehdot ovat: 1) Erittäin löyhästi, 2) Melko löyhästi, 3) Ei kiinteästi eikä löyhästi, 4) Melko kiinteästi, 5) Erittäin kiinteästi, 6) Ei osaa sanoa. Tarkastelujen jälkeen olen tehnyt kysymyksistä: K7a, K7c ja K7h kolmiluokkaisia.

Uudelleen luokittelussa vastausvaihtoehdot erittäin löyhästi, melko löyhästi ja ei löyhästi eikä kiinteästi yhdistettiin yhdeksi luokaksi, joka sai nimen melko löyhästi. Uudessa luokittelussa vastausvaihtoehdot ovat siis: 1) melko löyhästi 2) melko kiinteästi ja 3) erittäin kiinteästi. Tyhjät vastaukset kirjattiin puuttuviksi tiedoiksi.

Taloudellista ulkopuolisuutta mittaavana kysymyksenä olen käyttänyt kysymystä: ”K30 Kuinka tyytyväinen olet tällä hetkellä omaan taloudelliseen tilanteeseesi kouluarvosana-asteikolla 4-10?” Analyysimenetelmänä käytän tämän kysymyksen osalta keskiarvovertailua. Vuoden 2012 Nuorisobarometrissä ei mielestäni ole muita taloudellisen ulkopuoleisuuden vertailuun sopivia kysymyksiä.

Oikeudellista ulkopuolisuutta ja nuorten näkemyksiä oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan olen tarkastellut tässä lähinnä siitä näkökulmasta, että onko nuorten mielestä useimmat ihmiset valmiita toimimaan vasten yleisiä sääntöjä ja lakeja saavuttaakseen omia etuja. Luokkien välisiä eroja tarkastelen seuraavien väittämien avulla: ”K8a Useimmat ihmiset ovat valmiita valehtelemaan oman etunsa vuoksi”, ”K8b Useimmat ihmiset ovat rehellisiä ja kunniallisia pääasiassa kiinnijoutumisen pelosta” ja ”K8c Useimmat ihmiset ovat etuja saavuttaakseen valmiita käyttämään epärehellisiäkin keinoja, elleivät rehelliset auta”. Vastausvaihtoehdoina on: ”1) Täysin eri mieltä, 2) Jokseenkin eri mieltä, 3) Ei samaa eikä eri mieltä, 4) Jokseenkin samaa mieltä 5) Täysin samaa mieltä 6) Ei osaa sanoa”. Norjan tilastokeskuksen tekemässä selvityksessä -Ungdomens levekår (Normann 2007) kuudessa eri ulkopuolisuuden kuvauksessa oikeudellisella ulkopuoleisuudella tarkoitetaan, että nuori ei itse tiedä, mitä oikeuksia ja velvollisuuksia hänellä on, ja miten apua voi saada. (Myrskylä 2011, 24.) Nuorisobarometrin 2012 kysymyksissä ei kuitenkaan ole mielestäni suoraan sellaisia kysymyksiä, joiden avulla voisin mitata ryhmien välistä oikeudellista ulkopuolisuutta edellä olevan määritelmän mukaisesti.

Terveydellinen ulkopuolisuus toteutuu Norjan tilastokeskuksen tekemän selvityksen mukaan (Normann 2007), kun nuori ei ole minkään säännöllisen terveydenhuollon piirissä, eikä oma-aloitteisesti hakeudu palveluihin. (Myrskylä 2011, 24.) Tässä olen kuitenkin tutkinut nuorten terveydellistä ulkopuolisuutta heidän omasta kokemuksestaan

vaikuttaa omaan hyvinvointiin ja terveyteen. Vertailtaviksi kysymyksiksi olen valinnut kysymykset: ”K21 Missä määrin yrität nykyisin itse vaikuttaa hyvinvointiisi seuraavaksi mainitsemillani tavoilla? a. Terveellinen ruokavalio b. Säännöllinen nukkumisrytmi”. Vastausvaihtoehdot ovat ”a) suuressa määrin b) jonkin verran c) vähän d) en ollenkaan”. En osaa sanoa vastaus on koodattu puuttuvaksi tiedoksi. Kysymyksiä ”K33 Kuinka tyytyväinen olet terveydentilaasi kouluarvosana-asteikolla 4-10?”, ”K34 Kuinka tyytyväinen olet fyysiseen kuntoosi kouluarvosana-asteikolla 4-10?” ja ”K36 Kuinka tyytyväinen olet nykyiseen elämääsi kaiken kaikkiaan kouluarvosana-asteikolla 4-10?”, olen tarkastellut keskiarvovertailuna ja tilastollinen merkitsevyys on tutkittu t-testin avulla.

Nuorten lapsuudenperheitä olen tutkinut kysymyksellä: ”T6 Ajattele aikaa, kun olit peruskouluiässä. Keiden kanssa pääasiassa asuit? Mikä vaihtoehto soveltuu parhaiten tilanteeseesi... 1) Molempien vanhempien kanssa 2) Vuorotellen molempien vanhempien kanssa 3) Vain isän kanssa 4) Vain äidin kanssa 5) Jokin muu järjestely, mikä? 6) Ei osaa sanoa”. Perheiden tuloeroja olen vertaillut Nuorisobarometrin kysymyksellä: ”T8 Millainen perheesi toimeentulo oli lapsuudessasi? Arvioi sitä asteikolla yhdestä kymmeneen siten, että 1= heikosti toimeentuleva, 5=keskituloinen ja 10= hyvin toimeentuleva”. Vertailua varten luokittelin kysymyksen uudelleen. Uudessa luokittelussa arvot 1-4 ovat heikosti toimeentuleva, 5-7 keskituloinen ja 8-10 hyvin toimeentuleva. Vanhempien toimintaa nuorten lapsuudessa olen vertaillut seuraavien väitteiden avulla: ”K19 1) Vanhempasi kehottivat sinua syömään terveellisemmin 2) vanhempasi pitivät kiinni säännöllisestä ruoka- ja nukkumaanmenoajoista 3) Vanhempasi järjestivät tai ehdottivat sinulle liikuntaharrastuksia, 11) vanhempasi kertoivat, kuinka rakas ja tärkeä olet heille”. Vastausvaihtoehtoina on: ”1) olen täysin samaa mieltä, 2) jokseenkin samaa mieltä, 3)jokseenkin eri mieltä tai 4)täysin eri mieltä”.

Kaikkien ristiintaulukoiden osalta on tilastollista merkitsevyyttä mitattu Pearsonin chi-square -testin avulla. Testin käyttöehtojen mukaan yksikään odotettu frekvenssi ei saisi olla pienempi kuin yksi. Samalla enintään 20 % odotetuista frekvensseistä saa olla pienempi kuin viisi. Riippuvuustarkastelussa tutkitaan, onko tarkastelun kohteena

olevan selitettävän muuttujan jakauma erilainen selittävän muuttujan eri luokissa. Tarkastelujen jälkeen olen käyttänyt taulukoissa pääsääntöisesti selittävänä muuttujana kaksiluokkaista muuttujaa eli työssä ja opiskelemissa olevat nuoret sekä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret. Tähän olen päätenyt siitä syystä, että näillä kahdella selittävällä muuttujalla Pearsonin testin käyttöehdot täyttyvät ja tilastollinen merkitsevyys on vahvempi. Ristiintaulukoinnin merkitsevyys ($p <$) on luokiteltu kolmeen luokkaan: $p < 0,05$ eli melko merkitsevä, $p < 0,01$ eli merkitsevä, $p < 0,001$ eli erittäin merkitsevä. Luokkien keskiarvojen eron tilastollisen merkitsevyyden testaamiseen on käytetty t-testiä.

Ulkopuolisten koulutustaso

Nuorisobarometriin 2012 vastanneiden nuorten koulutustasoa olen tarkastellut kysymyksen: ”T11 Entä mikä on oma koulutustasosi? Mikä on ylin tähän mennessä suorittamasi tutkinto?” -kautta. Kysymyksen vastausvaihtoehdot ovat: ”1) Yliopistotutkinto, 2) Ammattikorkeakoulututkinto, 3) Ylioppilastutkinto eli lukio, 4) Ammatillinen perustutkinto, 5) Ei mitään näistä 6) Ei vastausta”. Edellä ulkopuolisiksi nuoriksi määrittelemistäni nuorisobarometriin vastanneista 131 nuoresta vain 29:llä ei ole mitään edellä mainittua tutkintoa (taulukko 5). Ammatillinen perustutkinto on 44:llä ja ylioppilastutkinto 34:llä vastanneella.

Taulukko 5. Nuorisobarometriin 2012 vastanneiden nuorten ylin tähän mennessä suorittama tutkinto

	Työssä, opiskelemissa, kotiäiti tms.	Työn ja koulutuksen ulkopuolella	Yhteensä
Yliopistotutkinto	206	7	213
Ammattikorkeakoulututkinto	203	17	220
Ylioppilastutkinto (eli lukio)	469	34	503
Ammatillinen perustutkinto	398	44	442
Ei mitään mainituista	362	29	391
Ei vastausta	3	0	3
Yhteensä	1641	131	1772

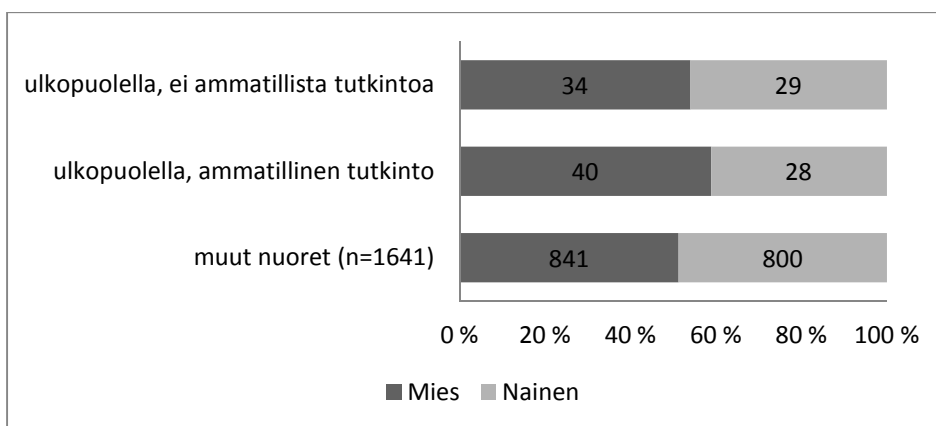
Myrskylän (2012) esittämän tilaston mukaan vuonna 2010 syrjäytyneitä 15–29 -vuotiaita nuoria oli yhteensä 51 341 eli noin 5 % kaikista tämänikäisistä nuorista, kun syrjäytyneiksi luokitellaan sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuoliset nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Nuorisobarometristä 2012 muokkaamani ulkopuoliset -muuttujan mukaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria olisi melko paljon vähemmän (3,5 %) kuin mitä Myrskylän tekemän analyysin perusteella. Merkittävin syy saattaa olla, että tilastot on tehty erilaisilla menetelmillä. Myrskylän aineistoina ovat tilastokeskuksen tilastot, kun taas nuorisobarometri on tehty nuoria itseään haastattelemalla. Nuorisobarometrin otantamenetelmästä käy ilmi, että haastatteluja varten yhteydenottoja on tehty 17994 henkilölle, soittoja oli yhteensä 29753 kappaletta. Kieltäytyneitä oli 4961 kpl ja keskeytyneitä haastatteluja 46 kpl. (Nuorisobarometri 2012.) Nuorisobarometri on iän, sukupuolen ja asuinalueen mukaan kiintiöity otos väestörekisteristä, mutta melko paljon nuoria on kieltäytynyt vastaamasta kyselyyn. Minkäänlaista tutkittua tietoa ei ole siitä, paljonko näiden 4961 nuoren joukossa on työn ja koulutuksen ulkopuoliseksi lukeutuvia nuoria. On kuitenkin syytä pohtia, onko ulkopuolisuudella ja syrjäytymisen kokemisella vaikutuksia nuorten motivaatioon vastata tällaisiin kyselyihin.

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria, joilla on vain perusasteen tutkinto, on tämän ryhmittelyn mukaan 29 (N=29). Tutkimuksen kannalta on mielenkiintoista tarkastella, eroavatko ulkopuolisten nuorten vastaukset toisistaan koulutustason mukaan, joten olen jakanut ulkopuoliset muuttujan kahteen ryhmään: 1) ulkopuolisiin, joilla on ammatillinen koulutus ja 2) ulkopuolisiin, joilla ei ole ammatillista koulutusta. Ulkopuolisiin, joilla ei ole ammatillista koulutusta kuuluvat ulkopuoliset nuoret, jotka ovat ilmoittaneet ylimmäksi koulutustasokseen ”*ylioppilastutkinto tai ei mitään mainituista*” 3,5 % (N=63). Muilla ulkopuolisilla nuorilla on ammatillinen koulutus 3,8 % (N=68). Analyysi aloitettiin kuvailemalla työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten sukupuoli- ja ikäjakaumaa.

6 TYÖN JA KOULUTUKSEN ULKOPUOLELLA OLEVAT NUORET

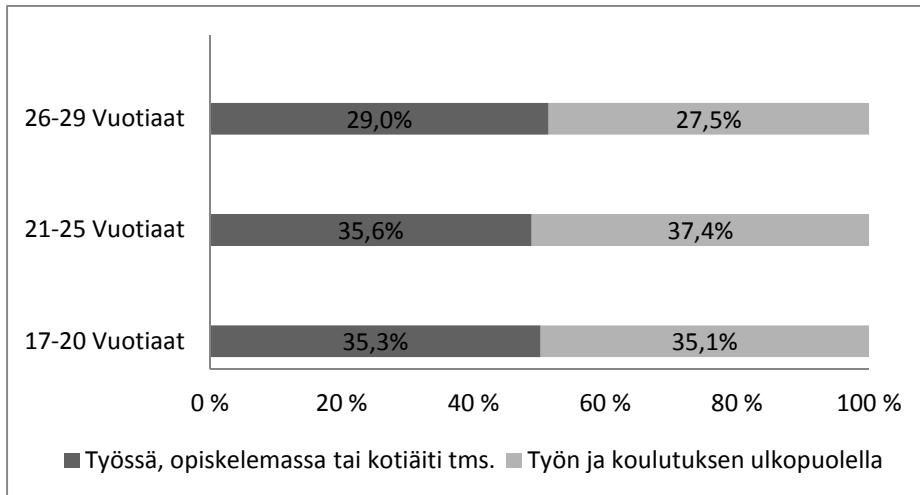
6.1 Ulkopuoliset nuoret

Vuoden 2012 Nuorisobarometriin haastatelluista nuorista ulkopuolisten ryhmään valikoitui yhteensä 131 nuorta. Heistä oli 57 naisia ja 74 miehiä. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista naisista 29:llä ja miehistä 34:llä ei ollut ammatillista koulutusta. Nuorisobarometrin 2012 mukaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevissa nuorissa on jonkin verran enemmän miehiä kuin naisia (Kuvio 1).

Kuvio 1. Tutkittavien nuorten sukupuolijakauma

Ulkopuolisten ja muiden nuorten ikäjakaumaa tarkasteltaessa luokittelin vastanneiden iät kolmeen luokkaan eli 17–20 -vuotiaat, 21–25 -vuotiaat ja 26–29 -vuotiaat. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret jakautuivat luokiteltuihin ikäryhmiin seuraavanlaisesti (Kuvio 2).

Kuvio 2. Tutkittavien nuorten ikäjakauma

Vastaajista 35,3 prosenttia on iältään 17–20 -vuotiaita. Samoin 21–25 -vuotiaita on 35,8 prosenttia vastaajista. Vähiten vastaajia on 26–29 -vuotiaiden luokassa eli 28,9 prosenttia. Työn ja koulutuksen ulkopuolisia 17–20 -vuotiaita on yhteensä 46 vastaajaa, 21–25 -vuotiaista ulkopuolisia vastaajia on 49 ja 26–29 -vuotiaita vastaajia on 36. Vastaajien ikä niin työn ja koulutuksen ulkopuolisissa nuorissa kuin työssä olevien nuorten välillä jakautuu melko tasaisesti. Molemmissa ryhmissä vähiten vastaajia on vanhimmassa ikäluokassa.

17–20 -vuotiasta työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista vain kahdellatoista on ammatillinen tutkinto, kun taas 21–25 -vuotiailla työn ja koulutuksen ulkopuolisilla on jo kolmellakymmenellä ammatillinen tutkinto suoritettuna. Tämän selvittää se, että 17–20 -vuotias nuori ei ole ikänsä puolestakaan vielä voinut suorittaa ammatillista tutkintoa loppuun. Työn ja koulutuksen ulkopuolisista nuorista kahdessa vanhemmassa ikäluokassa eli 21–25 ja 26–29 -vuotiaissa on jo reilusti yli puolella ammatillinen tutkinto suoritettuna.

6.2 Sosiaalinen ulkopuolisuus

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret tunsivat kuuluvansa löyhemmin perheeseen kuin muut nuoret, kuitenkin melko kiinteästi tai kiinteästi perheeseensä tunti

kuuluvansa 86,3 % ulkopuolisista nuorista (taulukko 6). Ryhmien välillä voidaan sanoa olevan jonkin verran eroa. Ennako-oletuksenani oli, että ulkopuoliset nuoret tuntevat kuuluvansa perheeseen vieläkin löyhemmin kuin edellä on esitetty. Toisaalta työ- tai kouluyhteisön puuttuminen saattaa vahvistaa tunnetta kuulua perheeseen.

Taulukko 6. Nuorten kokemus perheeseen kuulumisesta

	Työssä, opiskelemassa, kotiäiti tms.	Työn ja koulutuksen ulkopuolella	Kaikki
Melko löyhästi	7,5%	13,7%	7,9%
Melko kiinteästi	26,0%	33,6%	26,6%
Erittäin kiinteästi	66,5%	52,7%	65,5%
Yhteensä	100,0%	100,0%	100,0%
	1637	131	1768

Chi2=12,2, df=2, p< 0,002

Tässä kohtaa on minusta myös tarkasteltava iän vaikutusta siihen, miten vahvasti tuntee kuuluvansa perheeseen. 17–20 -vuotiaat todennäköisesti tuntevat kuuluvansa vielä lapsuudenperheeseensä, kun taas 26–29 -vuotiailla saattaa olla jo omia lapsia ja puoliso, jolloin suhde perheeseen kuulumisesta on minusta erilainen. Jos kolmanneksi muuttujaksi otetaan vertailuun mukaan kolmiluokkainen ikämuuttuja, voidaan todeta, että nuorimmat eli 17–20 -vuotiaat ja vanhimmat 26–29 -vuotiaat työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret kokevat kuuluvansa perheeseen löyhemmin kuin vastaavan ikäiset työssä tai opiskelemassa olevat nuoret. Tilastollisesti tämä vertailu ei kuitenkaan ole merkittävä. Luokkien välinen ero ei kuitenkaan muutu otettaessa mukaan kolmas muuttuja.

Tarkasteltaessa luokkien välistä eroa ystäväpiiriin kuulumisen tunne (taulukko 7), voidaan todeta erojen olevan lähes samansuuntaiset kuin perheeseen kuulumisen osalta eli työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret tuntevat kuuluvansa ystäväpiiriin löyhemmin kuin työssä ja opiskelemassa olevat nuoret. P-arvon ollessa 0,007

ristiintaulukointi on merkitsevä. Voisin kuitenkin olettaa erojen olevan tässä kohtaa suurempia.

Taulukko 7. Nuorten kokemus ystäväpiiriin kuulumisesta

	Työssä, opiskelemassa, kotiäiti tms.	Työn ja koulutuksen ulkopuolella	Kaikki
Melko löyhästi	6,9%	13,0%	7,3%
Melko kiinteästi	33,5%	38,9%	33,9%
Erittäin kiinteästi	59,6%	48,1%	58,8%
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
	1640	131	1771

Chi2=9,9, df=2, p< 0,007

Yhdeksi sosiaalisuutta kuvaavaksi tarkastelun kohteeksi olen valinnut myös kuulumisen suomalaiseen yhteiskuntaan. Yhteiskuntaan kuulumisen ei ehkä suorasti voida sanoa kuvaavan nuoren sosiaalisuutta. Mutta jos ajatellaan, että työn ja koulutuksen ulkopuolisista nuorista puhutaan yleistäen syrjäytyneinä, voisi ajatella heidän tuntevan suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisen paljon löyhemmin kuin työssä tai opiskelemassa olevien nuorten. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista lähes kolmasosa tuntee kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan melko löyhästi (32,2 %) (taulukko 8). Työssä tai opiskelemassa olevien nuorten vastaava prosentuaalinen osuus on 21,8 %. Suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisen kokemuksessa voidaan siis sanoa olevan eroa. Tilastollisesti suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisen on tässä melko merkitsevää. Mielenkiintoista minusta on se, että molemmat ryhmät kokevat kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan suurimmalta osalta melko kiinteästi eikä erittäin kiinteästi. Toki tähän voi vaikuttaa kysymyksen asettelu ja se, miten kukin ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan. Ajattelen kuitenkin, että Suomen kansalainen kokisi kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan erittäin kiinteästi.

Taulukko 8. Nuorten kokemus suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisesta

	Työssä, opiskelemassa tai kotiäiti tms.	Työn ja koulutuksen ulkopuolella	Kaikki
Melko löyhästi	21,8%	32,3%	22,6%
Melko kiinteästi	51,5%	46,9%	51,1%
Erittäin kiinteästi	26,7%	20,8%	26,3%
Yhteensä	100 %	100 %	100 %
	1620	130	1750

chi2=8,0, df 2, p<0,018

Nuorten sosiaalisuutta ulkopuolisuutta tarkastelin myös tutkimalla heidän tyytyväisyyttään ilmissuhteisiin. Luokkien erojen riippuvuuden mittaamiseen olen tässä kohtaa käyttänyt keskiarvovertailua ja merkitsevyyden mittaamisessa t-testiä (taulukko 9).

Taulukko 9. Nuorten tyytyväisyys ihmissuhteisiinsa kouluarvosana-asteikolla 4-10

	ka	N	s
Työssä, opiskelemassa, kotiäiti tms.	8,43	1639	1,147
Työn ja koulutuksen ulkopuolinen	8,08	131	1,213
Yhteensä	8,40	1770	1,155

P=0,001

Kokonaiskesiarvo nuorten tyytyväisyyttä ihmissuhteisiin mitattaessa on 8,40. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osalta kouluarvosana-asteikolla keskiarvo on 8,08. Ryhmien välillä on havaittavissa hyvin pientä eroa. T-testin perusteella tulos on erittäin merkitsevä. Keskiarvojen välillä ei myöskään ole eroa vertailtaessa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria sen perusteella, onko heillä ammatillista

tutkintoa vai ei. Kaiken kaikkiaan nuorten voidaan todeta olevan tyytyväisiä ihmissuhteisiinsa.

Sosiaalista ulkopuolisuutta mitattaessa on todettava, että Nuorisobarometriin 2012 vastanneiden työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten voidaan sanoa olevan myös sosiaalisesti enemmän ulkopuolisia kuin vastaavat työssä tai opiskelemissa olevat nuoret. Sosiaalisen ulkopuolisuuden kokemisessa ei kuitenkaan mielestäni voida sanoa olevan erittäin vahvaa eroa. Keskiarvovertailussa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat ovat kuitenkin lähes yhtä tyytyväisiä ihmissuhteisiinsa kuin työssä tai opiskelemissa olevat nuoret.

6.3 Taloudellinen ulkopuolisuus

Kouluarvosana-asteikolla mitattuna työssä tai opiskelemissa olevat nuoret näyttävät olevan selvästi tyytyväisempiä taloudelliseen tilanteeseensa kuin työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret (taulukko 10). Toki on kovin oletettavaa, että työssä käyvät nuoret ovat tyytyväisempiä taloudelliseen tilanteeseensa kuin työttömät, mutta olisin kuvitellut näiden ryhmien välillä olevan vielä suuremman eron.

Taulukko 10. Nuorten tyytyväisyys omaan taloudelliseen tilanteeseen tällä hetkellä kouluarvosana-asteikolla 4-10

	ka	N	s
Työssä, opiskelemissa, kotiäiti tms.	7,40	1637	1,359
Työn ja koulutuksen ulkopuolella	6,35	131	1,403
Yhteensä	7,32	1768	1,390

p=0,000

Työn ja koulutuksen ulkopuoliset nuoret, joilla on ammatillinen tutkinto, keskiarvo on 6,43 taloudellista tyytyväisyyttä mitattaessa ja ei-ammattillista tutkintoa olevilla nuorilla keskiarvo on 6,27. Näiden ryhmien välillä ei siis ole isoa eroa. Tässä tutkimuksessa on

mahdotonta tutkia, kuinka moni työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista elää tutkimushetkellä työttömyystuella ja kuinka moni toimeentulotuella tai jollakin muulla tavoin. Osa nuorista saattaa siis tässä vaiheessa elää vielä vanhempiensa kanssa ja näin olla taloudellisesti liitoksissa heihin. Tämän tuloksen perusteella voi siis kuitenkin todeta, että työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret kokevat olevansa myös taloudellisesti ulkopuolisia. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten lapsuus -kappaleessa tarkastelen vielä luokkien välisiä eroja perheiden toimeentulossa, tutkittavana olevien nuorten ollessa lapsia.

6.4 Oikeudellinen ulkopuolisuus

Tarkasteltaessa oikeudellista ulkopuolisuutta väittämiä (useimmat ihmiset ovat valmiita valehtelemaan oman etunsa vuoksi, useimmat ihmiset ovat rehellisiä ja kunniallisia pääasiassa kiinnijoutumisen pelosta ja useimmat ihmiset ovat etuja saavuttaakseen valmiita käyttämään epärehellisiäkin keinoja, elleivät rehelliset auta) ristiintaulukoimalla kaksiluokkaisen työssä tai opiskelemassa sekä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten ryhmissä on todettava, että minkään väittämän kohdalla tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä. Väittämän -useimmat ihmiset ovat valmiita valehtelemaan oman etunsa vuoksi -kohdalla minusta on mielenkiintoista, että yli puolet vastanneista kaikista nuorista (N=1768) on jokseenkin samaa mieltä, että useimmat ihmiset ovat valmiita valehtelemaan oman etunsa vuoksi. Molempien luokkien osalta nuoret ovat samaa mieltä väittämän -useimmat ihmiset ovat rehellisiä ja kunniallisia pääasiassa kiinnijoutumisen pelosta- kanssa siitä, että useimmat ihmiset ovat rehellisiä ja kunniallisia pääasiassa kiinnijoutumisen pelosta. Jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa molemmissa luokissa on yli 45 % nuorista.

Tarkastelussa olleiden väittämien osalta ei voida todeta, että työssä tai opiskelemassa olevien nuorten sekä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten välillä olisi oikeudellisia eroja. Oletan kuitenkin, että mikäli aineiston avulla voitaisiin paremmin tarkastella työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tietoja heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä tietoja siitä mitä apua heidän tulisi saada, olisi luokkien välillä havaittavissa eroja. Vuoden 2013 alussa käynnistyi Nuorisotakuu, jonka ideana

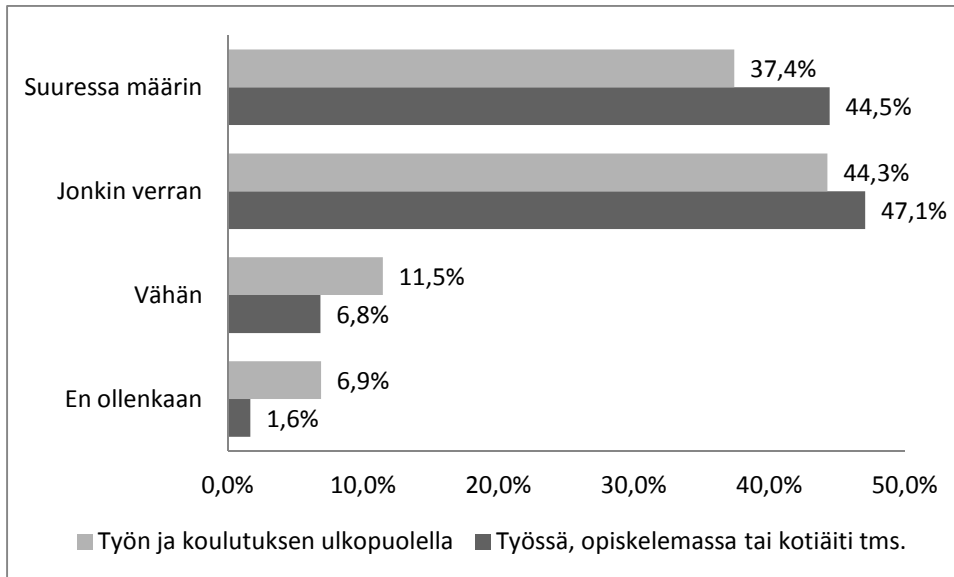

on tarjota jokaiselle alle 25-vuotiaalle ja jokaiselle alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle työ-, opiskelu-, työkokeilu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi ilmoittautumisesta. Nuorisotakuun sisältämän koulutustakuu takaa jokaiselle peruskoulun päättävälle koulupaikan lukiossa tai ammattikoulussa tai mahdollisuuden oppisopimuskoulutukseen, työpajatoimintaan tai kuntoutukseen (Nuorisotakuu 2013). Toistaiseksi on kuitenkin hyvin vähän ja melko erilaisia arvioita siitä, miten nuorisotakuu on tavoittanut ja tulee jatkossa tavoittamaan työn ja koulutuksen ulkopuoliset nuoret.

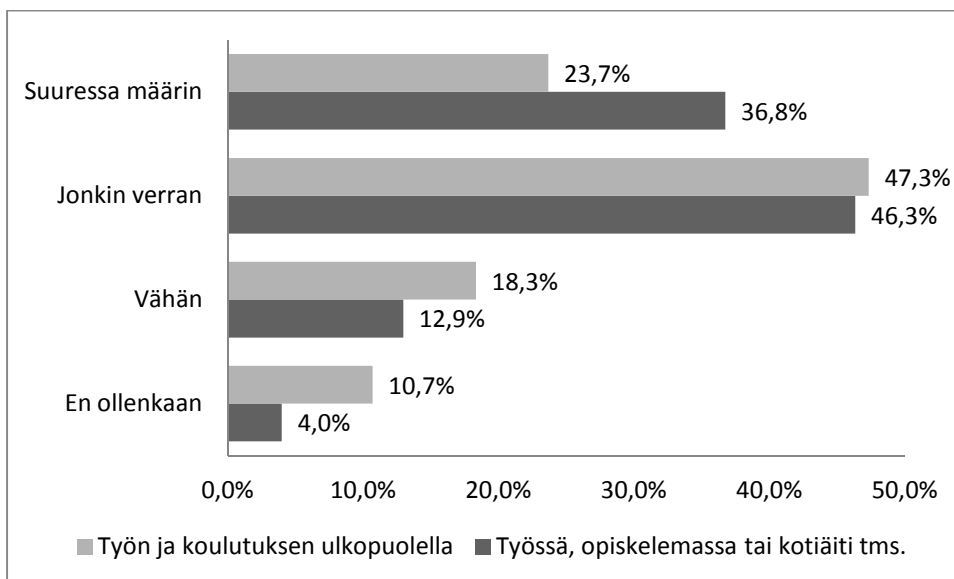
6.5 Terveystieteellinen ulkopuolisuus

Vertailtaessa nuorten vastauksia siitä, missä määrin he yrittävät nykyisin itse vaikuttaa hyvinvointiinsa terveellisellä ruokavaliolla ja säännöllisellä nukkumisrytmillä on vastauksissa todettavissa selkeä ero näiden kahden luokan välillä (Kuviot 3 ja 4). Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret pyrkivät itse vaikuttamaan omaan hyvinvointiinsa, terveellisen ruokavalion ja säännöllisen nukkumisrytmin osalta vähemmän kuin vastaavat työssä tai opiskelemassa olevat nuoret. Tilastollisesti molemmat ristiintaulukoinnit ovat erittäin merkitseviä (eli $p < 0,001$).

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista 6,9 % ei yritä itse vaikuttaa terveelliseen ruokavalioon, kun vastaava prosentuaalinen osuus työssä tai opiskelemassa olevista nuorista on 1,6 %. Samoin säännölliseen nukkumisrytmiin ei työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista pyri vaikuttamaan 10,7 %. Työssä tai opiskelemassa olevista nuorista 4,0 % ei yritä vaikuttaa säännölliseen nukkumisrytmiin.

Kuvio 3. Nuorten kokemus siitä, missä määrin he yrittävät itse vaikuttaa hyvinvointiinsa terveellisen ruokavalion avulla

Kuvio 4. Nuorten oma kokemus siitä, missä määrin he yrittävät itse vaikuttaa hyvinvointiinsa säännöllisellä nukkumisrytmillä

Keskiarvovertailua tehtäessä voidaan todeta, että kokonaisuudessa nuoret ovat melko tyytyväisiä omaan terveydentilaan ja fyysiseen kuntoon (taulukko 11). Kouluarvosana-asteikolla mitattuna työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret antavat keskiarvoksi 8 tyytyväisyyteen terveydentilastaan ja fyysiselle kunnolleen 7,5. Suurin ero

keskiarvojen välillä on mitattaessa tyytyväisyyttä nykyiseen tilanteeseen kaiken kaikkiaan. Työssä tai opiskelemissa olevat nuoret ovat tyytyväisiä nykyiseen tilanteeseen keskiarvolla 8,5, kun taas vastaava keskiarvo työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten luokassa on 7,9. Tilastollisesti tulokset näiden vertailujen osalta ovat melko tai erittäin merkitseviä.

Taulukko11. Nuorten tyytyväisyys omaan terveydentilaan/ fyysiseen kuntoon/ nykyiseen tilanteeseen kaiken kaikkiaan kouluarvosana-asteikolla

	Työssä, opiskelemissa, kotiäiti tms.	Työn ja koulutuksen ulkopuolella
Terveydentila	ka 8,35	ka 8,01
Fyysinen kunto	ka 7,76	ka 7,45
Nykyinen tilanne kaiken kaikkiaan	ka 8,44	ka 7,86

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret pyrkivät itse vaikuttamaan omaan terveyteensä vähemmän kuin työssä tai opiskelemissa olevat nuoret. Näin voidaan todeta ainakin terveellisen ruokavalion ja säännöllisen nukkumisrytmin osalta. Mielestäni on selvää, että säännöllisestä nukkumisrytmistä on helppo poiketa, kun päivissä ei ole niin sanottua kiinteää tekemistä, kuten työ tai opiskelu. Samoin työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat eivät ruokaile työ- tai opiskelupaikassa kuten työssä tai opiskelemissa olevat, joten he vastaavat entistä vahvemmin itse terveellisen ruokavalion toteutumisesta. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret ovat kuitenkin melko tyytyväisiä terveydentilaansa ja fyysiseen kuntoonsa verrattuna työssä tai opiskelemissa oleviin nuoriin. Nykyiseen tilanteeseen kaiken kaikkiaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret ovat kuitenkin paljon tyytymättömämpiä. Mielestäni näiden tulosten perusteella voidaan siis todeta, että työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret ovat myös terveydellisesti enemmän ulkopuolella kuin vastaavat työssä tai koulutuksessa olevat nuoret.

Työterveyshuoltolain 21.12.2001/1383 mukaan työnantajan on kustannuksellaan järjestettävä työterveyshuolto työstä ja työolosuhteista johtuvien terveysvaarojen ja -

haittojen ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä työntekijöiden turvallisuuden, työkyvyn ja terveyden suojelemiseksi ja edistämiseksi. Samoin valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011 asettaa opiskelemissa olevat nuoret säännöllisen terveydenhuollon piiriin. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret taas eivät välttämättä ole säännöllisen terveydenhuollon piirissä.

6.6 Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten lapsuus

Tässä pro gradu työssä haluan tarkastella myös, onko työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten ja työssä tai opiskelemissa olevien nuorten lapsuudessa eroja vastaajien itsensä kokemana. Muun muassa Myrskylän (2012) mukaan syrjäytyminen periytyy voimakkaasti. Syrjäytyneinä olevien nuorten vanhemmista noin puolet on itsekin ulkopuolisia tai työttömiä ja syrjäytymisen juuret ovat usein erittäin syvällä lapsuudessa ja perheiden sisäisissä ongelmissa.

Alla olen ensimmäiseksi kuvannut nuorten nykyistä perhemuotoa (taulukko 12). Vastaajien nykyisessä perhemuodossa on jonkin verran eroja. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista suurin osa eli 49,6 % asuu yksin, kun taas vastaavasti vain 37,5 % työssä tai opiskelemissa olevista asuu yksin. Suurin ero on kuitenkin avio- tai avoliitossa asuvien lapsettomien osalta, sillä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista 12,2 % asuu lapsettomassa avio- tai avoliitossa, kun taas vastaava prosentuaalinen osuus työssä tai opiskelemissa olevilla on 22,5 %.

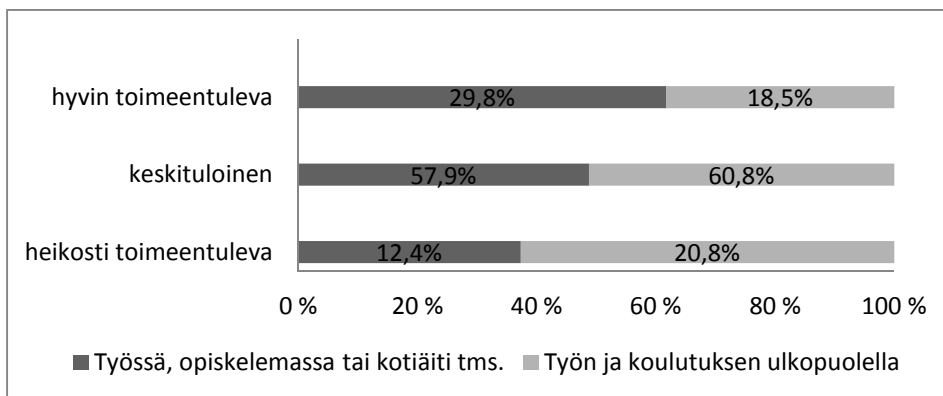
Taulukko 12. Tutkittavien nuorten nykyinen perhemuoto

	Työssä, opiskelemassa, kotiäiti tms.	Työn ja koulutuksen ulkopuolella	Kaikki
Vanhempien tai muun huoltajan luona asuva	25,2%	23,7%	25,1%
Yksin asuva	37,5%	49,6%	38,4%
Avio- tai avoliitossa, lapseton	22,5%	12,2%	21,7%
Avio- tai avoliitossa, lapsia	8,5%	8,4%	8,5%
Yksinhuoltaja	1,6%	,8%	1,6%
'Kimppakämpässä' ystävien tai sisarusten kanssa	4,0%	3,8%	4,0%
Muu perhemuoto	0,7%	1,5%	,7%
Yhteensä	100 % 1641	100 % 131	100 % 1772

Kun tähän vertailuun otetaan mukaan kolmiluokkaiseksi muutettu ikämuuttuja, eivät luokkien erot juurikaan muutu työssä tai opiskelemassa olevien sekä työn ja koulutuksen ulkopuolisten nuorten osalta. Ikämuuttuja tuo mukanaan normaalia erovaisuutta siinä, että molemmissa luokissa 17–20 vuotiaista suurin osa asuu edelleen vanhempien tai muun huoltajan luona. Vastaavasti taas vanhimmassa luokassa eli 26–29 -vuotiaissa on eniten avo- tai avioliitossa ja yksin asuvia nuoria.

Suurin osa nuorista molemmissa luokissa on peruskouluikässä asunut molempien vanhempien kanssa. Pieni prosentuaalinen ero on siinä, että työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret ovat asuneet hieman enemmän eroperheissä, mutta eron ei voida sanoa olevan merkittävä. Lapsuuden perhemuodolla ei siis voida sanoa olevan merkitystä siihen, että nuori on työn ja koulutuksen ulkopuolella nuorisobarometrin mukaan. Tutkittavien nuorten luokkien välillä ei ole myöskään eroja vertailtaessa heidän sisarustensa määrää. Pääasiassa vastaajilla on 1-2 sisarusta. Olisin odottanut, että työn ja koulutuksen ulkopuoliset nuoret ovat suuremmista perheistä, mutta näin ei voida todeta olevan.

Perheen toimeentuloa nuorten lapsuudessa vertailtaessa tulee esille selviä eroja (kuvio 5). 20,8 prosenttia työn ja koulutuksen ulkopuolisista nuorista on ilmoittanut lapsuudenperheensä heikosti toimeentulevaksi. 60,8 prosenttia työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista on kuitenkin elänyt lapsuutensa keksituloisessa perheessä. Luokkien välillä voidaan siis sanoa olevan eroa toimeentulon ääripäissä eli heikosti tai hyvin toimeentulevissa. Tilastollisesti erot ovat melko merkitseviä ($p < 0,005$).

Kuvio 5. Nuorten kokemus heidän lapsuudenperheensä toimeentulosta

Vanhempien koulutustasoa verrattaessa suurin ero on äitien koulutustasoissa (taulukko 13). Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten äideistä 16,8 %:lla ei ole tutkintoa, kun taas työssä tai opiskelemissa olevien nuorten äideistä 6,9 %:lla ei ole tutkintoa. Myös isien välillä ei-tutkintoa suorittaneiden määrä on suurempi, mutta ryhmien välinen ero on kuitenkin melko paljon pienempi (taulukko 13 ja 14).

Taulukko 13. Tutkittavien nuorten äitien koulutustaso

	Työssä, opiskelemassa, kotiäiti tms.	Työn ja koulutuksen ulkopuolella	Kaikki
Yliopistotutkinto	20,3%	10,6%	19,6%
Ammattikorkeakoulututkinto	14,1%	4,4%	13,4%
Opisto- tai ylioppilastutkinto	20,2%	23,9%	20,4%
Ammatillinen perustutkinto	30,5%	31,0%	30,6%
Ei tutkintoa	6,9%	16,8%	7,6%
Ei osaa sanoa	8,0%	13,3%	8,4%
Yhteensä	100 % 1458	100 % 113	100 % 1571

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten äideillä on myös melko paljon vähemmän yliopisto- ja ammattikorkeakoulututkintoja. Niin äideillä kuin isilläkin on pääsääntöisesti ammatillinen perustutkinto molemmissa ryhmissä.

Taulukko 14. Tutkittavien nuorten isien koulutustaso

	Työssä, opiskelemassa, kotiäiti tms.	Työn ja koulutuksen ulkopuolella	Kaikki
Yliopistotutkinto	17,3%	12,8%	17,0%
Ammattikorkeakoulututkinto	12,3%	7,0%	11,9%
Opisto- tai ylioppilastutkinto	13,9%	10,5%	13,6%
Ammatillinen perustutkinto	37,2%	54,7%	38,4%
Ei tutkintoa	12,8%	10,5%	12,6%
Ei osaa sanoa	6,5%	4,7%	6,4%
Yhteensä	100 % 1132	100 % 86	100 % 1218

Nuorten peruskouluikä ja vanhempien toimintaa koskevia väitteitä verrattaessa ryhmien välillä ei ole tilastollisesti merkittäviä eroja, kun verrataan nuorten kokemuksia siitä, kuinka vanhemmat ovat kehottaneet syömään terveellisemmin tai kuinka vanhemmat ovat pitäneet kiinni säännöllisistä ruokailu- tai nukkumaanmenoajoista. Eroa ei myöskään ole siinä, kuinka vanhemmat ovat järjestäneet tai ehdottaneet nuorille liikuntaharrastuksia.

Erittäin merkittävä ero on kuitenkin nähtävissä nuorten lapsuuden liikuntaharrastuksissa. Työssä tai opiskelemissa olevista nuorista 74,2 % on täysin samaa mieltä, että heillä on ollut lapsuudessa liikunnallinen harrastus, kun taas vastaava prosentuaalinen osuus työn ja koulutuksen ulkopuolisista nuorista on 58 %. Eroa on myös nähtävissä siinä, miten nuorten vanhemmat ovat tienneet, missä lapset ovat liikkuneet vapaa-ajalla ja keiden kanssa. Työssä tai opiskelemissa olevista nuorista 53,4 prosenttia on täysin samaa mieltä, että heidän vanhempansa tiesivät, missä he viettivät lapsuudessa vapaa-aikaansa ja kenen kanssa. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista on 46,6 % täysin samaa mieltä, että heidän vanhempansa ovat tienneet lapsuudessa, missä lapset ovat vapaa-ajalla liikkuneet ja kenen kanssa. Pientä toiminnallista eroa on nähtävissä myös siinä, kuinka vanhemmat ovat kertoneet nuorille, kuinka rakas ja tärkeä hän on heille. Työssä tai opiskelemissa olevista nuorista 50,0 % on täysin samaa mieltä, että vanhemmat ovat kertoneet heille, kuinka rakas ja tärkeä nuori on. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista vastaava prosentuaalinen osuus on 42,7.

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista lähes puolet asuu tällä hetkellä yksinään. Heistä yli 60 prosenttia kokee lapsuudenperheen olleen keskituloinen, mutta kuitenkin heikosti toimeentulevia perheitä on enemmän työn ja koulutuksen ulkopuolisten lapsuudessa kuin työssä ja opiskelemissa olevien lapsuudessa. Sisarusten määrällä ei ole voida sanoa olevan merkitystä tutkittavien ryhmien välillä. Merkittävin ero minusta on näiden luokkien välillä tarkasteltaessa nuorten vanhempien koulutustasoa. Työssä ja opiskelemissa olevien nuorten vanhemmat ovat tämän tutkimuksen mukaan korkeammin koulutettuja. Tällä aineistolla ei kuitenkaan voida tarkastella nuorten vanhempien tämänhetkistä pääasiallista toimintaa, joten emme tiedä,

ovatko he tällä hetkellä työn ja koulutuksen ulkopuolella. Näiden tulosten perusteella ei mielestäni voida suoraan sanoa, että syrjäytyminen ja työn sekä koulutuksen ulkopuoleisuus olisi suuressa määrin periytyvää, mutta taloudellinen toimeentulo ja koulutuksen taso antavat kyllä tämänsuuntaisia merkkejä. Myös työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten vanhempien toiminnassa nuorten lapsuudessa voidaan sanoa olevan eroa. Mielestäni erittäin merkittävä ero on lapsuuden ajan liikunta-harrastuksella ja sen vaikutuksella aikuisiän ulkopuolisuuden kokemiseen.

6.7 Tulosten vertailu tehtyihin politiikkatoimenpiteisiin

Tämän tutkimuksen mukaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret ovat jossain määrin myös sosiaalisesti, terveydellisesti ja taloudellisesti yhteiskunnan ulkopuolella verrattaessa heitä työssä tai opiskelemissa oleviin nuoriin. Yhteiskunnan ulkopuolella oleminen on kuitenkin mielestäni melko vahva ilmaisu, joten toteaisin, että näiden ryhmien välillä on eroja mitattaessa sosiaalista, taloudellista ja terveydellistä ulkopuolisuutta. Oikeudellista ulkopuolisuutta mitattaessa suuria eroja ei ilmennyt tässä tutkimuksessa. Eroja löytyy myös näiden nuorten lapsuutta tarkasteltaessa. Merkittäviä eroja ilmeni vanhempien koulutuksessa, perheen tulotasossa ja lapsuuden kodintoiminnassa.

Koulutukseen liittyviä poliittisia toimenpiteitä tarkasteltaessa on huomattava, että nuorten työn ja koulutuksen ulkopuolelle jäämisen kannalta haasteellisimpina kohtina koulutusuralla pidetään siirtymiä peruskoulusta toisen asteen koulutukseen ja ammatillisen tutkinnon jälkeen työelämään. (Järvinen & Jahnukainen 2008; ref Valtioneuvoston kanslia 2013, 39.) Joka vuosi perusasteen koulutuksen päättää noin 60 00 nuorta, joista noin 55 00 jatkaa välittömästi toisen asteen koulutukseen. Koulutuksen ulkopuolelle jää kuitenkin 4000–5000 nuorta (Myrskylä 2012). Opetussuunnitelman perusteiden mukaan ohjaustoiminnan tulisi muodostaa jatkumo, jossa ohjauspalveluita olisi tarjolla esiopetuksesta työelämään saakka (OPM 2007b). Koulutustakuu on hallituksen keskeisin hanke siirtymäongelmien ratkaisemiseksi. Vuonna 2013 voimaan tulleen takuun mukaisesti kaikille alle 25-vuotiaille ja alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana Suomessa on tehty lukuisia koulutukseen liittyviä politiikkatoimenpiteitä. Meillä onkin hyvä ja arvostettu koulutusjärjestelmä. Silti olen samaa mieltä Valtioneuvoston kanslian raportin (2013) kanssa siitä, että hyvässä koulutusjärjestelmässämme on puutteita oppilaan ohjauksen kattavuudessa, toisen asteen opintojen aloittamisessa sekä erityisesti ammatillisten opintojen loppuun saattamisessa. Koulutustakuu on kehitetty estämään koulutusuralta syrjäytymistä ja tämä toimiikin enemmistön osalta hyvin. Kuitenkin suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevilla koulutuksesta toiseen ohjaaminen ei toimi.

Nuorisotyöttömyyden suurimpana politiikkatoimenpiteenä pidetään tällä hetkellä vuoden 2013 alussa voimaan tullutta nuorisotakuuta. Pidän nuorisotakuun terästyttä versiota varsin hienona poliittisena toimenpiteenä nuorten työn ulkopuolelle jäämisen ehkäisyssä. Nuorisotakuu on saanut valtavasti huomiota tiedotusvälineissä ja toivon mukaan se tavoittaa nuoret. Nuorisotakuun tutkimuksellisen tuen havaintojen mukaan nuorisotakuulla koetaan olleen kuitenkin tähän mennessä myönteisiä vaikutuksia ja myönteisten vaikutusten arvioidaan lisääntyvän vuonna 2014. Nuorisotakuun koetaan vaikuttaneen etenkin työnantajien kanssa tehtävään yhteistyöhön, yhteistyön tiivistymiseen nuorten palveluita tuottavien tahojen kanssa ja nuorten palveluihin saatavien resurssien kasvuun. Nuorisotakuulla arvioidaan olleen myönteistä vaikutusta muun muassa nuorten ammatillisen kouluttautumisen lisääntymiseen, nuorten koulutuksen keskeyttämisen vähenemiseen, nuorten elämänlaadun paranemiseen ja nuorten palveluihin ohjautumisen lisääntymiseen. Tulevaisuudessa nuorisotakuun ennakoitaan vaikuttavan entistä tiiviimpään yhteistyöhön työnantajien kanssa sekä nuorten työttömyyden vähenemiseen ja työttömyyden keston lyhenemiseen. (Tuusa ym. 2013; ref. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013).

Miten sitten politiikkatoimenpiteillä on pyritty vaikuttamaan, että työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret eivät olisi laajemmin syrjäytyneitä eli sosiaalisesti, terveydellisesti ja taloudellisesti sekä oikeudellisesti ulkopuolisia? Työssä tai opiskelemissa oleminen vähentää varmasti nuorten sosiaalisen ulkopuolisuuden tunnetta. Nuorisolain (72/2006) tavoitteena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Erityistä

huomiota pyritään kiinnittämään varhaiseen puuttumiseen. Nuorisolakia on täydennetty vuosittain muun muassa lisäämällä säännökset valtioneuvoston hyväksymästä nuorisopolitiikan kehittämisohjelmasta (1453/2009) sekä paikallisten viranomaisten moniammatillisesta yhteistyöstä ja etsivästä nuorisotyöstä (693/2010). Vuonna 2011 voimaan tulleen uudistuksen tarkoituksena on tehostaa syrjäytymisvaarassa olevien nuorten saamista palvelujen piiriin. Kunnat on veloitettu perustamaan monialaisia nuorten ohjaus- ja palveluverkostoja, joihin kuuluu opetus-, sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimi sekä työ- ja poliisihallinnon edustajia. (Valtioneuvoston kanslia 2013.)

Terveydellisen ulkopuolisuuden ehkäisemiseksi 2000-luvun alussa koulujen terveydenhuoltoon luotiin uusia oppaita ja suosituksia. Tavoitteena oli tukea palveluiden yhdenvertaisuutta. Terveydenhuollon parantamiseen osoitettiin myös lisäresursseja, jonka tavoitteena oli lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantaminen ja kouluterveydenhuollon sekä iltapäivähoidon parantaminen. Laatusuositusten ohjausvaikutus on todettu kuitenkin vähäiseksi. Puolet terveyskeskuksista ei täyttänyt suosituksia määräaikaisista tarkastuksista peruskoulussa vielä vuonna 2009. Nyt tilanteen nähdään kuitenkin parantuneen ja vuonna 2012 tehdyn terveyskeskuskyselyn perusteella vaikuttaa siltä, että kehitys on jatkunut entisestään. Asetusten määräämät tarkastukset toteutuvat aikaisempaa paremmin, mutta usein kuitenkin suosituksia vähäisemmällä henkilöstöresurssilla. (Valtioneuvoston kanslia 2013). Peruskoulujen terveydenhuoltoa on pyritty kehittämään mutta näen kuitenkin politiikkatoimenpiteiden riittämättömyyttä terveydellisen ulkopuolisuuden tukemisessa. Tämän tutkimuksen mukaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret pyrkivät itse vaikuttamaan omaan terveyteensä vähemmän kuin työssä tai opiskelemissa olevat nuoret. Mielestäni kaikkien nuorten saamista säännöllisen terveydenhuollon piiriin tulisi vahvistaa. Esimerkiksi nuorten säännöllisillä terveystarkastuksilla, vaikka ei olisikaan työssä tai opiskelemissa. Säännöllisten terveystarkastusten yhteydessä voitaisiin myös vähentää nuorten oikeudellista ulkopuolisuutta tiedottamalla nuorta siitä millaisia velvollisuuksia ja oikeuksia hänellä on sekä ohjaamalla, mitä apua hänellä on saatavilla.

Taloustieteellisen laskeman mukaan nuorten syrjäytymistä ennalta ehkäiseviin peruspalveluihin käytetään vuosittain noin 230 miljoonaa euroa, joka on vähemmän kuin toimeentulotukeen ja työttömyysturvaan. (Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013.) Syrjäytymiseen käytetystä taloudellisesta panostuksesta puhutaan paljon. Esimerkkejä siitä, kuinka paljon yhden nuoren syrjäytyminen tulee maksamaan yhteiskunnalla, on myös esitetty jonkin verran. Poliittisia toimenpiteitä, jotka suoraan vaikuttaisivat työn ja koulutuksen ulkopuolella olevan nuoren taloudelliseen tilanteeseen on mielestäni kuitenkin melko vähän. Poliittisesti syrjäytyneiden nuorten suora taloudellinen tukeminen on minusta melko arka aihe, sillä on teorioita, joiden mukaan hyvinvointivaltion tuet ovat syrjäytymisen keskeinen syy. Toisaalta taas on poliittisia kantoja, joiden mukaan hyvinvointivaltion tukien puute on syrjäytymisen keskeinen syy.

Työn ja koulutuksen ulkopuolisuuden ehkäisyä jo lapsuudessa on lisätty 2000-luvulla. Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa on valtiollista ohjausta lisätty ensin kansallisilla suosituksilla ja viime vuosina yhä enemmän kuntia sitovilla lailla ja suosituksilla. Valtioneuvoston kanslian raportin (2013) mukaan lasten hyvinvointiongelmat näkyvät vasta pitkä ajan kuluessa, eikä ole mahdollista ennustaa, ketä nuorista jää työn ja koulutuksen ulkopuolelle. Siksi onkin olennaista kehittää niitä palveluja, jotka tavoittavat kaikki lapset ja nuoret. Tämän tutkimuksen mukaan lapsuudessa on kuitenkin jonkinlaisia eroavaisuuksia työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten ja työssä tai opiskelemissa olevien nuorten välillä. Vanhempien taloudellinen toimeentulo ja koulutustaso antavat tietynlaisia suuntaviivoja. Olen kuitenkin valtioneuvoston raportin kanssa yhtä mieltä siitä, että vaikka tällaisia suuntaviivoja onkin näkyvissä, niin poliittisilla toimenpiteillä tulisi entisestään vahvistaa sellaisia palveluja, joita voidaan tarjota kaikille lapsille ja nuorille, kuten neuvola, kerhotoiminta yms. Usein korostetaan syrjäytymisriskien tunnistamisen tärkeyttä, mutta mielestäni tämän ajattelun rinnalla tulisi muistaa myös suojaavien tekijöiden tunnistamisen taitoa ja niiden vahvistamista.

Tutkimuksesta nousee selkeästi esiin lapsuuden ajan liikuntaharrastuksen positiivinen merkitys. Poliittisilla toimenpiteillä on pyritty vaikuttamaan muun muassa lasten aamu- ja iltapäivätoimintaan. Opetuslakiin 21.8.1998/628 on lisätty vuonna 2003 säännökset aamu- ja iltapäivätoiminnasta (1136/2003). Lakimuutoksen tarkoituksena oli selkeyttää toiminnan tavoitetta, sisältöä ja rahoitusta. Aamu- ja iltapäivätoiminnalla pyritään vähentämään pienille koululaisille jäävää itsenäistä selviytymistä vaativaa aikaa, mikä kasvattaa lasten syrjäytymisvaaraa. Toivoisinkin, että tulevina vuosina huomioitaisiin poliittisilla toimenpiteillä yhtä vahvasti myös lasten liikuntaharrastusten tärkeyttä ja huomattaisiin, miten suuri vaikutus lasten liikuntaharrastuksilla on nuoruuteen.

Suomessa on mielestäni tehty paljon hyviä poliittisia toimenpiteitä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tällä hetkellä julkinen sektori kuitenkin tuottaa palveluja melko koordinoimattomasti. Apua hakeva nuori joutuu asioimaan useassa eri paikassa eikä välttämättä tule autetuksi, koska kynnys palveluihin on liian korkealla tai sopivaa palvelua ei ole tarjolla oikea-aikaisesti. ”Syrjäytymisen ehkäisyn kannalta pääpaino palvelujen kehittämisessä pitäisi olla julkisissa peruspalveluissa, joiden avulla voidaan ennaltaehkäisevästi tukea lapsia, nuoria ja heidän perheitään”. (Eduskunnan tarkastusvaliokunta 2013.) Edellä esitetty lainaus on melko vanha ja kulunut fraasi, mutta minusta edelleen kovin voimassaoleva muistutus, kun tehdään poliittisia päätöksiä. Poliittisia toimenpiteitä tehtäessä tulee mielestäni entisestään panostaa julkisiin peruspalveluihin. Näitä palveluja kehittämällä voidaan estää ongelmien kasaantuminen ja pitkittyminen. Tätä kautta vähennetään lisääntyvää tarvetta turvautua kalliisiin erikoispalveluihin. Erikoispalvelujen vähentäminen on erittäin tärkeää palvelujärjestelmämme kokonaistaloudellisen kehittämisen kannalta.

6.8 Tulosten luotettavuus ja yleistettävyys

Käytettäessä valmiiksi kerättyjä aineistoja asettavat aineistot aina oman rajauksensa tutkimukselle. Nuorisobarometrin 2012 kyselyä ei ole tehty tätä tutkimusta varten, joten jouduin osassa muuttujien valinnoissa joustamaan. Uskon, että löysin melko hyvin ulkopuolisuutta kuvaavia muuttujia, mutta toki muuttujat olisivat olleet vielä sopivampia, jos aineisto olisi kerätty vain tätä tutkimusta varten. Nuorisobarometrin

aineistossa on kuitenkin monia hyviä puolia, joiden vuoksi sitä kannatti käyttää. Suurimpana etuna on varmasti aineiston laajuus. Nuorisobarometriä on myös tehty useina vuosina ja siinä on vuosittain vaihtuvia teemoja ja vuodesta toiseen samanlaisina toistuvia kysymyksiä, jonka seurauksena kysymykset ovat hioutuneet selkeiksi ja päteviksi. Mikäli olisin lähtenyt työstämään omaa kyselyä, en olisi pystynyt suorittamaan sitä yhtä suurelle osajoukolle ja samanlaisella kokemuksella kuin nuorisobarometrin aineisto on kerätty. Tulosten luotettavuuteen vaikuttaa myös käyttämäni Norjan mallin kuusiluokkaisen ulkopuolisuuden määritelmän luotettavuus ja validiteetti sekä muuttujien luokittelu ja muodostamani summamuuttujat.

Tutkimuksen analyysi on pyritty tekemään mahdollisimman johdonmukaisesti ja mittaustulokset ovat toistettavissa. Myrskylän (2012) esittämän tilaston mukaan vuonna 2010 syrjäytyneitä 15–29 -vuotiaita nuoria oli yhteensä 5 % kaikista tämänikäisistä nuorista. Nuorisobarometristä 2012 muokkaamani ulkopuoliset -muuttujan mukaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria olisi melko paljon vähemmän eli 3,5 % kuin Myrskylän tekemän analyysin perusteella. Perusteellisempi tarkastelu osoittaa, että nuorisobarometrin haastattelusta on kieltäytynyt melko paljon nuoria. Uskon, että ulkopuolisuudella ja syrjäytymisen kokemisella on vaikutuksia nuorten motivaatioon vastata tällaisiin kyselyihin. Jos näin todella on, tutkimuksen tulokset vahvistuvat entisestään. Tulosten vertailu nuorten syrjäytymisen ehkäisyksi tehtyihin politiikkatoimenpiteisiin osoittautui melko haastavaksi. Erilaisia politiikkatoimenpiteitä on tehty paljon ja rajan vetäminen siihen, mikä on tehty juuri syrjäytymisen ehkäisemiseksi, on vaikeaa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Syrjäytymisen käsite

Nuorten asema yhteiskunnassa on aivan erityinen. Harva ikäluokka on niin ulkoapäin valmiiksi määritelty kuin nuoriso. Nuorisoon kohdistetaan muihin ikäryhmiin verrattuna melko paljon enemmän niin odotuksia, pelkoja kuin kontrolloiakin. Nuoret voivat vain harvoin itse hallita sitä, miten heistä julkisuudessa puhutaan. Nuorten syrjäytyminen on ollut yhteiskunnallisessa keskustelussa sitkeästi pinnalla pysynyt käsite sen ongelmallisuudesta ja epämääräisyydestä huolimatta. Käsite sekoitetaan helposti sen lähellä oleviin muihin käsitteisiin kuten marginalisaatioon, alaluokkaistumiseen, köyhyyteen ja huono-osaisuuteen (Järvinen & Jahnukainen 2001, 125). Lähdin toteuttamaan tätä pro gradu työtä siinä uskomuksessa, että suomalaisia työn ja koulutuksen ulkopuolisia nuoria kutsutaan liian heppoisin perustein syrjäytyneiksi nuoriksi. Mielestäni syrjäytymisen käsite on ongelmallinen siihen liittyvän moraalisen latauksen vuoksi. Se leimaa syrjäytyneet erilaisiksi, jollakin tapaa poikkeaviksi. Eräänlainen niin sanottu työnimi gradulleni on ollut ”ulkopuolinen mutta ei syrjäytynyt”. Nyt tutkimuksen tuloksia tarkastellessani minun on todettava hypoteesini virheelliseksi. Tutkimustulokset osoittavat, että työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat ovat myös laajemmin sosiaalisesti, terveydellisesti ja taloudellisesti tarkasteltaessa ulkopuolisia. Tutkimuksessa ryhmien välisten erojen ei voida sanoa olevan erittäin vahvoja, mutta tässä vaiheessa on huomioitava aineiston rajallisuus.

Vaikka työn ja koulutuksen ulkopuoliset nuoret tämän tutkimuksen valossa ovatkin vastoin ennakko-oletuksiani myös laajemmin syrjäytyneitä, jän pohtimaan syrjäytynyt käsitteelle parempaa nimeä, joka ei käsitteenä olisi yhtä ongelmallinen. Tässä työssä käytän paljon ”työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret” -nimitystä. Syrjäytymisen käsitteen vaihtoehtoja voisi olla ulkopuolisuus, vieraantuminen tai osattomuus mutta eivätpä nämä käsitteinä taida olla yhtään sen ongelmattomampia kuin syrjäytyminenkään.

Omassa työssäni lastensuojelussa olen pystynyt näkemään hyvinvoivien ja pahoinvoivien välille kasvaneen kuilun. Oma tulevaisuus rakentavalle nuorelle ulkopuolisuuden tunne voi olla raastavaa. Mielestäni kuitenkin harva työn ja koulutuksen ulkopuolella oleva nuori tunnistaa olevansa syrjäytynyt nuori. Siksi uskon, että syrjäytyminen käsitteenä on valtaosalle ulkopuolisista nuorista liian vahva termi. Ei silti tule ajatella, että vastustaisin nuorten syrjäytymisen ehkäisyä. Pidän nuorisotakuuta ja muita politiikkatoimenpiteitä kannatettavana ja olen erittäin tyytyväinen siitä, että lasten ja nuorten kiinnittymisen vaikeudet otetaan Suomessa vakavasti. Pidän arvokkaana, että nuorten elämään ja asemaan yhteiskunnassa kiinnitetään huomiota sekä pyritään etsimään keinoja, joilla vahvistetaan nuorten kiinnittymistä yhteiskuntaan.

7.2 Syrjäytymisongelmaan tarttuminen

Aktiivisuudesta ei syrjäytymisen tutkimisessa tai syrjäytymiskeskustelussa ole ollut viime aikoina pulaa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana jo yksin nuorten syrjäytymisestä on tehty niin paljon ministeriö- ja laitostason tutkimusta, että sen perusteellinen kartoittaminen tämän tutkimuksen puitteissa osoittautui lähes mahdottomaksi. Syrjäytymistutkimukseen perehtymisessä ongelmia tuottaa sen hajanaisuus ja jäsentymättömyys. Heino & Kuure (2009, 3) toteavatkin, että syrjäytymistutkimusta tekevät monet toisistaan irrallaan olevat ja toistensa tutkimuksista tietämättömät tahot.

Nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisyn nimeen vannovat monet tahot. Mieli-eroja syntyy kuitenkin siinä vaiheessa, kun aletaan puhua, millä keinoilla syrjäytymistä voitaisiin ehkäistä. Osa näkee, että muutos vero- ja hyvinvointipolitiikassa auttaisi nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Toisten mielestä kannustimia on säädettävä niin, että syrjäytyminen ei ole kannattavaa. Suurimman osan mielestä totuus on kuitenkin näiden välissä. Tutkimukseni tarkoituksena ei ollut löytää vastauksia siihen, miten työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tilanne pitäisi ratkaista. Mielestäni tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, että yhteiskuntamme yhdeksi ykkösongelmaksi ei ole aiheetta nostettu nuorten syrjäytymistä. Valtiontalouden tarkastusvirasto on laskenut, että jos syrjäytyminen kestää koko odotettavissa olevan työiän eli noin

neljäkymmentä vuotta, on yhdestä syrjäytyneestä aiheutuva vuoden 2007 rahan arvossa laskettu kansantulon menetys noin 700 000 euroa. Julkisen talouden vastaava menetys on noin 400 000 euroa. Laskelma osoittaa, että syrjäytymisen kustannukset ovat huomattavat. (OPM 2009, 13.) On siis selvää, että pelkästään taloudelliset seikat huomioiden nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn tulisi panostaa entistä enemmän tulevina vuosina.

Kuten tutkimuksestani käy ilmi, vanhempien sosioekonominen tausta vaikuttaa nuorten koulumenestymiseen. Muun muassa Timo Kauppisen (2006) mukaan lähes yhdeksän kymmenestä ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden vanhempien lapsesta suoritti toisen asteen tutkinnon. Perusasteen koulutuksen tai sen alle suorittaneiden vanhempien lapsista puolestaan vain hieman yli puolet suoritti jonkin keskiasteen tutkinnon. Kouluttautuminen periytyy yhtä lailla kuin syrjäytyminenkin. Myös Myrskylä (2012) kirjoittaa syrjäytymisen periytyvän voimakkaasti ja raportin mukaan nyt syrjäytyneinä olevien nuorten vanhemmista noin puolet on ulkopuolisia tai työttömiä. Pahoinvointi kulkee siis sukupolvelta toiselle. Mielestäni on siis selvää, että syrjäytymiskierteen katkaisuun tulisi panostaa entistä enemmän, sillä näyttö syrjäytymisen siirtymisestä sukupolvelta toiselle on vahvaa.

7.3 Jatkotutkimus ajatuksia

Valtioneuvoston kanslian raportissa (2013) - Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? - todetaan, että syrjäytymistä ehkäisevien toimenpiteiden vaikuttavuudesta on olemassa hyvin vähän tutkimus- ja arviointitietoa. Tutkimusta tehdään, mutta ei kuitenkaan toimenpiteiden vaikuttavuudesta. Tässä vaiheessa on kuitenkin tärkeä todeta, että vaikuttavuusnäytön vähäisyys ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei toimenpide olisi vaikuttava. Olen raportin kanssa samalla kannalla siitä, että nuorten syrjäytymisen ehkäisyksi tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuus-arviointia tulisi lisätä huomattavasti sekä tuottaa mahdollisuuksien mukaan tietoa syrjäytymiseltä suojaavista tekijöistä ja riskitekijöistä. Mielenkiintoisena jatkotutkimuksen aiheena pitäisin syrjäytyneiden nuorten vanhempien ja läheisten aikuisten haastattelemista.

Uskon, että työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten vanhemmilla on varmasti paljon sellaista tietoa nuorten elämään vaikuttavista asioista, joita ei ole vielä tutkittu. Yksi jatkotutkimuksen aihe olisi minusta myös se, miten työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret itse määrittelevät syrjäytymisen omassa elämässään. Kokevatko syrjäytyneiksi määritellyt nuoret todella olevansa syrjäytyneitä. Mielestäni tätä näkökulmaa on hyödynnetty tutkimuksissa melko harvoin. Poliittista päätöksentekoa taustoittavaa tietoa ei tulisi typistää numeroiksi. Laadullisten aineistojen tarjoamaa tietoa on syytä hyödyntää siten, ettei syrjäytymismääristä tehdä ylilyöntejä ja onnistutaan löytämään myös niiden nuorten hiljaiset kipupisteet, jotka eivät tartu tilastoihin, mutta näkyvät arjessa. Nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa nuorten kokemusten kuunteleminen voi tuoda paitsi uusia vastauksia, myös yllättäviä kysymyksiä.

Järvinen & Jahnukainen (2001) kuvaavat seuraavassa lainauksessa hyvin tämän pro gradun työstämisen myötä syntyneitä ajatuksiani syrjäytymisestä. ”Varmaan on käynyt myös niin, että syrjäytymiskäsitteen inflaatio ja sen käyttö yhteiskuntapoliittisena iskusanana on johtanut paitsi turhaan leimaamiseen, myös todellisten syrjäytyneiden tai syrjäytymisriskissä olevien ihmisten tarvitseman tuen kohdistumiseen toissijaisiin kohteisiin. Empiirisissä tutkimuksissa tulisikin jatkossa entistä enemmän paneutua ulkokohtaisten luokittelujen sijasta ihmisten subjektiivisen hyvin- ja pahoinvoinnin tarkasteluun, ovatpa he sitten syrjäytyneitä tai marginaalissa. Muodikkaiden ja kulloinkin pinnalla olevien termien ja käsitteiden viljelyn sijasta tulisi pyrkiä sekä tutkimuksellisesti että käytännön tasolla toimimaan siten, että pystytään kriittisesti arvioimaan kansalaisten hyvinvoinnin tilaa ja luomaan senkaltaisia työmuotoja ja -välineitä, joilla eriarvoisuutta voitaisiin tasoittaa.”

LÄHTEET

Aaltonen, Marjo & Ojanen, Tuija & Vihunen, Riitta & Vilén, Marika (2007) Nuoren aika. Porvoo: WSOY.

Aho, Simo & Pitkänen, Sari & Vanttaja, Markku (2012) Nuorten työmarkkinatukioikeus ja koulutukseen hakeutuminen. Työmarkkinatuen saamisen edellytyksenä olevan kouluttautumisvelvoitteen arviointitutkimus. Työ ja yrittäjyys 3/2012. Helsinki.

Alatupa, Saija & Kamppinen, Krister & Keltikangas-Järvinen, Liisa & Savioja, Hannele (2007) Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma. Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Helsinki: Sitra.

Cederlöf, Petri (2010) Lapsi- ja nuorisopolitiikka. Humanistinen ammattikorkeakoulu. <http://nam.humak.fi/artikkelit/lapsi-ja-nuorisopolitiikka-0> Viitattu 3.9.2013.

Chen, Yu-Wen (2011) Once a NEET always a NEET? Experiences of employment and unemployment among youth in a job training programme in Taiwan. Int J Soc Welfare 2011 (20), 33–34.

Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu (2013) Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia? <http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=jz32213140909180&cmd=download>. Viitattu 12.2.2014.

Employment, Social Affairs and Inclusion (2011) European Commission. Key figures on the employment and social situation in EU Member States <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=113> Viitattu 28.2.2014.

Hallitusohjelman strateginen toimeenpanosuunnitelma – kärkihankkeet ja vastuut (2011) Valtionneuvoston paraatepäätös. <http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/vn/hse-2011/fi.pdf> Viitattu: 3.10.2013.

Heikkilä, Matti (2000) Syrjäytymisen tutkimus 1990-luvulla. Teoksessa Heikkilä, Matti & Karjalainen, Jouko (toim.) Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Helsinki: Gaudeamus.

Heino, Tarja & Kuure, Tapio (toim.) (2009) Syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret – esiselvitys. Prosessinäkökulma ehkäisevän lapsi- ja nuorisopolitiikan sekä lastensuojelun ohjaukseen, tiedonkeruuseen ja ammattikäytäntöihin. Helsinki: Sektoritutkimuksen neuvottelukunta.

Helne, Tuula & Karisto, Antti (1992) Syrjäytymisen ongelma. Teoksessa Riihinen, Olavi (toim.) Sosiaalipolitiikka 2017. Porvoo: WSOY, 517–531.

Helne, Tuula (2002) Syrjäytymisen yhteiskunta. Tutkimuksia 123. Helsinki: Stakes.

Helne, Tuula & Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko (2004) Seis yhteiskunta – tahdon sisään! Jyväskylä: Minerva Kustannus.

Helsingin sanomat 5.12.2012. EU-komissio haluaa nuorisotakuun kaikkiin jäsenmaihiin <http://www.hs.fi/ulkomaat/EUkomissio+haluaa+nuorisotakuun+kaikkiin+j%C3%A4senmaihiin/a1305625658325>. Viitattu 4.4.2013.

Helve, Helena (2002) Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.

Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2008) Entä nuoremmat sukupolvet? Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa Purhonen, Semi & Hoikkala, Tommi & Roos, J.P (2008) Kenen sukupolveen kuulut? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 270–294.

Häggman, Erik (2012) Kun lääke ei toimi, voidaanko syyllistää potilasta? Nuorten syrjäytymiseen on monia syitä. Nuorisotutkimuksen verkkokanava.

<http://www.kommentti.fi/kolumnit/kun-l%C3%A4ke-ei-toimi-voidaanko-syyllist%C3%A4%C3%A4-potilasta-nuorten-syrj%C3%A4ytymiseen-monia-syit%C3%A4> Viitattu 4.4.2013.

Häggman, Erik & Pusila, Juha (2012) Nuorten tilanne ja yhteiskuntatakuu Varsinais-Suomessa. Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

<http://www.koulutustajayhteistyota.com/wp-content/uploads/2011/08/Vs-ja-yhteiskuntatakuu-2.pdf> Viitattu 28.3.2013.

Jahnukainen, Markku (2005) Koulutus syrjäytymisen ehkäisyssä. Teoksessa: Koivula, Pirjo (toim.) (2005) Selviytymisen polkuja. Opetusjärjestelyt oppilaan tukena. Helsinki: Opetushallitus, 40–50.

Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku (2001) Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari, Minna (toim.): Vallattomat marginaalit: yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 125–151.

Jyrkämä, Jyrki (1986) Nuoret sivuraiteelle? Nuorisosta, syrjäytymisestä, yhteiskunnasta. Teoksessa Mikkola, Armi (toim.) Suomalaista nuorisotutkimusta. Tutkijoiden puheenvuoroja. Kansalaiskasvatuksen keskus ry. Nuorisopoliittinen kirjasto ja tietopalvelu. Tutkimuksia ja selvityksiä 1/86, 37–58.

Kaukonen, Ritva (2007) Tilastoista syrjäytyneitä nuoria on noin 14 000.

http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-11-07_002.html?s=0 Viitattu 17.10.2013.

Kauppinen, Timo (2006) Asuinalueen vaikutusten analyysi monitasoanalyyysin ja rekisteriaineiston avulla. Teoksessa Wilska, Terhi-Anna & Lähteenmaa, Jaana (toim.): Kultainen nuoruus. Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 73–81.

- Kiilakoski Tomi (2012) Sama kategoria, eri elämäntilanteet. Nuorisotutkimuksen verkkokanava. <http://www.kommentti.fi/kolumnit/sama-kategoria-eri-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet> Viitattu 4.4.2013.
- Kuula, Ritva (2000) Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuorten syrjäytyminen. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Kuure, Tapio (2001) Aikuistumisen pullonkaulat. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- KOM (2010) 2020: Komission tiedonanto. Eurooppa 2020 - Älykkään, kestävän ja osallistuvan kasvun strategia. http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_FI_ACT_part1_v1.pdf Viitattu 28.2.2013.
- KvantiMOTV (2004) Ristiintaulukointi. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/ristiintaulukointi/ristiintaulukointi.html> Viitattu 12.11.2012.
- Larja, Liisa (2013) Nuorten elinoloja ei voi kuvata pelkän työttömyysasteen avulla. Hyvinvointikatsaus 1/2013. Tilastokeskus.
- Lämsä, Anna-Liisa (2009a) Nuorten koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisy. <http://www.aeo.fi/wordpress/wp-content/uploads/2009/11/nuorten-koulutuksellisen-syrjailytymisen-ehkaisy.pdf> Viitattu 6.3.2014.
- Lämsä, Anna-Liisa (2009b) Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulu: Oulun yliopisto. <http://herkules oulu.fi/isbn9789514290213/isbn9789514290213.pdf> Viitattu 6.8.2013.
- Metsämuuronen, Jari (2000) SPSS aloittelevan tutkijan käytössä. Metodologia – sarja 5. Viro.
- Myllyniemi, Sami (toim.) (2012) Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. http://www.tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri_2012_Verkkojulkaisu.pdf Viitattu 12.11.2012.
- Myrskylä, Pekka (2011) Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 12/2011. http://www.tem.fi/files/29457/TEM_12_2011_netti.pdf Viitattu 12.11.2012.
- Myrskylä, Pekka (2012) Hukassa – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva Analyysi 1.2.2012. Elinkeinoelämän valtuuskunta. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjailytyminen.pdf> Viitattu 12.11.2012.
- Norrmann, Tor Morten (2007) Ungdomens levekår. Statistisk sentralbyrå. Oslo. <http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa93/sa93.pdf> Viitattu 6.8.2013.

Nuora (2000) Mitä nuoret tekevät? Katsaus 15–29-vuotiaiden työllisyyteen ja työttömyyteen, Nuorisasian neuvottelukunta. Työelämän tutkimuskeskus. Tampere: Tampereen yliopisto.

Nuorisolaki 27.1.2006/72. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072> Viitattu 12.11.2012.

Nuorisotakuu 2013. www.nuorisotakuu.fi Viitattu 12.11.2012.

Nurmi, Jan-Erik. (1995). Nuoruusiän kehitys: etsintöjä, valintoja ja noidankehää. Teoksessa Lyytinen, Paula & Korkiakangas, Mikko & Lyytinen, Heikki (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan: Kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY, 256–274.

Nurmi, Jan-Erik (1998) Näkökulmia nuoruuteen. Helsinki. Nuorten akatemia.

Nyyssölä, Kari & Pajala Sasu (1999) Nuorten työura. Koulutuksesta työelämään siirtyminen ja huono-osaisuus. Helsinki: Gaudeamus.

Ohtonen, Jukka (2009) Nuorten syrjäytymisen taloudellinen mallinnus. Sosiaalikehitys Oy. http://www.sosiaalikehitys.com/uploads/Nuorten_syrjaytymisen_taloudellinen_mallinnus.pdf Viitattu 6.3.2014.

Opetuslaki 21.8.1998/628 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>. Viitattu 12.2.2013.

OPM (2007a) Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007-2011. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/kehittaemiso_hjelma/liitteet/lapsi_ja_nuorisopolitiikan_kehittamisohjelma.pdf Viitattu 6.8.2013.

OPM (2007b) Nuorten ohjauspalvelujen tehostaminen. Opinto-ohjauksen ja työhallinnon ohjauspalveluiden yhteistyöryhmä. Helsinki: Opetusministeriö, Työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:39.

OPM (2009) Monialaisen viranomaisyhteistyön ja etsivän nuorisotyön lakisääteistäminen. Helsinki: Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:22.

OPM (2012) Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015. Helsinki: Opetusministeriön julkaisuja 2012:6.

OPM (2013) Nuorisopolitiikka. <http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/> Viitattu 6.8.2013.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628> Viitattu 24.1.2014.

Pierson, John (2010) Tackling social exclusion. London & New York: Routledge.

Pitkänen, Sari & Aho, Simo & Koponen, Hannu & Kylmäkoski, Merja & Nieminen, Jarno & Virjo, Ilkka (2007) Ryhtiä ja ruutia nuorten työvoimapalveluihin. Nuorten yhteiskuntatakuun toteutumista ja tuloksia seuraava tutkimus. Työpoliittinen tutkimus 2007, Työministeriö.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman (2011) Valtioneuvoston kanslia.
<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf> Viitattu: 3.10.2013.

Raunio, Kyösti (2004) Olennainen sosiaalityössä. Tampere: Gaudeamus.

Raunio, Kyösti (2006) Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Saari, Juho (2005) Eurooppalainen köyhyyspolitiikka. Teoksessa Juho Saari (toim.): Köyhyyspolitiikka: johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Vantaa: Dark, 121–186.

Silvennoinen, Heikki (2002) Nuorisopolitiikka Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 29.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2003) Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vastainen kansallinen toimintasuunnitelma vuosille 2003-2005. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2003:23.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3784.pdf
Viitattu 6.3.2014.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2012) Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä poikkihallinnollinen toimenpideohjelma.
http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/syrjaytymisen_ehkaisy
Viitattu 3.10.2013.

Suomisanakirja (2013) Barometri. <http://www.suomisanakirja.fi/barometri>. Viitattu 5.5.2013.

Suutari, Minna (2002) Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Helsinki: Yliopisto paino.

Tarvainen, Tom & Pietilä, Ville & Kuure, Tapio (2007) Nuoret eivät odota: palvelurakenteen muutos nyt. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Tasavallan presidentti Sauli Niinistön virkaanastujaispuhe 1.3.2013 (2013)
<http://www.president.fi/public/default.aspx?contentid=243176> Viitattu 23.2.2013.

TEM raportteja 8/2012, Nuorten yhteiskuntatakuu 2013 (2012) Työ- ja elinkeinoministeriö.
http://www.nuorisotakuu.fi/files/34024/Nuorten_yhteiskuntatakuu_2013_-raportti.pdf
Viitattu 25.9.2012.

Tilastokeskus (2013) Työttömyysaste ei kerro nuorten syrjäytymisestä.
https://www.tilastokeskus.fi/ajk/tiedotteet/2013/uutinen_008_2013-03-11.html Viitattu 28.8.2013.

Tuohinen, Titta (1994) Itsenäiseksi epävarmuudessa? Teoksessa Vuodinmäki, Keijo (toim.) : Tulla joksikin. Juva: WSOY.

Tuohinen, Riitta & Vuorinen, Pertti (1987) Nuoret työn yhteiskunnassa. Helsinki: Otava.

Työterveyshuoltolaki 21.12.2001/1383.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20011383> Viitattu: 11.2.2014.

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338> Viitattu 11.2.2014.

Valtioneuvoston kanslia (2013) Mitä tiedämme politiikkatoimien vaikuttavuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä hyvinvointierojen vähentämisessä? Poliitiikkatoimien vaikuttavuuden tieto- ja arviointikatsaus. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 2/2013. <http://vnk.fi/julkaisukansio/2013/r02-mita-tiedamme/PDF/fi.pdf>. Viitattu 7.8.2013.

Vilkko-Riihelä, Anneli (1999) Psyhyke. Psykologian käsikirja. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.

Välimäki, Kari (2007) Nuorelle turvattava erilaiset aikuistumisen polut. Teoksessa Tarvainen, Tom & Pietilä, Ville & Kuure, Tapio: Nuoret eivät odota: muutos nyt. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 21–52.

Wyn, Johanna (2011) The sociology of youth. A reflection on its contribution to the field and future directions. Youth Studies Australia Volume 30 Number 3/201.

LIITTEET

Liite 1. Nuorisobarometrin 2012 kysymyslomake

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2012_Verkkojulkaisu.pdf

(sivut 212–223)

Hyvää päivää/iltaa, täällä on NN Tutkimustoimisto IRO Research Oy:stä. Teemme Valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan toimeksiannosta tutkimusta, joka koskee nuorten mielipiteitä heidän omaan elämäänsä liittyvistä asioista. Olisiko sinulla hetki aikaa vastata näihin kysymyksiin? Aivan aluksi kysyn muutamia taustatietoja haastattelukiintiöitä varten.

T1 Mikä on sukupuolesi?

- 1) Nainen
- 2) Mies
- 3) Muu, mikä?

T2 Minkä ikäinen olet?

T3 Mikä on tämänhetkisen asuinpaikkasi postinumero?

T4 Mikä on äidinkielesi?

- 1) Suomi
- 2) Ruotsi
- 3) Muu, mikä?

T5 Mikä on perhemuotosi? Oletko

- 1) Vanhempien tai muun huoltajan luona asuva
- 2) Yksin asuva
- 3) Avio- tai avoliitossa, lapseton
- 4) Avio- tai avoliitossa, lapsia
- 5) Yksinhuoltaja
- 6) Kimppakämpässä ystävien tai sisarusten kanssa
- 7) Muu perhemuoto
- 8) eos

T6 Ajattele aikaa, kun olit peruskouluiässä. Keiden kanssa pääasiassa asuit? Mikä vaihtoehto soveltuu parhaiten tilanteeseesi...

- 1) Molempien vanhempien kanssa
- 2) Vuorotellen molempien vanhempien kanssa
- 3) Vain isän kanssa

- 4) Vain äidin kanssa
- 5) Jokin muu järjestely, mikä?
- 6) Ei osaa sanoa

T7a Keitä kuului kotitalouteen, jossa pääasiassa asuit peruskouluikäisenä? Kotitaloudella tarkoitetaan henkilöitä, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä tai jotka muuten käyttävät tulojaan yhdessä. Mikäli sinulla oli useampia perheitä, vastaa sen mukaan, joka mielestäsi oli lapsuudessasi merkityksellisin. Kuuluiko kotitalouteesi silloin...

- 1) Äiti
- 2) Muu naispuolinen huoltaja
- 3) Isä
- 4) Muu miespuolinen huoltaja
- 5) Sisaruksia: veli tai sisko tai veli- tai sisarpuoli
- 6) Muu, kuka?

T7b Kuinka monta sisarusta sinulla oli? Siis siskot, veljet, siskopuolet ja velipuolet siinä kotitaloudessa, jossa pääasiassa asuit peruskouluikäisenä.

T7c Sitten kysyn sisarustesi ikää. Kuinka monta vuotta ensimmäinen sisarus on nyt? Minkä ikäinen on toinen sisaruksesi? Entä kolmas? Neljäs? Viides? Kuudes? Seitsemäs? Kahdeksas? Yhdeksäs? Kymmenes? Yhdestoista? Kahdestoista? Kolmastoista? Neljästoista? Viidestoista? Kuudestoista? Seitsemästoista? Kahdeksastoista? Yhdeksästoista? Kahdeskymmenes sisaruksesi?

T8 Millainen perheesi toimeentulo oli lapsuudessasi? Arvioi sitä asteikolla yhdestä kymmeneen siten, että 1=heikosti toimeentuleva, 5=keskituloinen ja 10=hyvin toimeentuleva. Jos sinulla oli useampia perheitä, arvioi sitä, joka mielestäsi oli lapsuudessasi merkityksellisin. Minkä numeron antaisit?

T9a Mikä on äitisi koulutustaso?

- 1) Yliopistotutkinto
- 2) Ammattikorkeakoulututkinto
- 3) Opisto- tai ylioppilastutkinto
- 4) Ammatillinen perustutkinto
- 5) Ei tutkintoa
- 6) Ei osaa sanoa

T9b Mikä on muun naispuolisen huoltajasi koulutustaso?

T10a Mikä on isäsi koulutustaso?

T10b Mikä on muun miespuolisen huoltajasi koulutustaso?

T11 Entä mikä on oma koulutustasosi? Mikä on ylin tähän mennessä suorittamasi tutkinto?

- 1) Yliopistotutkinto
- 2) Ammattikorkeakoulututkinto

- 3) Ylioppilastutkinto eli lukio
- 4) Ammatillinen perustutkinto
- 5) Ei mitään näistä
- 6) Ei vastausta

T12 Opiskeletko tai käytkö koulua tällä hetkellä tai oletko ammatillisessa koulutuksessa?

- 1) Kyllä
- 2) Ei
- 3) Ei vastausta

T13 Opiskeletko tällä hetkellä...

- 1) Peruskoulussa
- 2) Lukiossa
- 3) Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa
- 4) Ammattikorkeakoulussa
- 5) Yliopistossa
- 6) Jossain muualla
- 7) Ei osaa sanoa

T14a Mikä oli viimeisimmän todistuksesi kaikkien aineiden keskiarvo?

T14b Mikä oli peruskoulun päättötodistuksesi kaikkien aineiden keskiarvo?

T15 Teetkö tällä hetkellä palkkatyötä?

- 1) Kyllä
- 2) Ei
- 3) Ei osaa sanoa

T16 Mikä on tällä hetkellä pääasiallinen toimintasi? Oletko...

- 1) Koululainen tai opiskelija
- 2) Palkkatyössä
- 3) Yrittäjä
- 4) Työtön tai lomautettu
- 5) Muu, mikä?
- 6) Ei vastausta

T17 Kuinka pitkään olet nyt ollut yhtäjaksoisesti työttömänä tai lomautettuna? Arvioi aika kuukausina: suunnilleen montako kuukautta?

K1 Sitten pääsemme varsinaisiin haastattelukysymyksiin. Ensimmäiseksi tässä kysytään, kuinka paljon luotat eri instituutioiden toimintaan. Vastausvaihtoehdot ovat: luotat paljon, jonkin verran, vähän tai et lainkaan. Ensinnäkin...

- 1) Poliittiset puolueet
- 2) Kunnan virkamiehet
- 3) Valtion virkamiehet
- 4) Ammattiyhdistysliike

- 5) Kirkko
- 6) Puolustusvoimat
- 7) Poliisi
- 8) Eduskunta
- 9) Maan hallitus
- 10) Tasavallan presidentti
- 11) Kunnanvaltuusto
- 12) Euroopan unioni
- 13) Pankit
- 14) Suuryritykset
- 15) Oikeuslaitos
- 16) Nato

K2 Kuinka kiinnostunut olet politiikasta

- 1) Erittäin kiinnostunut
- 2) Jonkin verran kiinnostunut
- 3) Vain vähän kiinnostunut
- 4) En lainkaan kiinnostunut
- 5) En osaa sanoa

K3 Politiikasta keskusteltaessa puhutaan usein vasemmistosta ja oikeistosta. Jos asteikolla yhdestä kymmeneen 1=vasemmisto ja 10=oikeisto, niin mihin kohtaan sijoittaisit oman kantasi tällä asteikolla? Entä jos ajattelet vanhempiasi...

K4a Mihin kohtaan sijoittaisit äitisi poliittisen kannan asteikolla yhdestä kymmeneen, jossa 1=vasemmisto ja 10=oikeisto?

K4b Mihin kohtaan sijoittaisit muun naispuolisen huoltajasi poliittisen kannan asteikolla yhdestä kymmeneen?

K5a Mihin kohtaan sijoittaisit isäsi poliittisen kannan asteikolla yhdestä kymmeneen?

K5b Mihin kohtaan sijoittaisit muun miespuolisen huoltajasi poliittisen kannan asteikolla yhdestä kymmeneen?

K6 Tiedätkö, mitä puoluetta vanhempasi äänestävät tai kannattavat? Tässä ei kysytä puolueen nimeä, vaan vain sitä, tiedätkö molempien vanhempiesi tai jommankumman puoluekannan.

- 1) Tiedän molemmista
- 2) Tiedän vain toisesta
- 3) En tiedä kummastakaan
- 4) En osaa sanoa

K7a Kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi perheeseen?

- 1) Erittäin kiinteästi
- 2) Melko kiinteästi
- 3) Ei kiinteästi eikä löyhästi
- 4) Melko löyhästi

- 5) Erittäin löyhästi
- 6) Ei osaa sanoa

K7b Entä kuinka kiinteästi tunnet kuuluvasi sukuun?

K7c Ystäväpiiriin?

K7d Koulu- tai työyhteisöön?

K7d Eniten käyttämäsi nettiyhteisöön?

K7e Johonkin yhdistykseen, seuraan tai kansalaisjärjestöön?

K7f Seurakuntaan tai uskonnolliseen yhteisöön?

K7g Suomalaiseen yhteiskuntaan?

Sitten luen joitakin väittämiä. Sano, missä määrin samaa tai eri mieltä olet.
Vastausvaihtoehdot ovat: täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, ei samaa eikä eri mieltä, jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä. Ensimmäinen väite on...

K8a Useimmat ihmiset ovat valmiita valehtelemaan oman etunsa vuoksi.
Oletko...

- 1) Täysin samaa mieltä
- 2) Jokseenkin samaa mieltä
- 3) Ei samaa eikä eri mieltä
- 4) Jokseenkin eri mieltä
- 5) Täysin eri mieltä
- 6) Ei osaa sanoa

K8b Useimmat ihmiset ovat rehellisiä ja kunniallisia pääasiassa kiinnijoutumisen pelosta

K8c Useimmat ihmiset ovat etuja saavuttaakseen valmiita käyttämään epärehellisiäkin keinoja, elleivät rehelliset auta

K8d Mietin usein, mitkä voisivat olla ne todelliset syyt, jotka saavat toiset tekemään jotain hyväkseni

K8e Kukaan ei välitä paljoakaan siitä, mitä toiselle tapahtuu

K8f On paras olla luottamatta keneenkään

K8g Useimmat ihmiset hankkivat ystäviä siksi, että näistä on todennäköisesti heille hyötyä

K8h Useimmat ihmiset eivät oikeastaan haluaisi nähdä vaivaa auttaakseen toisia

K9 Mitä sana ”vapaaehtoistoiminta” tuo mieleesi? Tuleeko siitä mieleen vielä jotain muuta? Entä vielä?

K10 Oletko parin viime vuoden aikana ollut mukana jossain vapaaehtoistoiminnassa?

K11 Luettelen seuraavaksi erilaisia vapaaehtoistoiminnan alueita ja kysyn, oletko osallistunut niihin. Ensimmäinen alue on...

- 1) terveys- ja sosiaalipalvelut (esim. vanhusten ja vammaisten palvelut)
- 2) lasten tai nuorten kasvatus
- 3) koulun oppilaskunta- tai tukioppilastoiminta
- 4) poliittinen tai yhteiskunnallinen toiminta
- 5) urheilu ja liikunta
- 6) kulttuuri ja taide
- 7) asuinalueen toiminta
- 8) eläintensuojelu
- 9) luonnonsuojelu
- 10) ympäristönsuojelu
- 11) ammattiyhdistystoiminta
- 12) kansainvälisyys
- 13) ihmisoikeudet
- 14) uskonnollinen toiminta
- 15) monikulttuurisuus, maahanmuuttajatoiminta tai etniset yhdistykset
- 16) maanpuolustus
- 17) pelastuspalvelut
- 18) muu, mikä?

K12 Ajattele sitten, mitkä eri syyt ovat vaikuttaneet siihen, että olet osallistunut vapaaehtois-toimintaan. Luettelen mahdollisia osallistumisen syitä, sano kuinka tärkeitä ne ovat sinulle. Vastausvaihtoehdot ovat: hyvin tärkeää, melko tärkeää, ei tärkeää mutta ei yhdentekevääkään, melko yhdentekevää tai täysin yhdentekevää.

- 1) halu auttaa muita
- 2) velvollisuudentunne
- 3) uskonnollinen vakaumus
- 4) poliittinen vakaumus
- 5) halu vaikuttaa
- 6) tuo merkitystä elämään
- 7) uusien ihmisten tapaaminen
- 8) kaverit ja yhdessä tekeminen
- 9) lapsuudenkodissani on / oli tavallista osallistua vapaaehtoistoimintaan
- 10) kaveripiirissäni muutkin osallistuvat vapaaehtoistoimintaan
- 11) jonkun painostus
- 12) hyöty opintojen tai työelämän kannalta
- 13) uusien asioiden oppiminen
- 14) elämäkokemuksen saaminen
- 15) toiminta on hauskaa
- 16) minulla on ylimääräistä aikaa, jonka haluan käyttää hyödylliseen
- 17) osa elämäntapaa

- 18) vapaaehtoisuus tuo minulle oman jutun, jota lähipiirilläni ei ole
- 19) toiminnan joustavuus
- 20) pääsen toteuttamaan arvojani teoissa
- 21) onko jokin muu syy, miksi osallistut vapaaehtoistoimintaan? Mikä?

K13 Mitkä syyt ovat vaikuttaneet siihen, että et ole osallistunut vapaaehtoistoimintaan? Luettelen erilaisia mahdollisia syitä, valitse kaikki ne vaihtoehdot, jotka sopivat sinuun. Onko syynä ollut...

- 1) Ajanpuute
- 2) Varojen puute
- 3) Tarjonnan puute asuinpaikkakunnallani
- 4) Sopivan seuran tai ryhmän puute
- 5) Terveydelliset syyt
- 6) Aiemmat huonot kokemukset
- 7) Saamattomuus
- 8) Ei ole pyydetty mukaan
- 9) En tiedä miten päästä mukaan
- 10) En usko asiaan
- 11) Poliittiset tai aatteelliset syyt
- 12) Toiminta ei ole houkuttelevaa
- 13) Toiminnasta ei ole minulle hyötyä
- 14) Tunnen, ettei minulla ole mitään annettavaa
- 15) En ole tullut ajatelleeksi
- 16) Ei ole erityistä syytä
- 17) Jokin muu syy, mikä?

K14 Haluaisitko osallistua vapaaehtoistoimintaan, jos pyydettäisiin?

K15 Seuraavaksi kysyn, kuinka usein tapaavat ystäviä, sukulaisia ja muita huoltajiasi. Vaihtoehdot ovat: lähes päivittäin, suunnilleen joka viikko, suunnilleen joka kuukausi, muutaman kerran vuodessa, kerran vuodessa, harvemmin kuin kerran vuodessa, ei koskaan. Voit myös vastata ”kysymys ei koske minua”, esimerkiksi jos isovanhempasi ovat jo kuolleet tai sinulla ei ole sisaruksia tai kysyttyä huoltajaa. Ensimmäiseksi...

- 1) ystäviäsi
  - 2) isovanhempiasi
  - 3) äitiäsi
  - 4) muuta naispuolista huoltajaa
  - 5) isääsi
  - 6) muuta miespuolista huoltajaa
  - 7) sisaruksiasi
- (Vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuvat)

K16 Ajattele nyt kotisi ilmapiiriä.
(Lapsuudenkodista muuttaneet)

K17 Ajattele nyt lapsuudenkotisi ilmapiiriä. Luettelen erilaisia sanoja ja kysyn, kuinka paljon nämä määreet mahdollisesti kuvaavat lapsuudenkotisi / kotisi ilmapiiriä.

Vastausvaihtoehdot ovat: kuvaa erittäin paljon, melko paljon, melko vähän, erittäin vähän tai ei ollenkaan.

- 1) sopuisa
- 2) riitaisa
- 3) rakastava
- 4) välinpitämätön
- 5) kannustava
- 6) kiireinen

K18 Kun olit peruskouluikäinen, kuinka usein perheessäsi tehtiin seuraavia asioita? Vaihtoehdot ovat: hyvin usein, melko usein, melko harvoin, hyvin harvoin tai ei koskaan. Voit myös valita vaihtoehdon ”kysymys ei koske minua”.

- 1) syötiin yhdessä kotona
- 2) katsottiin yhdessä tv:tä
- 3) tehtiin yhdessä kotitöitä (kuten ruoan valmistus, siivoaminen, pihatyöt)
- 4) pelattiin yhdessä tietokonepelejä tai konsolipelejä
- 5) pelattiin yhdessä lautapelejä tai korttia
- 6) sienestettiin, marjastettiin tai retkeiltiin luonnossa
- 7) harrastettiin yhdessä liikuntaa
- 8) käytiin yhdessä kulttuuritapahtumissa (kuten elokuvissa tai teatterissa)
- 9) keskusteltiin uutisista tai muista ajankohtaisista asioista
- 10) keskusteltiin politiikasta
- 11) vietettiin aikaa yhdessä ”shoppaillen” (esim. kauppakeskuksissa)
- 12) käytiin yhdessä syömässä ravintoloissa
- 13) vierailtiin ystäväperheiden tai sukulaisten luona Suomessa
- 14) matkailtiin yhdessä ulkomailla

K19 Luen vielä lasten peruskouluikää ja vanhempien toimintaa koskevia väitteitä. Kerro, miten hyvin ne pitävät paikkansa sinun kohdallasi. Vastausvaihtoehdot ovat: olet täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä. Ensimmäinen väite on...

- 1) vanhempasi kehottivat sinua syömään terveellisemmin
- 2) vanhempasi pitivät kiinni säännöllisistä ruoka- ja nukkumaanmenoajoista
- 3) vanhempasi järjestivät tai ehdottivat sinulle liikuntaharrastuksia
- 4) sinulla oli jokin liikuntaharrastus (JOS JOKSEENKIN ERI MIELTÄ TAI TÄYSIN ERI MIELTÄ, SIIRRY KOHTAAN 6)
- 5) vanhempasi tukivat liikuntaharrastuksiasi esim. maksamalla ne tai kuljettamalla niihin
- 6) vanhempasi seurasivat television katseluun ja tietokonepelin pelaamiseen käyttämäsi aikaa
- 7) vanhempasi innostivat sinua liittymään yhdistys/järjestötoimintaan
- 8) vanhempasi tiesivät missä vietit vapaa-aikaasi ja kenen kanssa
- 9) vanhempasi auttoivat sinua läksyjen tekemisessä
- 10) vanhempasi osallistuivat koulun vanhempainiltoihin
- 11) vanhempasi kertoivat kuinka rakas ja tärkeä heille olet
- 12) vanhempasi antoivat sinulle myönteistä palautetta kasvamisestasi ja taitojesi kehittymisestä
- 13) puhuit vanhempiesi kanssa iloistasi ja suruistasi

- 14) puhuit vanhempiesi kanssa seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvistä asioista
- 15) kurinpitotapana oli kovaääninen sanominen tai huutaminen
- 16) kurinpitotapana oli fyysinen puuttuminen

K20 Kuinka samanlaisiksi arvioit vanhempiesi mielipiteet verrattuna omiisi seuraavaksi luettelemissani asioissa? Ovatko mielipiteenne: täysin samanlaiset, jokseenkin samanlaiset, jokseenkin erilaiset vai täysin erilaiset...

- 1) Ruokailu
- 2) Liikunta
- 3) Alkoholinkäyttötavat
- 4) Tupakointi
- 5) Taide
- 6) Uskonto
- 7) Koulutus ja työnteko
- 8) Vapaa-ajan viettotavat
- 9) Naisten ja miesten välinen tasa-arvo
- 10) Sukupolvien välinen tasa-arvo (eri-ikäisten ihmisten)
- 11) Seksi
- 12) Huumeet
- 13) Internetin käyttö
- 14) Poliitiikka
- 15) Ekologisuus
- 16) Homoseksuaalisuus
- 17) Suomalaisuus
- 18) Kansainvälisyys
- 19) Maahanmuutto
- 20) Monikulttuurisuus

K21 Sitten kysyn terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä asioita. Missä määrin yrität nykyisin itse vaikuttaa hyvinvointiisi seuraavaksi mainitsemillani tavoilla? Vaihtoehdot ovat: suuressa määrin, jonkin verran, vähän tai en ollenkaan.

- 1) Terveellinen ruokavalio
- 2) Säännöllinen nukkumisrytmi
- 3) Sosiaaliset suhteet
- 4) Yhteiskunnallinen osallistuminen (esim. yhdistys- ja järjestötoiminta)

K22 Kuinka monena päivänä viikossa harrastat arkiliikuntaa, kuten työ- tai koulumatkojen kävelyä, pyöräilyä, pihatöitä tai muuta vastaavaa?

- 1) Päivittäin / 7 kertaa viikossa
- 2) Kuusi kertaa viikossa
- 3) Viisi kertaa viikossa
- 4) Neljä kertaa viikossa
- 5) Kolme kertaa viikossa
- 6) Kaksi kertaa viikossa
- 7) Noin kerran viikossa
- 8) Harvemmin
- 9) En koskaan
- 10) Ei osaa sanoa

K23 Entä kuinka usein nykyisin harrastat sellaista liikuntaa, joka kestää vähintään puoli tuntia ja aiheuttaa kevyesti hengästymistä ja hikoilua?

K24 Harrastatko kilpaurheilua?

K25 Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa parhaiten kasvisten roolia ruokavaliossasi?

- 1) En syö lainkaan kasviksia
- 2) Syön kasviksia liha- tai kalaruokien ohella tai lisukkeena
- 3) Syön myös lihaa, mutta suosin kasviksia
- 4) Olen kasvissyöjä, mutta syön myös maitotuotteita
- 5) En syö mitään eläinkunnasta peräisin olevia tuotteita, vegaani
- 6) Muu, mikä?
- 7) Ei osaa sanoa

K26 Luettelen muutamia asioita, jotka voivat vaikuttaa kasvisten suosimiseen. Kerro, kuinka paljon näillä asioilla on ollut vaikutusta siihen, että sinä suosit ruokavaliossasi kasviksia. Vaihtoehdot ovat: vaikuttaa paljon, jonkin verran, vähän, ei vaikutusta.

Ensinnäkin...

- 1) terveydelliset syyt (kuten painonhallinta, kolesteroli)
- 2) hyvä olo
- 3) uskonnolliset syyt
- 4) ekologiset syyt (kuten liharuoan ympäristökuormitus, hiilijalanjälki)
- 5) eläinoikeudelliset syyt (tappaminen, tuotantoeläinten kärsimys)
- 6) lähipiirin esimerkki tai kannustus
- 7) halu olla itse esimerkkinä muille
- 8) imago
- 9) onko jokin muu syy, miksi suosit ruokavaliossasi kasviksia? Mikä?

K27 Kuinka lapsuudenkodissasi käytettiin alkoholia?

- 1) Ei käytetty
- 2) Käytettiin vähän
- 3) Kohtalaisesti
- 4) Paljon
- 5) Ei osaa sanoa

K28 Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien väittämien kanssa? Vastausvaihtoehdot ovat: täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä.

- 1) Lapsuudenkodissani alkoholia käytettiin lähinnä juhlatilaisuuksissa
- 2) Lapsuudenkodissani käytettiin alkoholia liikaa
- 3) Nuorten vapaa-aikaan kuuluu humalahakuinen alkoholin käyttö
- 4) On hyväksyttävää käyttää huumeita
- 5) On hyväksyttävää käyttää mietoja huumeita kuten kannabistuotteita
- 6) On hyväksyttävää tupakoida
- 7) Huumeiden käytöstä annettavia rangaistuksia tulisi lieventää
- 8) Huumeet kuuluvat nuorten vapaa-ajan viettoon
- 9) Huumeita saa tänä päivänä helposti

K29 Oletko viimeksi kuluneiden kuuden kuukauden aikana tehnyt seuraavaksi luettelemiani asioita säännöllisesti, satunnaisesti vai et lainkaan...

- 1) Polttanut tupakkatuotteita (savukkeita, piippua, sikaria)
- 2) Käyttänyt nuuskaa
- 3) Nauttinut alkoholia humalaan asti
- 4) Käyttänyt tai kokeillut huumeita
- 5) Käyttänyt tai kokeillut lääkkeitä päihtymistarkoituksessa

K30 Kuinka tyytyväinen olet tällä hetkellä omaan taloudelliseen tilanteeseesi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K31 Kuinka tyytyväinen olet vapaa-aikaasi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K32 Kuinka tyytyväinen olet ihmissuhteisiisi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K33 Kuinka tyytyväinen olet terveydentilaasi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K34 Kuinka tyytyväinen olet fyysiseen kuntoosi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K35 Kuinka tyytyväinen olet ulkonäköösi kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K36 Kuinka tyytyväinen olet nykyiseen elämääsi kaiken kaikkiaan kouluarvosana-asteikolla 4–10?

K37 Minkä arvosanan annat vanhemillesi terveellisten elintapojen välittämisestä sinulle kouluarvosana-asteikolla 4–10?

Pyrimme haastattelemaan tätä samaa tutkimusta varten myös nuorten vanhempia. Tällöin tutkija yhdistää sinulta saadut kyselyn tiedot vanhemmiltasi tai huoltajiltasi haastattelussa saatuihin tietoihin. Vastauksiasi ei siis missään tapauksessa kerrota vanhemillesi tai huoltajillesi, vaan kerättyä aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja analysoidaan tilastollisesti. Tutkimuksen tulokset julkaistaan niin, että yksittäisiä tutkittavia ei voi tunnistaa. Tutkimuksen onnistumiselle olisi erittäin tärkeää, että voisimme haastatella sinun vanhempiasi tai huoltajiasi, ja siksi tässä pyydetään sinua nimeämään kaksi lapsuudessasi merkityksellistä vanhempaa tai muuta huoltajaa, kuten isä ja äiti, ottovanhemmat, uusperheen isä tai äiti, isovanhempi tai muu henkilö, joka on osallistunut kasvatukseesi peruskouluikäsi.

Voisitko nyt antaa isäsi tai muun miespuolisen huoltajasi yhteystiedot haastattelua varten?

- 1) Kyllä, antaa yhteystiedot
- 2) Ei